

2025:2

ETT LIV PRÄGLAT AV VÅLD

Slutredovisning av uppdrag att kartlägga och analysera förekomsten av barnäktenskap, tvångsäktenskap och månggifte i Sverige samt andra närliggande frågor

Jämställdhetsmyndigheten

Göteborg, mars 2025

Rapport 2025:2

Dnr: ALLM 2023/235

Har du frågor om denna publikation, kontakta:

Matilda Eriksson, 070-784 75 36

Madelene Soovik, 070-784 75 09

INNEHÅLL

Förord	6
Begreppslista.....	7
Sammanfattning	9
Barnäktenskap.....	9
Tvångsäktenskap.....	10
Månggifte	10
Svårigheter att få till stånd religiös skilsmässa.....	11
Tillfälliga religiösa äktenskap för sexköp.....	11
Övergripande rekommendationer.....	11
Bakgrund	13
Uppdraget.....	13
Utgångspunkter	13
Avgränsningar och definitioner	16
Rapportens disposition	16
Genomförande.....	17
Uppgifter om omfattning/förekomst	17
Analys av domar	17
Intervjuer med yrkesverksamma.....	19
Intervjuer kring egen utsatthet.....	20
Samverkan med andra myndigheter och aktörer	20
1. Barnäktenskap.....	22
Bakgrund.....	22
Lagstiftning.....	23
Förekomst av barnäktenskap.....	24
Barnäktenskapen ingås inte sällan utomlands	27
En utsatthet som förs vidare från generation till generation	28
Ingen isolerad företeelse.....	30
Barnäktenskap och annat hedersrelaterat våld som hot och repressalie.....	31
Barnäktenskap medför en fortsatt utsatthet för olika typer av våld.....	32
Slutsatser.....	33
2. Tvångsäktenskap.....	35
Bakgrund.....	35
Lagstiftning.....	36
Förekomst av tvångsäktenskap	37
Arrangerade äktenskap av "fri vilja" – men med mycket begränsade val.....	40
"Giftomän" i en kontext där manliga släktingar fattar besluten.....	42
Brudpris och andra transaktioner i samband med giftermål	43

Kollektivets intresse för och påtryckningar kring äktenskap.....	45
Äktenskap inom den egna släkten.....	46
Ett liv präglad av våld.....	47
Olika typer av funktionsnedsättningar kan öka risken och förvärra utsattheten	49
Hbtqi-personers utsatthet för barn- och tvångsäktenskap	52
Migrationsprocess kan försvåra möjligheten att lämna ett tvångsäktenskap	54
Segregation och isolering förstärker risken för barn- och tvångsäktenskap	55
Kopplingar mellan tvångsäktenskap och organiserad brottslighet	56
Slutsatser	58
3. Månggifte	60
Bakgrund	60
Lagstiftning	60
Förekomst av månggifte.....	61
Månggifte är inte det huvudsakliga skälet till att söka stöd.....	64
Barns situation i familjer med månggifte.....	64
Månggifte kan påverka möjligheten till uppehållstillstånd	65
Kvinnor med intellektuell funktionsnedsättning som utnyttjas i månggifte	65
Kunskap och information kring månggifte brister	66
Slutsatser	66
4. Svårigheter att få till stånd religiös skilsmässa	69
Bakgrund	69
Religiösa regler kring skilsmässa	69
Förekomst	71
Flera faktorer försvårar kvinnors möjlighet att lämna äktenskap	72
Barnen används som maktmedel.....	74
Våldet fortsätter även efter att kvinnan har skilt sig	76
Vårdnad-, boende- och umgänges mål som ett sätt att utöva eftervåld.....	77
Slutsatser	79
5. Tillfälliga religiösa äktenskap för sexköp	81
Bakgrund	81
Förekomst	82
En dold och mångdubbel utsatthet.....	83
Slutsatser	83
Sammanfattande analys och rekommendationer.....	84
Sammanfattande analys av kartläggningens resultat.....	84
Rekommendationer	85
Källförteckning.....	90
English summary	95
Child marriage.....	95
Forced marriage.....	96
Polygamy	96

The difficulty of obtaining a religious divorce 97
Temporary religious marriages for the purchase of sex 97
General recommendations 97

Bilagor99

FÖRORD

Arbetet mot barn- och tvångsäktenskap och andra former av hedersrelaterat våld och förtryck är en angelägen jämställdhets- och barnrättsfråga. Jämställdhetsmyndighetens kartläggning visar att krav och begränsningar kring äktenskap, skilsmässa och andra livsval ofta är sammanlänkade med en omfattande och långvarig utsatthet för våld i olika former. Kraftigt begränsade valmöjligheter – inte minst för flickor och kvinnor – gör att det kan vara svårt att hitta en utväg. Familjens kontroll och påtryckningar är också ett stort hinder för att söka stöd och hjälp.

För att bli bättre på att förebygga och bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck behöver vi ha ett livscykelperspektiv på utsattheten. Vi har stora möjligheter att bryta den tidigare än vad vi gör i dagsläget.

Mycket kunskap och lagstiftning finns redan på plats – nu är det hög tid att ta nästa steg i att skapa verklig förändring för de som är eller riskerar att bli utsatta. Alla som bor i Sverige ska omfattas av lagstadgade mänskliga rättigheter och jämställdhet. Lagarna finns och ska tillämpas. I det måste alla ta sitt ansvar. Som en av de intervjuade kvinnorna i Jämställdhetsmyndighetens kartläggning uttrycker det:

Det är inte vem som helst som klarar av att ställa sig mot en hel släkt och säga: ”Jag vill inte vara med om det här”. Det krävs mod och då får inte samhället hålla på och vackla.

*Lise Tamm
Generaldirektör
Mars 2025*

BEGREPPSLISTA

- **Arrangerade äktenskap:** Ett äktenskap där valet av make eller maka görs av andra än de som ingår äktenskapet, exempelvis föräldrar eller andra familjemedlemmar.
- **Barnäktenskap:** Ett äktenskap där en eller båda parter är under 18 år vid giftermål.
- **Brudpris/brudpenning/brudköp:** Pengar eller andra tillgångar som betalas av brudgummens familj till bruden och/eller hennes familj i samband med giftermålet. Se även *Mahr*.
- **Fullmaktsäktenskap:** Innebär att äktenskapet ingåtts utan att båda parter varit närvarande vid vigseln. Det kan exempelvis handla om att en eller båda parter representeras av ett ombud.
- **Giftomän:** Person vars samtycke är en förutsättning för att ett äktenskap mellan två personer ska få komma till stånd. I en hederskontext utgörs en giftoman oftast av en manlig släkting.
- **Haltande äktenskap:** Haltande äktenskap uppstår när en svensk tingsrätt fattar beslut om äktenskapsskillnad på begäran av kvinnan, men äktenskapet kvarstår enligt religiös rätt. Det kan också innebära att hon fortsatt ses som gift i tredje land, där äktenskapet ingicks.
- **Kusinäktenskap:** Ett äktenskap mellan två personer som har varsin förälder som är syskon med varandra. Enligt det förslag om förbud mot kusinäktenskap som föreslås träda i kraft den 1 juli 2026, gäller det oavsett om syskonen har biologiska eller enbart rättsliga släktband.¹
- **Mahr (brudgåva):** En muslimsk sedvänja i samband med äktenskap, som kan bestå av två delar. Den ena är att en summa betalas till brudens familj i samband med bröllopet (som hon måste betala tillbaka ifall hon vill skilja sig) och den andra är en ersättning som bruden ska få i det fall mannen avslutar äktenskapet.
- **Månggifte:** Att en person samtidigt är gift med två eller fler personer.
- **Religiös skilsmässa:** En upplösning av en religiös förbindelse mellan två parter som betraktas som makar och anses ha rättigheter och/eller skyldigheter i förhållande till varandra. Det kan till exempel ske med hjälp av en religiös ledare.
- **Tillfälliga/tidsbestämda religiösa äktenskap (Nikah mut'ah):** Ett tillfälligt religiöst giftermål inom islam för att det ska vara tillåtet för en man och en kvinna att ha sexuellt umgänge.
- **Tvångsäktenskap:** Ett äktenskap där en eller båda parter förmås ingå äktenskap genom exempelvis hot eller våld. Det kan också ske genom att

¹ Ds 2024:20 *Förbud mot äktenskap mellan kusiner och vissa andra nära släktingar*

utnyttja någon som är i en beroendeställning, exempelvis att lura eller vilseleda någon som har en intellektuell funktionsnedsättning att ingå äktenskap.

- **Äktenskapsliknande förbindelse:** Ett informellt äktenskap. Genom religiösa/vigselliknande ceremonier som ger upphov till äktenskapsliknande förbindelser som i praktiken upplevs lika bindande som ett civilrättsligt giltigt äktenskap.

SAMMANFATTNING

Jämställdhetsmyndigheten har haft i uppdrag av regeringen (A2023/01238) att kartlägga och analysera förekomsten av barnäktenskap, tvångsäktenskap, månggifte och andra närliggande frågor såsom arrangerade äktenskap, så kallat brudpris, så kallade giftomän, svårigheter att få till stånd så kallade religiösa skilsmässor samt tillfälliga religiösa äktenskap för sexköp, i Sverige. Uppdraget är en del av arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck och ska bidra till att identifiera eventuella kunskapsluckor och om möjligt ta fram ny kunskap inom området.² Den här rapporten ger en ingående bild av hur de olika företeelserna tar sig uttryck och hur utsattheten kan se ut, men ger inte svar på hur stor den totala omfattningen i Sverige är.

Kartläggningens resultat, analys och slutsatser bygger främst på underlag från samverkande myndigheter, intervjuer med yrkesverksamma inom myndigheter och civilsamhälle samt analys av domar. Jämställdhetsmyndigheten har även genomfört några intervjuer med personer som har egen erfarenhet av barn- och tvångsäktenskap.

Barnäktenskap

Den totala omfattningen av barnäktenskap i Sverige är mycket svår att kartlägga. Eftersom barnäktenskap är förbjudet i Sverige registreras de inte längre. Skatteverket har sedan 2014 registrerat 556 äktenskap där någon av makarna var under 18 år vid vigseltilfället, i tolv fall båda. Majoriteten var flickor och födda utanför EU. De yrkesverksamma som Jämställdhetsmyndigheten har intervjuat uppger att de har några ärenden per år som rör barnäktenskap, fler bland civilsamhällesorganisationer som arbetar mer specifikt mot hedersrelaterat våld och förtryck. Uppgifter om barnäktenskap eller risk för barnäktenskap avseende en eller flera personer förekommer i 100 av de domar som Jämställdhetsmyndigheten har analyserat. De flesta av dem har dessutom varit utsatta för psykiskt och fysiskt våld.

Utsattheten för barnäktenskap är betydande, inte minst om man ser till allvarlighetsgrad. Det handlar om våldsutsatthet som inte enbart förekommer när barnäktenskapet ingås utan ofta långt före och efter det. Det är främst flickor som utsätts och risken för barnäktenskap är störst bland konservativa familjer i en hederskontext, där barnäktenskap förekommit i generationer bakåt. Faktorer som isolering och traditionella värderingar förstärker risken.

Jämställdhetsmyndighetens kartläggning visar att barnäktenskap och risk för barnäktenskap inte är en isolerad företeelse utan oftast sker i ett sammanhang där våld i olika former är vanligt förekommande. Våldet används som ett maktmedel för att få barn att rätta sig efter hedersnormerna, som ett hot om barnet inte går med på att gifta sig eller som repressalie när någon har brutit mot normerna. Våldsutsattheten fortsätter dessutom ofta inom äktenskapet, inte minst i form av sexuellt våld, och om flickan (eller senare kvinnan) vill lämna ställs hon inför stora svårigheter.

² Regeringsbeslut 2023-09-14 A2023/01238, sid. 5

Tvångsäktenskap

De yrkesverksamma som Jämställdhetsmyndigheten har intervjuat lyfter tvångsäktenskap som den mest frekvent förekommande av de företeelser som omfattas av uppdraget. Risken för tvångsäktenskap har tidigare kartlagts genom frågor i elev- och ungdomsenkäter om huruvida man (fritt) får välja sin framtida partner eller vem man ska gifta sig med. Undersökningarna visar att barn och unga som inte är födda i Sverige eller som har minst en förälder som är född utanför Norden i större utsträckning svarar att de inte själva får välja vem de ska leva tillsammans med som vuxen. Dessa unga är också oftare utsatta för våld.

Det är inte möjligt att dra en skarp gräns mellan tvångsäktenskap och vad som kan beskrivas som ett arrangerat äktenskap, i en hederskontext. Det handlar ofta om ett socialt och kulturellt sammanhang där individer redan från barndomen uppfostras och socialiseras till att uppfylla kollektivets förväntningar kring äktenskap och val av äktenskapspartner.

Det är vanligast förekommande att kvinnor utsätts för tvångsäktenskap, i samband med att de uppnår myndighetsålder. Erfarenheter från denna kartläggning visar dock att även flickor, kvinnor, pojkar och män med intellektuell funktionsnedsättning eller andra typer av funktionsnedsättningar riskerar att vara särskilt utsatta för tvångsäktenskap.

Det är relativt vanligt att äktenskap ingås inom släkten, vilket ytterligare kan förstärka inlåsningseffekten och försvåra möjligheten att lämna äktenskapet. Överenskommelser om brudpris kan också vara en försvårande faktor för kvinnor som vill lämna ett tvångsäktenskap.

Jämställdhetsmyndighetens kartläggning visar att tvångsäktenskap ofta sker i en kontext där det också förekommer andra former av våld, en utsatthet som snabbt kan eskalera. Det är således viktigt att inte se tvångsäktenskap enbart som en isolerad händelse. Sådant som isolering från majoritetssamhället och lågt förtroende för statens institutioner kan förstärka risken för tvångsäktenskap och samtidigt försvåra möjligheten för utsatta att söka hjälp.

Månggifte

Skatteverket har i en genomgång av den svenska folkbokföringen identifierat 171 månggiften, varav cirka två tredjedelar fortfarande består. I 20 av de 23 intervjuer som Jämställdhetsmyndigheten genomfört med yrkesverksamma har en eller flera av de som intervjuats berättat att de har träffat personer som befinner sig i månggifte. I en majoritet av intervjuerna framgår dock att det har skett vid få tillfällen. I de fall det förekommer rör det sig uteslutande om män som har flera fruar. Eftersom enbart ett äktenskap kan vara juridiskt giltigt i Sverige handlar det i övrigt om religiösa (informella) äktenskap.

FN har konstaterat att polygami motverkar kvinnors rättigheter och kan få allvarliga känslomässiga och ekonomiska konsekvenser. Kartläggningen visar att yrkesverksamma i liten utsträckning ställer frågor kring månggifte och om det kommer till deras kännedom är det oftast när kvinnor eller barn i familjen söker stöd utifrån exempelvis våldutsatthet. Kvinnorna kan vara utsatta för fysiskt, sexuellt och psykiskt våld, men också leva i ekonomisk utsatthet för att mannen har flera familjer att försörja. Barnen kan ta skada även utifrån försummelse, trångboddhet och att de lever med en rädsla för myndigheter.

Svårigheter att få till stånd religiös skilsmässa

I 19 av 23 intervjuer med yrkesverksamma har en eller flera yrkesverksamma berättat om erfarenhet av att möta kvinnor som har svårigheter att få igenom en skilsmässa. I en tredjedel av de 24 domar i mål om vårdnad, boende och umgänge som Jämställdhetsmyndigheten har granskat beskrivs uttryckligen att kvinnan mött svårigheter att få till stånd religiös skilsmässa.

Vår kartläggning visar att det framför allt är kvinnor och barn som är utsatta i samband med skilsmässa och utifrån svårigheter att få till stånd religiösa skilsmässor. Att inte få igenom en religiös skilsmässa kan leda till att kvinnor stannar kvar i äktenskap där både de själva och deras barn far illa. Våld, hot om våld och kontroll, exempelvis i form av ekonomisk kontroll eller genom att använda barnen som maktmedel, riskerar att ytterligare begränsa möjligheten att lämna relationen. Dessutom finns det ofta en yttre, kollektiv press att stanna kvar i relationen och att lösa problem internt inom familjen.

Även om kvinnan fysiskt lyckas lämna maken kan det medföra en stor psykisk påfrestning att inte få till stånd en religiös skilsmässa, eftersom hon av kollektivet fortfarande ses som bunden till mannen.

Efter att en skilsmässa har gått igenom riskerar kvinnan, och eventuella barn, att utsättas för eftervård. Många har ett stort behov av skyddsinsatser eftersom de ofta är eftersökta både av mannen samt hans och/eller den egna släkten. Mål om vårdnad, boende och umgänge blir en möjlighet för mannen att fortsätta utöva kontroll.

Tillfälliga religiösa äktenskap för sexköp

Av de företeelser som ingår i uppdraget är tillfälliga religiösa äktenskap för sexköp den som Jämställdhetsmyndigheten har kunnat hitta minst underlag. Ingen av de intervjuade yrkesverksamma har stött på det mer än i enstaka fall. I de analyserade domarna finns uppgifter om ett tillfälligt religiöst äktenskap, men inte för sexköp. I de fall det sker verkar kvinnans eller flickans utsatthet vara stor. Vi har fått uppgifter om att denna typ av äktenskap ofta är förknippade med att flickan/kvinnan till exempel är eller har varit utsatt för våld eller andra övergrepp och/eller lever i ekonomisk utsatthet.

Tillfälliga religiösa äktenskap kan leda till att flickan/kvinnan inte längre ses som ”attraktiv på äktenskapsmarknaden”, vilket kan få stora konsekvenser i en hederskontext.

Övergripande rekommendationer

I kartläggningen framkommer en rad riskfaktorer som kan vara vägledande för såväl förebyggande åtgärder som insatser för att förbättra upptäckt, skydd och stöd, brottsbekämpning samt kunskap och metodutveckling. Jämställdhetsmyndigheten ser att det krävs ett aktivt arbete för att bryta mönster av förtryckande normer och strukturer, kollektiv kontroll och inskränkningar i individens frihet som går hand i hand med förekomsten av barnäktenskap, tvångsäktenskap och andra former av hedersrelaterat våld och förtryck.

- De utsattheter och specifika riskfaktorer som kartlagts inom ramen för detta uppdrag måste systematiskt inkluderas i det vålds- och brottsförebyggande arbetet, inte minst på lokal nivå.
- Utsatthet kopplat till exempelvis barnäktenskap, tvångsäktenskap och månggifte behöver uppmärksammas i större utsträckning och i ett tidigare

skede. Fler verksamheter och yrkesverksamma måste ställa frågor om livssituation, val av partner och liknande – på rutin och indikation.

- Det krävs ökad tillämpning av befintlig lagstiftning samt förbättrade förutsättningar att utreda hedersrelaterad brottslighet. Det behövs också ett mer sammanhållet arbete kring hedersrelaterade brott som barn- och tvångsäktenskap samt människohandel och prostitution.
- Den omfattande kunskap som redan finns när det gäller utsatthet för barnäktenskap, tvångsäktenskap och andra former av hedersrelaterat våld och förtryck behöver implementeras. Samtidigt krävs förbättrad uppföljning och statistik på området, för att vidareutveckla kunskap och insatser.

Se rapportens avslutande avsnitt för fullständiga rekommendationer och specifika åtgärdsförslag.

BAKGRUND

Den här rapporten är en slutredovisning av uppdraget att kartlägga barnäktenskap, tvångsäktenskap, månggifte med mera i Sverige. Uppdraget är en del i arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck.

Uppdraget

Jämställdhetsmyndigheten har fått i uppdrag av regeringen att kartlägga och analysera förekomsten av barnäktenskap, tvångsäktenskap, månggifte och andra närliggande frågor såsom arrangerade äktenskap så kallat brudpris, så kallade giftmän samt tillfälliga religiösa äktenskap för sexköp, i Sverige (A2023/01238). Vidare ska Jämställdhetsmyndigheten belysa svårigheter att få till stånd så kallade religiösa skilsmässor och i vilken mån det orsakar problem för enskilda. Av uppdraget framgår att Jämställdhetsmyndigheten ska ”sammanställa och redovisa befintlig kunskap om de företeelser som uppdraget handlar om utifrån offers och förövares bakgrund, med avseende på bl.a. nationell härkomst och religiös tillhörighet, samt redovisa dessa bakgrundsfaktorer så specifikt som möjligt”.³ Uppdraget ska bidra till att identifiera eventuella kunskapsluckor och om möjligt ta fram ny kunskap inom området. Detta som en del i arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck samt för att kunna vidta ändamålsenliga åtgärder och nå ut till de som utsätts.⁴

När det gäller att kartlägga förekomst har myndigheten tolkat uppdraget som att det inte enbart behöver betyda *omfattning* utan också handla om att ge en bild av *hur de olika företeelserna tar sig uttryck* och *hur utsattheten kan se ut*. Genom att identifiera utsattheten och dess olika uttryck kan ändamålet med uppdraget uppfyllas, även om omfattningen inte kan fastställas definitivt (läs mer under Avgränsningar och definitioner).

Utgångspunkter

Internationella åtaganden

Sverige har anslutit sig till en rad olika konventioner och andra internationella överenskommelser som syftar till att motverka barnäktenskap och tvångsäktenskap.

Agenda 2030

År 2015 antog Förenta nationernas (FN) medlemsländer Agenda 2030, en universell agenda som innehåller 17 globala mål för en ekonomiskt, socialt och ekologiskt hållbar utveckling. Av mål 5.3 framgår att barnäktenskap och tvångsäktenskap är att betrakta som skadliga sedvänjor, som ska avskaffas.

³ Regeringsbeslut A2023/01238, sid. 1

⁴ Regeringsbeslut A2023/01238, sid. 5

FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen)

Barnkonventionen antogs av FN:s generalförsamling 1989 och blev svensk lag den 1 januari 2020. Sverige som stat är därmed skyldig att vidta alla lämpliga lagstiftningsåtgärder, administrativa och andra åtgärder för att säkerställa de rättigheter som återfinns i konventionen. Enligt artikel 24 i barnkonventionen ska staterna vidta alla åtgärder för att avskaffa traditionella sedvänjor som är skadliga för barns hälsa. FN:s kommitté för barnets rättigheter (barnrättskommittén) har uttalat att barnäktenskap ska ses som en sådan traditionell sedvänja.

FN:s konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (CEDAW)

CEDAW fastslår i artikel 16 att alla konventionsstater ska vidta åtgärder för att eliminera diskriminering av kvinnor relaterat till äktenskap. Det innebär att kvinnor och män ska ha samma rätt att ingå äktenskap frivilligt med en make/maka de själva väljer, samt lämna äktenskapet. FN:s kommitté för avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (CEDAW-kommittén) har i allmänna rekommendationer tydliggjort att minimiålder för äktenskap ska vara 18 år. Barnrättskommittén och CEDAW-kommittén ser barnäktenskap som en form av tvångsäktenskap eftersom en eller båda parter inte har uttryckt sitt fulla, fria och informerade samtycke.

CEDAW-kommittén har även uttalat sig om månggifte. Kommittén konstaterar att polygami motverkar kvinnors rätt till jämställdhet samt får allvarliga känslomässiga och ekonomiska konsekvenser, och därför bör förbjudas.⁵ I inledningen till samma rekommendation beskrivs hur kvinnokonventionen erkänner den betydelse som kultur och tradition har när det gäller att forma mäns och kvinnors tänkande och beteende, och den betydande roll det spelar för att begränsa kvinnors grundläggande rättigheter.

Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet (Istanbulkonventionen)

År 2014 ratificerade Sverige Istanbulkonventionen, som syftar till att skydda kvinnor och flickor mot alla former av våld och att förebygga, lagföra och avskaffa våld mot kvinnor och våld i hemmet (kapitel 1, artikel 1a). Konventionen ”konstaterar att kvinnor och flickor ofta utsätts för allvarliga former av våld, såsom våld i hemmet, sexuella trakasserier, våldtäkt, tvångsäktenskap, hedersrelaterade brott och könsstympning, vilket är en allvarlig kränkning av kvinnors och flickors mänskliga rättigheter och utgör ett stort hinder för att uppnå jämställdhet mellan kvinnor och män”.⁶ Enligt artikel 37 i konventionen ska parterna vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder för att säkerställa att uppsåtliga gärningar som består i att tvinga en vuxen person eller ett barn att ingå äktenskap är straffbelagda.

⁵ UN Committee on the Elimination of Discrimination Against Women (CEDAW), *CEDAW General Recommendation No. 21: Equality in Marriage and Family Relations*, 1994, artikel 16 punkt 14

⁶ Europarådet, *Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet*, 2011, sid. 4

De jämställdhetspolitiska målen och den nationella strategin

Målet för jämställdhetspolitiken i Sverige är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. För att uppnå den övergripande målsättningen finns sex jämställdhetspolitiska delmål, allt med relevans för arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck:

- En jämn fördelning av makt och inflytande. Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet att vara aktiva samhällsmedborgare och att forma villkoren för beslutsfattandet i samhällets alla sektorer.
- Ekonomisk jämställdhet. Kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut.
- Jämställd utbildning. Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling.
- Jämn fördelning av det obetalda hem – och omsorgsarbetet. Kvinnor och män ska ta samma ansvar för hemarbetet och ha möjligheter att ge och få omsorg på lika villkor.
- Jämställd hälsa. Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma förutsättningar för en god hälsa samt erbjudas vård och omsorg på lika villkor.
- Mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.

En utredning som lämnar sitt slutbetänkande i februari 2025 har i uppdrag att bland annat bedöma om det bör införas ett särskilt jämställdhetspolitiskt delmål för att förebygga och bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck.⁷ Sedan 2017 finns en tioårig nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor.⁸ Strategin innehåller fyra politiska målsättningar:

- Ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld.
- Förbättrad upptäckt av våld och starkare skydd och stöd för våldsutsatta kvinnor och barn.
- Effektivare brottsbekämpning.
- Förbättrad kunskap och metodutveckling.

Strategins tillämpningsområde är alla former av fysiskt, psykiskt och sexuellt våld och hot om våld som riktas mot kvinnor och flickor, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck. Till strategin finns ett åtgärdsprogram för perioden 2024–2026, i vilket arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck lyfts som ett särskilt utvecklingsområde.⁹

⁷ Dir. 2023:117 *Kommittédirektiv En stärkt långsiktig styrning av arbetet mot könsrelaterat våld och hedersrelaterat våld och förtryck*

⁸ Skr. 2016/17:10 *En nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor*

⁹ Arbetsmarknadsdepartementet, *Fri och trygg utan våld och förtryck*, 2024, sid. 11

Avgränsningar och definitioner

Som konstateras i regeringsuppdraget finns det en rad metodologiska svårigheter när det gäller att kartlägga omfattningen av hedersrelaterat våld och förtryck, och de olika uttryck det tar sig. De som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck är en särskilt utsatt grupp som kan vara svår att nå och som i många fall inte vågar berätta om sin utsatthet. En annan svårighet är att det rör sig om företeelser som är relativt ovanliga och därmed svåra att mäta genom urvalsundersökningar.¹⁰ Jämställdhetsmyndigheten har gjort bedömningen att det inom ramen för det aktuella uppdraget inte varit möjligt att genomföra en totalundersökning för att undersöka omfattning av de olika företeelserna. Denna kartläggning består i stället av flera olika delar som tillsammans ger en god bild av hur utsattheten för barnäktenskap, tvångsäktenskap, månggifte med mera kan ta sig uttryck, men som inte kan anses vara heltäckande.

När det kommer till regeringsuppdragets skrivningar om att redovisa bakgrundsfaktorer såsom nationell härkomst och religiös tillhörighet, finns begränsningar i materialet. Många av de yrkesverksamma som vi har intervjuat saknar kännedom om sådana bakgrundsfaktorer. Inte heller i kartläggningen av domar eller i underlag från andra myndigheter framkommer sådan information i någon större utsträckning. Detta måste dessutom sättas i relation till lagstiftning som reglerar hur och i vilken mån personuppgifter som etniskt ursprung och religiös övertygelse får behandlas, för att inte utgöra ett betydande intrång i den personliga integriteten.¹¹

Av uppdraget framgår att Jämställdhetsmyndighetens kartläggning utgör en del i regeringens arbete mot hedersrelaterat våld och förtryck. Det är därför i denna kontext som vi kartlägger och analyserar de olika företeelserna som ingår i uppdraget. Bland de företeelser som nämns i uppdraget finns arrangerade äktenskap. Arrangerade äktenskap är inte förbjudna i Sverige. För personer över 18 år är det, förutsatt att inga äktenskapshinder föreligger, fritt att ingå äktenskap där någon annan har valt ut partnern. I en hederskontext finns det dock starka normer och förväntningar kring äktenskap och skilsmässa som starkt begränsar individens reella valmöjligheter. Gränsen mellan arrangerade äktenskap och tvångsäktenskap är därmed flytande. På samma sätt kan det finnas ett starkt socialt tryck att stanna kvar i äktenskapet, även om man far illa i det.

Rapportens disposition

I regeringsuppdraget nämns en rad olika företeelser som ska kartläggas och analyseras, i syfte att utveckla arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck. Jämställdhetsmyndigheten har valt att i största möjliga mån hålla isär dessa i redovisning av kartläggningens resultat. Det finns dock ofrånkomligen kopplingar och överlappningar mellan de olika företeelserna, inte minst barnäktenskap och tvångsäktenskap. Några teman som redovisas under respektive avsnitt rör därför i viss mån båda dessa. Brudpris, giftomän och arrangerade äktenskap är enligt Jämställdhetsmyndighetens kartläggningen starkast relaterat till tvångsäktenskap och avhandlas således i avsnitt två.

¹⁰ Regeringsbeslut A2023/01238, sid. 2–3

¹¹ Se till exempel artikel 9 i allmänna dataskyddsförordningen och 2 kap 6 § 2 st regeringsformen.

GENOMFÖRANDE

I det här avsnittet beskriver vi hur Jämställdhetsmyndigheten har tagit sig an uppdraget, och vilka olika insatser som vidtagits för att kartlägga och analysera förekomsten av de olika företeelser som nämns i regeringsuppdraget.

Uppgifter om omfattning/förekomst

Som nämnts ovan har Jämställdhetsmyndigheten inte genomfört en nationell omfattningskartläggning i form av exempelvis en befolkningsenkät eller en kommunenkät. Vi bedömer inte heller att det skulle ha kunnat ge oss tillförlitliga och generaliserbara uppgifter om omfattningen, eller förekomsten i bredare bemärkelse.

För att få en bild av utbredningen av och problematiken kring barnäktenskap, tvångsäktenskap, månggifte och de andra företeelserna som ingår i uppdraget har vi i stället fokuserat på att sammanställa befintliga undersökningar som olika myndigheter har tagit fram samt eventuella ytterligare underlag som de har kunnat komplettera med. Längre fram i detta avsnitt finns information om vilka myndigheter och aktörer som vi har samverkat med. Brottsförebyggande rådet, Migrationsverket, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Skatteverket samt Åklagarmyndigheten har bistått med att ta fram särskilda underlag avseende vad de vet om förekomsten om en eller flera av företeelserna i uppdraget.

Jämställdhetsmyndigheten har även tagit del av statistik från den stödtelefon för yrkesverksamma som drivs av Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck samt från Nationellt centrum för kvinnofrid rörande samtal till deras stödlinjer, framför allt Rätt att veta.¹²

Sveriges kommuner och regioner har delat med sig av statistik från SU-Kvinnofrid,¹³ men den rör hedersrelaterat våld och förtryck mer allmänt, mot vuxna, och inte specifika uttrycksformer.

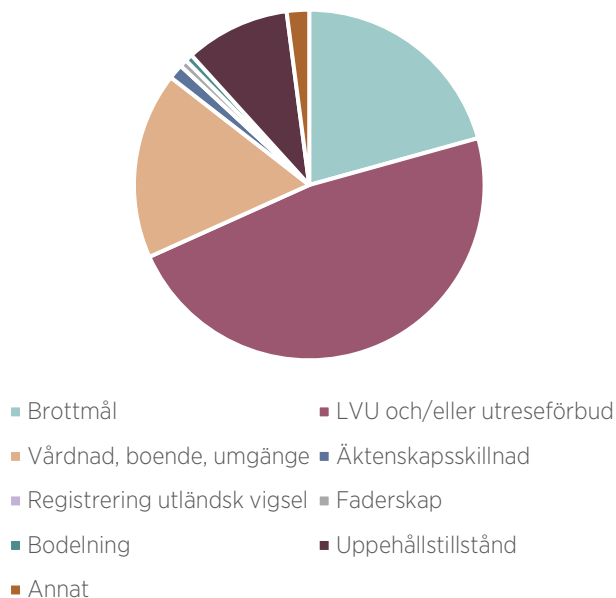
Analys av domar

Som ett led i kartläggningen har Jämställdhetsmyndigheten gjort en studie av domar. Totalt har 144 domar granskats i en kartlägningsmall som inkluderar frågeställningar om samtliga företeelser som ingår i uppdragsbeskrivningen. Underlaget består till 21 procent av brottmålsdomar, 48 procent LVU-domar, 17 procent domar om vårdnad, boende eller umgänge och resterande andel (14 procent) inkluderar domar rörande äktenskapsskillnad, uppehållstillstånd, bodelning, fastställande av utländsk vigsel med mera.

¹² Underlaget är dock i nuläget för begränsat för att säga något om förekomsten.

¹³ Systematisk uppföljning på kvinnofridsområdet. De kommuner som deltagit i projektet har systematiskt följt upp stödet till våldsutsatta vuxna.

Figur 1: Kartläggning av domar

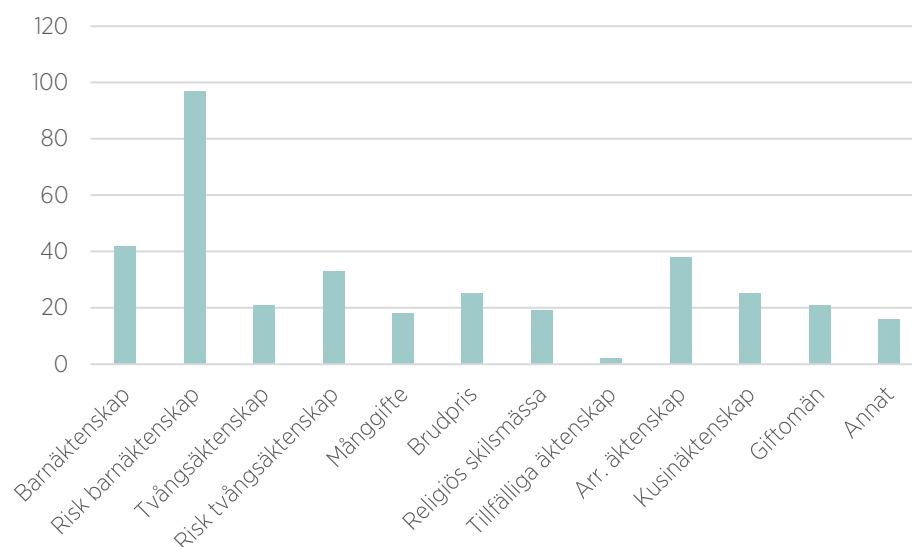

Urvalet av domar har gjorts genom sökningar i rättsdatabasen JP Infonet. Flera sökord och kombinationer av sökord har använts.¹⁴ Det är inte en uttömmande sökning, och även om det i resultaten går att se vissa mönster så ger det inte en heltäckande bild av förekomsten och utsattheten. Domarna har meddelats från 2017 och framåt, med undantag från tvångsäktenskap där vi kartlagt domar sedan brottet äktenskapstvång trädde i kraft den 1 juli 2014 samt barnäktenskap och utreseförbud sedan barnäktenskapsbrottet respektive lagstiftningen kring utreseförbud trädde i kraft den 1 juli 2020.

De olika företeelserna beskrivs i varierande omfattning i domarna. Som framgår av diagrammet nedan är uppgifter om barnäktenskap eller risk för barnäktenskap den företeelse som framkommer i flest domar, medan tillfälliga äktenskap för sexköp endast nämns enstaka gånger.

¹⁴ Mahr, brudpris, giftmän, äktenskapstvång, tvångsäktenskap, arrangerade äktenskap, barnäktenskap, äktenskapsliknande förbindelse, hedersförtryck, religiös skilsmässa, månggifte, hedersmotiv, njutningsäktenskap, tillfälligt äktenskap

Figur 2: Förekomst i de kartlagda domarna

Intervjuer med yrkesverksamma

Underlag till kartläggningen har även samlats in genom intervjuer med yrkesverksamma som har erfarenhet av att ärenden som rör barnåktenskap, tvångsåktenskap, månggifte och andra närliggande frågor. Dels har vi tagit kontakt med civilsamhällsorganisationer som arbetar mot hedersrelaterat våld och förtryck och som således kan förväntas ha arbetat med de olika utsattheter som nämns i regeringsuppdraget. Dels har vi gjort informationsutskick i olika kanaler för att nå verksamheter som har erfarenhet av att möta personer utsatta för en eller flera av de företeelser som beskrivs i uppdraget. En utgångspunkt för intervjuerna var således att informanterna skulle kunna bidra med kunskap och erfarenhet när det gäller förekomsten av barnåktenskap, tvångsåktenskap och/eller månggifte med mera samt situationen för personer som lever i sammanhang där dessa förekommer.

Intervjuerna har genomförts utifrån en semistrukturerad mall, med mellan en och fyra deltagare per intervju. Totalt har 39 yrkesverksamma från olika kommunala och regionala verksamheter samt civilsamhällsorganisationer intervjuats.¹⁵ Vissa civilsamhällsorganisationer som Jämställdhetsmyndigheten har tillfrågat har inte velat medverka. Jämställdhetsmyndigheten har initialt i uppdraget även haft en dialog med Myndigheten för stöd till trossamfund (SST) för att försöka komma i kontakt med religiösa företrädare inom olika religiösa samfund. Någon sådan kontakt har de inte förmedlat. Vi har dock lyft frågan i samband med föreläsningar vid två tillfällen på ett ledarskapsprogram för kvinnor som är aktiva i olika samfund där det framkommit ett

¹⁵ Polis, socialtjänst, elevhälsa, samordning för det kommunala aktivitetsansvaret samt kvinnors etablering, kommunala verksamheter mot våldsbejakande extremism, resursteam och resurscentra avseende hedersrelaterat våld och förtryck resp. migration och integration samt enheter för asylprövning och uppehållstillstånd inom Migrationsverket. Från civilsamhället: Brottsofferjouren, Freezonen, Kvinnors Nätverk, Kvinnors rätt, Tjejers rätt i samhället och Unizon.

stort behov av att involvera just religiösa ledare i arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck.¹⁶ Jämställdhetsmyndigheten har även skickat en förfrågan om underlag och avstämning till SST kring texter om skilsmässa enligt olika religioner, även det utan resultat.

Intervjuunderlaget ger inte en fullständig bild av den nationella förekomsten. Vi ser dock att intervjuerna i viss mån kan bidra till att uppskatta hur vanligt förekommande de olika företeelserna är. Framför allt har intervjuerna gett en värdefull inblick i hur utsattheten kan ta sig uttryck, riskfaktorer kopplat till de olika företeelserna samt utvecklingsbehov när det gäller insatser på individuell och strukturell nivå.

Intervjuer kring egen utsatthet

Myndigheten har även haft som ambition att genom djupintervjuer inhämta röster från personer som har egen erfarenhet av en eller flera av företeelserna i uppdraget. Vi eftersökte barn och vuxna från 15 år och uppåt som inte längre befinner sig i en direkt utsatthet, eller vars mående inte riskerar att försämrats av deltagande i intervju.

Intervjupersoner har eftersökts via riktad annonsering på sociala medier, direktutskick till olika nätverk samt förfrågningar till yrkesverksamma som har erfarenhet av att möta målgruppen. Denna målgrupp har varit svår att nå och trots upprepade försök har vi enbart kunnat genomföra tre intervjuer med vuxna kvinnor som har egen erfarenhet av barn- eller tvångsäktenskap.

Jämställdhetsmyndigheten har även gjort försök att ordna fokusgruppsintervjuer med barn och unga. Detta för att inhämta barns och ungas erfarenheter och åsikter om de företeelser som omfattas av uppdrag. Kontakt har tagits med resurscentrum i olika delar av landet som har, eller tidigare har haft, gruppsamtal. Vi sökte barn och unga mellan 15 och 21 år som har egen erfarenhet, antingen direkt eller indirekt, av någon av de företeelser som ingår i uppdraget. Tanken var att samtalen skulle anordnas i samverkan med de verksamheter som har en mer långtgående kontakt och som således kan utgöra en trygg bas för de unga. Det har visat sig inte vara möjligt att få till sådana samtal. Detta utifrån att barn och unga som är i kontakt med dessa organisationer eller resurscentra ofta fortfarande befinner sig i utsatthet eller kan riskera sitt mående genom att samtala om tidigare upplevelser.

Samverkan med andra myndigheter och aktörer

Enligt regeringsuppdraget ska Jämställdhetsmyndigheten under genomförande av uppdraget inhämta synpunkter och vid behov underlag från bland andra Barnombudsmannen, Brottsförebyggande rådet, Barnafrid vid Linköpings universitet, Migrationsverket, Myndigheten för delaktighet (MFD), Myndigheten för stöd till trossamfund, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Myndigheten för vård- och omsorgsanalys, Polismyndigheten, Skatteverket, Skolverket, Socialstyrelsen, Stiftelsen Allmänna Barnhuset, Åklagarmyndigheten, Länsstyrelsen i Östergötlands län samt Sveriges Kommuner och Regioner.

¹⁶ Ledarskapsprogrammet DSS (delaktig, stark och synlig) är ett flerårigt initiativ som SST har för att stärka kvinnor i samfunden utifrån makt och inflytande.

<https://www.myndigheten.sst.se/arkiv/nyhetsarkiv/2024-04-22-delaktig-stark-och-synlig-2024>

Inledningsvis i arbetet med uppdraget höll Jämställdhetsmyndigheten samverkansmöten med dessa aktörer,¹⁷ antingen enskilt eller i grupp, beroende på de frågeställningar vi hade. Vi har därefter haft fortsatt dialog med de myndigheter som har haft möjlighet att bidra med underlag till kartläggningen. Återkommande samverkan har skett med MFD kring respektive myndighets kartläggande uppdrag rörande hedersrelaterat våld och förtryck. Flera av ovan nämnda aktörer har dessutom varit behjälpliga med utskick av information i olika kanaler och nätverk. Jämställdhetsmyndigheten har även haft flera möten med Nationellt centrum för kvinnofrid för att inhämta information om i vilken utsträckning samtals om barnäktenskap och tvångsäktenskap inkommer till deras nationella stöddlinjer.

Jämställdhetsmyndigheten har haft möten med några sakkunniga kring kopplingen mellan våldsbejakande extremism, gängkriminalitet och hedersrelaterat våld och förtryck samt forskare med fokus på barns rättigheter, kvinnors rättigheter samt familjelagstiftning inom islam,¹⁸ för fördjupning avseende några av de aspekter som återkommande har lyfts av nationella myndigheter och enskilda yrkesverksamma. Vi har även blivit kontaktade av utredningen om förbud mot kusinäktenskap.¹⁹

Vidare har myndigheten deltagit i en workshop med forskare från flera länder i Europa samt Australien, om barn- och tvångsäktenskap,²⁰ samt haft ett möte med danska forskare om bland annat månggifte och religiösa skilsmässor.²¹

¹⁷ Förutom Stiftelsen Allmänna Barnhuset som avböjde medverkan.

¹⁸ Pernilla Ouis, professor i socialt arbete vid Högskolan i Halmstad, Magnus Ranstorp, Centrum för totalförsvaret och samhällets säkerhet vid Försvarshögskolan och Jeanette Stål, Stadsledningskontoret i Göteborgs stad.

¹⁹ Regeringsbeslut 2023-09-11 HR2023/00741, *Utredningsuppdrag om förbud mot kusinäktenskap*

²⁰ Anja Bredal, Silje Hartberg, Laura Vidal, Katarina Sirris Karantonis, Kumm Sabba Mirza, Fairuz Muthana, Lisa Grans, Sanna Mustasaari, Giordana Pepè, Susan Rutten, Anitha Sundari och Carolina Villacampa.

²¹ Anika Liversage och Mai Heide Ottosen.

1. BARNÄKTENSKAP

Detta avsnitt fokuserar på förekomsten av barnäktenskap i Sverige. Vi beskriver olika riskfaktorer som framkommit i kartläggningen samt hur situationen ser ut för de som befinner sig i sammanhang där barnäktenskap är accepterat och för de som själva är eller riskerar att bli utsatta.

Bakgrund

En systematisk internationell forskningsöversikt från 2024 om hedersrelaterat våld och förtryck mot barn beskriver att ett vanligt tema inom forskningsfältet är tidiga eller påtvingade äktenskap som ett sätt att skydda, bevara, återställa eller förebygga en förlust av familjens heder.²² Studier på temat rör länder som Belgien, Indien, Indonesien, Jordanien, Kazakstan, Kirgizistan, Libanon, Jemen, Marocko, Pakistan, Sverige, Turkiet, Storbritannien och USA.²³

Forskare har med utgångspunkt i tidigare forskning identifierat fem överlappande orsaker till barnäktenskap, som varierar i betydelse beroende sammanhang: Fattigdom och ekonomiska faktorer, avsaknad av möjligheter, sociala normer och attityder, avsaknad av egenmakt samt rädsla för flickors sexualitet och graviditet.²⁴

I Sverige har barnäktenskap ofta kartlagts och diskuterats i samband med tvångsäktenskap. De rättsliga förutsättningarna kring barnäktenskap har utretts vid flera tillfällen, från år 2010 och framåt.²⁵ Frågor kring barnäktenskap uppmärksammades särskilt i samband med att ett ökat antal asylsökande, inte sällan ensamkommande, barn kom till Sverige runt år 2015 och i flera fall visade sig vara utsatta för barnäktenskap. Socialtjänstens förmåga att uppmärksamma och hjälpa barn som uppgavs vara gifta genomlystes och visade att det fanns en rad förbättringsområden:

- Kunskap om risker förknippade med barnäktenskap.
- Noggranna, omsorgsfulla och individanpassade skyddsbedömningar, utredningar och uppföljningar.
- Tillämpning av rådande regelverk samt rättssäker handläggning.
- Utveckling av arbetssätt för att uppmärksamma barn som är gifta samt ge dem stöd och skydd.²⁶

²² Bhatia, A., Lokot, M., Kenny, L., Mathpati, M. & Cislighi, B., "Honor, violence, and children: A systematic scoping review of global evidence", *Child Abuse & Neglect*, Volume 151, 2024, sid. 8

²³ Bhatia m.fl. (2024), sid. 7

²⁴ Psaki, Stephanie R. et al., "What Are the Drivers of Child Marriage? A Conceptual Framework to Guide Policies and Programs", *Journal of Adolescent Health*, Volume 69, Issue 6, 2021, sid. 14

²⁵ Se till exempel kommittédirektiv 2010:54, 2017:25 och 2024:8.

²⁶ Socialstyrelsen, *Barn som kommer till Sverige och uppges vara gifta. Analys av socialtjänstens handläggning*, 2017-11-17, sid. 8.

Lagstiftning

För att två personer ska kunna ingå äktenskap enligt svensk lag får det inte finnas några omständigheter som utgör äktenskapshinder. Ett av äktenskapshindren är om någon av personerna är under 18 år.²⁷ Äktenskap som ingåtts i utlandet erkänns inte i Sverige om det vid äktenskapets ingående skulle ha funnits hinder för äktenskapet enligt svensk lag.²⁸ Sedan 2019 är huvudregeln att utländska barnäktenskap inte ska erkännas i Sverige, oavsett parternas anknytning till Sverige vid äktenskapets ingående eller om de hunnit bli myndiga vid ansökan om erkännande av äktenskapet.²⁹ Undantag från regeln kan göras för vuxna om det finns synnerliga skäl, men undantag får aldrig göras om någon av parterna fortfarande är under 18 år vid tiden för ansökan.³⁰

I samband med att straffbestämmelser mot äktenskapstvång infördes 2014 föreslogs en egen brottsrubricering för barnäktenskapsbrott. Den dåvarande regeringen ansåg dock inte att någon ytterligare kriminalisering utöver äktenskapstvång behövdes för att motverka barnäktenskap.³¹

Den 1 juli 2020 trädde en ny straffbestämmelse om barnäktenskapsbrott i kraft, som även omfattar den som förmår eller tillåter en person som inte har fyllt 18 år att ingå äktenskap eller äktenskapsliknande förbindelse. Genom att ta bort kravet på olaga tvång och utnyttjande av någons utsatta belägenhet bedömdes att skyddet mot barnäktenskap skulle bli starkare. Bestämmelsen gäller oavsett om den som begår gärningen har haft uppsåt eller inte. Brottet undantas dessutom från kravet på dubbel straffbarhet, vilket innebär att barnäktenskapet är straffbart i Sverige även om det är lagligt i landet det ingås.³²

En särskild utredare, som ska redovisa sitt uppdrag i april 2025, ska analysera och ta ställning till bland annat:

- om kretsen av personer som kan hållas straffrättsligt ansvariga för att ett barn tillåts att gifta sig före 18 års ålder eller tillåts att resa till en annan stat än den där han eller hon bor i syfte att barnet där ska utsättas för ett barnäktenskapsbrott bör utvidgas, och
- om försök och stämpling till vilseledande till äktenskapsresa samt tvång att vara kvar i ett äktenskap eller en äktenskapsliknande förbindelse bör kriminaliseras.³³

²⁷ Äktenskapsbalk (1987:230) 2 kap 1 §.

²⁸ Lag (1904:26 s.1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap 1 kap. 8 a §.

²⁹ Prop. 2017/18:288 *Förbud mot erkännande av utländska barnäktenskap*, sid. 11 ff.

³⁰ Prop. 2017/18:288, sid. 23 ff.

³¹ Prop. 2013/14:208 *Stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap samt tillträde till Europarådets konvention om våld mot kvinnor*, sid. 67 ff.

³² Prop. 2019:20:131 *Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet*, sid. 39 f.

³³ Dir. 2024:8 *Kommittédirektiv Förstärkta åtgärder mot hedersrelaterat våld och förtryck*

Barnnäktenskapsbrottet är subsidiärt till människohandel. Det innebär att om förutsättningarna för människohandelsbrottet är uppfyllda så ska åklagaren i första hand väcka åtal för det, i andra hand för barnnäktenskapsbrott.³⁴

Förekomst av barnnäktenskap

I och med att barnnäktenskap är förbjudna i Sverige registreras de inte. I december 2011 fanns totalt 1306 gifta personer (främst flickor/kvinnor) mellan 15 och 19 år i Sverige. Av dessa var 75 procent födda utomlands, 14 procent födda i Sverige av utrikes födda föräldrar samt 11 procent av föräldrar med svensk bakgrund.³⁵ När Statistiska centralbyrån (SCB) undersökte hur många barn (15–17 år) som hade registrerats som gifta från juli 2014 till och med augusti 2017 fann man 109 barn, varav 87 procent flickor och 13 procent pojkar.³⁶ Mellan 31 augusti 2017 och 31 december 2018 var motsvarande siffra en person.³⁷

SCB har konstaterat att utsattheter som barnnäktenskap, tvångsäktenskap och könsstympning är bland de som är svårast att följa upp och att det beror på mättekniska utmaningar och avsaknad av återkommande statistik.³⁸ SCB har gjort försök att med hjälp av befolkningsregistret ta fram uppgifter om ingångna äktenskap eller samboförhållanden före 18 respektive 15 års ålder, men bedömer att det inte är en helt träffsäker indikator:

Den enda slutsats som går att dra utifrån detta är att gruppen inte är obetydlig till sin storlek, samt att det finns en indikation på att gruppen blivit större de senaste åren. Det senare ska förstås mot bakgrund av en historiskt sett hög invandring. Om gruppens faktiska storlek kan vi inte uttala oss.³⁹

I en senare kartläggning har kommuner tillfrågats om deras kännedom om barn som uppges vara gifta, under 2019. Av de 192 kommuner som besvarade enkäten uppgav 27 kommuner att de hade kännedom om barn som uppges vara gifta, till ett totalt antal av 36 barn.⁴⁰

³⁴ Prop. 2019:20:131, sid. 52 ff.

³⁵ SOU 2012:35 *Stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnnäktenskap*, sid. 166

³⁶ SOU 2017:96 *Utvidgat hinder mot erkännande av utländska barnnäktenskap*, sid. 48

³⁷ Socialstyrelsen, *Ett liv utan våld och förtryck*, 2019-3-17, sid. 41

³⁸ Statistiska centralbyrån, *Genomförandet av Agenda 2030 i Sverige – Statistisk lägesbild 2019*, Reviderad 23 mars 2020, sid. 54

³⁹ Statistiska centralbyrån (2020), sid. 55

⁴⁰ Länsstyrelsen Östergötland, *Nationell kartläggning. Bortförda personer i en hederskontext samt barn som uppges vara gifta – under 2019*, Rapport 2020:13, sid. 17–18

Skatteverket har inom ramen för detta uppdrag granskat registrering⁴¹ och avslag⁴² rörande barnäktenskap:

- Totalt under perioden 2014–2021 finns 556 registrerade äktenskap där någon av makarna var under 18 år vid vigsel tillfället, i tolv fall båda.⁴³
- Antalet var som högst 2014 (296) och har därefter sjunkit. Från 2019 och framåt har 10 ärenden (felaktigt) registrerats, med senaste vigsel datum under 2021.⁴⁴
- De barn som ingått äktenskap under den granskade perioden var i nästan samtliga fall födda utanför EU och majoriteten var flickor. I en majoritet av äktenskapen var ålderskillnaden mellan makarna under tio år, i ungefär en fjärdedel låg ålderskillnaden på 15–20 år och i fyra fall var den mer än 20 år. Cirka 80 procent var fortfarande registrerade som gifta vid tidpunkten för granskningen.⁴⁵
- Vid granskning av avslag i vigselärenden där äktenskapet ingicks när ena parten var under 18 år framkom ett liknande mönster när det gäller kön och födelseland. Ett stickprov bland dessa ärenden visar att paret i de allra flesta fall har fortsatt att leva ihop oavsett avslag.⁴⁶
- Skatteverket konstaterar också att det sannolikt finns ett stort mörkertal av personer under 18 år som lever i äktenskapsliknande förhållanden i Sverige, som inte omfattas av deras granskning.⁴⁷

Jämställdhetsmyndigheten har i intervjuer med yrkesverksamma bett dem att uppskatta hur ofta ärenden som handlar om barnäktenskap blir aktuella där de är verksamma. Ärenden rörande barnäktenskap förekommer oftare hos civilsamhällesorganisationer som arbetar mer specifikt mot hedersrelaterat våld och förtryck, medan förekomsten i kommunala verksamheter kan begränsa sig till några ärenden per år. Den absoluta majoriteten av ärendena har rört flickor. Det de beskriver är att det vanligtvis handlar om risk för barnäktenskap och flera intervjupersoner, inom olika sektorer och verksamheter, lyfter att familjer väntar till barnen fyller 18 år men att äktenskapsarrangemangen sker betydligt tidigare.

De som utsätts för barn- eller tvångsäktenskap, eller förövarna, kan enligt de yrkesverksamma ha härkomst från olika länder i Mellanöstern och Nordafrika, på Afrikas horn och Balkanhalvön, samt länder som Ryssland (och Dagestan), Kazakstan,

⁴¹ Registrerade äktenskap i folkbokföringsdatabasen där någon av makarna vid tidpunkten för äktenskapet var under 18 år.

⁴² Alla beslut om att inte registrera en person som gift i folkbokföringsdatabasen i vigselärenden där personen vid tiden för beslut (inte tiden för vigseln) var under 19 år. Endast vigselärenden där båda parter är folkbokförda i Sverige har valts ut och dessa har sedan granskats manuellt.

⁴³ Skatteverket, Se bilaga 1, sid. 6–7

⁴⁴ Bilaga 1, sid. 6

⁴⁵ Bilaga 1, sid. 7

⁴⁶ Bilaga 1, sid. 6

⁴⁷ Bilaga 1, sid. 2

Uzbekistan, Mongoliet, Turkiet, Indien, Pakistan, Myanmar och Filippinerna. Detta kan ha ändrats över tid och variera beroende på var i Sverige de yrkesverksamma befinner sig. När det gäller eventuell religionstillhörighet nämner de flesta yrkesverksamma islam och kristendom, och ofta då konservativa och ortodoxa former. Samtidigt påtalar flera av dem att religionen inte alltid är central för hedersnormerna och någon framhåller att de är försiktiga när det gäller frågor kring religion och bakgrund för att den utsatta inte ska känna sig ifrågasatt.

I det underlag som Jämställdhetsmyndigheten har analyserat rörande äktenskap eller äktenskapsliknande förbindelser som ingåtts när minst en av parterna var omyndig, framträder vissa situationer och sammanhang där detta är mer vanligt förekommande. Det kan dels handla om (främst) flickor som kommer till Sverige från länder där barnäktenskap är tillåtet, och där flickans verkliga relation till maken undanhålls myndigheterna i Sverige. Flera yrkesverksamma har också berättat om möten med vuxna kvinnor som gift sig som barn, i ursprungslandet. Dels återkommer vissa romska grupper såväl i de yrkesverksammas beskrivningar av problematiken som i studien av domar rörande barnäktenskapsbrott. Det senare har lyfts även i en tidigare kartläggning där det framkom att elevhälsan relativt ofta mött förekomst av barnäktenskap, ”så gott som uteslutande inom romska grupper”.⁴⁸ Det går inte att utifrån detta dra några generella slutsatser om omfattningen av barnäktenskap inom dessa grupper eller förekomsten hos enskilda romska familjer, men Jämställdhetsmyndigheten kan konstatera att utsattheten för flickor och kvinnor i denna kontext inte får förbises. En brittisk rapport konstaterar att både det faktum att barnäktenskap är normaliserat inom vissa romska grupper och att det finns en historia av diskriminering av romer, kan bidra till att de inte till exempel kontaktar polisen. Vidare att det är angeläget att anpassa och tillgängliggöra insatser som möjliggör för de som utsätts i denna kontext att söka stöd.⁴⁹

Några yrkesverksamma reflekterar över ett troligt mörkertal när det gäller barnäktenskap, det vill säga att myndigheter i många fall förmodligen inte får kännedom om eller uppmärksammar att det kan röra sig om ett barnäktenskap.

Med tanke på att det är så pass få ärenden, säker på att vi bara ser toppen på isberget. Säker på att det sker många sådana brott som inte rapporteras. (Intervju 6, polis)

Uppgifter om barnäktenskap eller risk för barnäktenskap avseende en eller flera personer framkommer drygt 100 av de domar som Jämställdhetsmyndigheten har analyserat. I de analyserade domarna (nedan även *domstudien*) är det framför allt flickor som utsätts och

⁴⁸ Baianstovu, R. Í., Strid, S., Särstedt Gramnaes, E., Cinthio, H., & Enelo, J.-M., *Heder och samhälle. Det hedersrelaterade våldets och förtryckets uttryck och samhällets utmaningar*, Örebro universitet, 2019, sid. 106

⁴⁹ Anitha, Sundari & Gill, Aisha K., *Understanding Protection and Prevention Responses to Forced Marriage in England and Wales*, University of Lincoln & University of Bristol, 2023, sid. 115

förövarna är oftast båda föräldrarna. Det förekommer även att bröder och/eller morbröder/farbröder till flickan är delaktiga, tillsammans med en av eller båda föräldrarna. När det enbart är en av föräldrarna som är förövaren handlar det oftare om pappan, men forskning visar att mammor har en nyckelroll i att introducera tanken om äktenskap till sina barn.⁵⁰

Antalet polisanmälningar om barnäktenskapsbrott uppgick 2021 till 87, 2022 till 72, 2023 till 57 och 2024 (preliminärt) till 46 anmälningar.⁵¹

Barnäktenskapen ingås inte sällan utomlands

I de domar som Jämställdhetsmyndigheten har analyserat där uppgifter om barnäktenskap eller risk för barnäktenskap framkommer, har giftermål eller förlovningsceremoni i relativt stor utsträckning skett eller planerats att ske under utlandsresa. De ärenden som leder till polisanmälan och domar ger dock inte en fullständig bild och det förekommer även att (informella) barnäktenskap ingås i Sverige.

I andra fall har barnäktenskapet skett tidigare, innan man kom till Sverige eller hade någon koppling till Sverige. Enligt de domar där det framkommer uppgifter om barnäktenskap har äktenskapen ingåtts i en rad olika länder: Afghanistan, Irak, Iran, Pakistan, Rumänien, Serbien, Sverige, Syrien, Turkiet och Tyskland. När det gäller risk för barnäktenskap nämns fler länder, som mål för en planerad utlandsresa, familjens ursprungsland och/eller det land där den tilltänkta (oftast) maken finns.⁵² I Jämställdhetsmyndighetens tidigare kartläggning av bortföranden av barn och unga framkom att barnäktenskap var ett relativt vanligt syfte med utlandsvistelsen när det gällde flickor.⁵³ Enligt Utrikesdepartementets statistik över familjerelaterat tvång⁵⁴ har det under perioden 2018 till och med 2023 funnits uppgift om en konkret risk för barn- eller tvångsäktenskap i mellan 12 och 28 ärenden per år.⁵⁵

Migrationsverket konstaterar att indikationer på barnäktenskap (samt tvångs- och arrangerade äktenskap) förekommer inom både asyl- och tillståndsprövning⁵⁶, men för ingen kontinuerlig statistik över det. När Migrationsverket undersökte antal asylsökande barn som uppgett att de var gifta under perioden 2013–2015 identifierades 129 flickor

⁵⁰ Chantler, K. & McCarry, M., "Forced Marriage, Coercive Control, and Conducive Contexts: The Experiences of Women in Scotland", *Violence Against Women*, Volume 26 Issue 1, 2020, sid. 95

⁵¹ Brottsförebyggande rådets databas över anmälda brott

⁵² Afghanistan, Algeriet, Bulgarien, Danmark, Dubai, Egypten, Frankrike, Irak, Iran, Jordanien, Kenya, Libanon, Pakistan, Palestina, Serbien, Somalia, Somaliland, Syrien, Tjetjenien, Turkiet och Tyskland.

⁵³ Jämställdhetsmyndigheten, *Bortförda barn och unga*, Rapport 2022:25, sid. 38

⁵⁴ När en person med avsikt förts ut eller kvarhålls av sina närstående i utlandet – i en hederspräglad eller patriarkal kontext.

⁵⁵ [Statistik - familjerelaterat tvång i utlandet - Regeringen.se](#). Hämtat 2024-10-29.

⁵⁶ Migrationsverket, Se bilaga 2, sid. 4

och tre pojkar. De flesta av dem kom från Syrien, Afghanistan, eller Irak.⁵⁷ År 2018 uppgav myndigheten att antalet hade minskat.⁵⁸

I intervjuerna med yrkesverksamma inom Migrationsverket har de beskrivit att barnäktenskap förekommer i familjer som upplevs som traditionella och att de utsatta inte sällan gifts bort tidigt, fortfarande är barn när de själva får barn samt inte gjort annat än att ta hand om man, hem och barn och därmed ofta saknar högre utbildning. Enligt deras erfarenheter rör det sig främst om flickor, även om det i några fall har framkommit att giftermålet inte varit frivilligt från mannens (eller pojkens) sida. Nationaliteten på de sökande varierar. Generellt kommer de dock från länder där det finns en kulturell kontext och/eller lagstiftning som tillåter barnäktenskap. I den mån det finns en religiös koppling handlar det ofta om islam, men även kristendom och i vissa fall buddhism och hinduism förekommer.⁵⁹

Earlier it was common that the girl was married when she was 16-17, and then they changed into a bit older. Now, since you finish education at 21 so then you're supposed to get married. It is a tradition. (Intervju, Tina)

I de ärenden som Migrationsverket handlägger framkommer även uppgifter om brudpris, i form av pengar, guld eller annat, som enligt religiösa eller kulturella seder överlämnas i samband med giftermål. Det kan vara ett sätt att säkra familjens ekonomi och Migrationsverket har sett exempel på att föräldrar gifter bort döttrar för att få pengar för resan till Sverige.

I domstudien har 12 procent av de som blivit utsatta för eller riskerat barnäktenskap även erfarenhet av brudpris eller liknande, och nio procent av giftmän (oftast pappan). (Läs mer om dessa företeelser i avsnittet om tvångsäktenskap.)

En utsatthet som förs vidare från generation till generation

I Jämställdhetsmyndighetens kartläggning framstår en av de tydligaste riskfaktorerna för att utsättas för barnäktenskap vara att även äldre syskon, föräldrar (oftast mamman) och/eller andra släktingar har gifts bort som barn. Denna typ av uppgifter finns i ett flertal av domarna rörande barnäktenskap eller risk för barnäktenskap. I vissa fall framkommer att föräldrarnas äktenskap var arrangerat.

Även många av de yrkesverksamma lyfter att barn, inte minst flickor, som växer upp i en hederskontext är de som löper allra störst risk att utsättas för barn- eller tvångsäktenskap. Inte minst då om familjen är konservativ/traditionell, samt tillhör en

⁵⁷ Migrationsverket, *Är du gift?*, Rapport 2016-03-29, sid. 6-7

⁵⁸ Socialstyrelsen (2019-3-17), sid. 81

⁵⁹ Intervjuer med och skriftligt underlag från Migrationsverket.

släkt där barn- och tvångsäktenskap förekommer och där föräldrarna själva inte har fått välja sin partner.

Min pappa har sagt så länge jag minns, att när jag blir stor ska jag gifta mig med en kusin. Eftersom det är väldigt vanligt inom min pappas familj. Så gjorde man i min släkt. (Intervju, Diana)

Att barnäktenskap fortsätter att ske i generation efter generation kan i vissa fall vara kopplat till religiösa övertygelser, i andra till tradition eller liknande faktorer. Många av de yrkesverksamma beskriver att risken för att detta fortgår ökar om familjen/slakten lever isolerat, befinner sig i en omgivning med traditionella värderingar och har få kontakter utanför den närmaste familjen. I en sådan situation är det också svårare för den som är utsatt att söka hjälp.

Största riskfaktorerna... kanske att man har dålig förankring, om man har dåliga kunskaper om samhället, om man lever väldigt isolerat från majoritetssamhället. (Intervju 1, civilsamhällesorganisation)

Begränsningar och hinder i flickors och kvinnors tillträde till utbildning och arbete är en viktig faktor i detta. I en hederskontext är det sammanhang som kan äventyra kvinnors kyskhet och som ofta ses som oförenliga med den roll som flickor och kvinnor har.⁶⁰ Utan tillträde till dessa arenor är det också svårt att få information om samhället, sina rättigheter och så vidare. (Läs vidare nedan om isolering, segregation och utanförskap som riskfaktorer för barn- och tvångsäktenskap.) Ett flertal av de yrkesverksamma som har intervjuats framhåller hur viktig skolan är för att nå alla barn och unga, bygga förtroende och kunna förebygga och uppmärksamma utsatthet. De betonar att skolpersonal (inom förskola, grundskola, gymnasium och vuxenutbildning) behöver bli bättre på att se sitt ansvar när det gäller att ställa frågor och fånga upp signaler på utsatthet. De behöver också kunskap och mod för att agera.

⁶⁰ MUCF, *Unga utrikes födda kvinnors etablering i arbetslivet. En analys av hinder och möjligheter*, 2021, sid. 96

I vissa fall är det okunskap som gör att man inte vet hur man ska hantera det här och kanske inte går vidare med det. Men i andra fall så är det ju också, som vi har sett här, en rädsla att agera utifrån en eventuell konfrontation med vårdnadshavare, till exempel kopplat till en extremistisk miljö. (Intervju 7, polis)

Kunskap om drivkrafterna bakom barnnäktenskap i olika sammanhang har betydelse för att kunna förhindra att denna typ av utsatthet förs vidare i generationer. Om det till exempel bottnar i föräldrarnas egna tankar om vad som är bäst kan information om de skadliga effekterna av barnnäktenskap bidra till en förändring. Om det i stället eller också handlar om sociala normer och förväntningar kan det krävas mer samordnade åtgärder till ett större kollektiv.⁶¹

Ingen isolerad företeelse

Barnnäktenskap och risk för barnnäktenskap är kopplat till annan utsatthet, något som tydligt framgår i intervjuerna med yrkesverksamma.

Alltid i någon våldskontext. Det är hot, det är känslomässig utpressning. Det är väldigt mycket psykiskt våld såklart, men det kan också vara fysiskt våld, materiellt våld, ekonomiskt våld, socialt våld... alltid våld. Jag kan inte komma ihåg något endaste ärende där det inte är så. (Intervju 5, civilsamhällesorganisation)

Våldet de redogör för tar sig olika former och uttryck, men beskrivs genomgående som något vanligt förekommande och inte sällan omfattande. Det handlar om fysiskt och psykiskt våld, sexuellt våld, digitalt våld, materiellt våld, bortföranden och könsstympning av flickor. Hot framstår som en central del, till exempel hot om våld och dödligt våld, hot om att uteslutas ur familjen, utfrysning samt känslomässig utpressning.

⁶¹ Psaki, Stephanie R. et al. (2021), sid. 15

Jag gjorde motstånd på mitt eget lilla sätt. Man fick stryk på alla sätt och vis. Våldigt mycket stryk, alltså slag, örfilar, dra i håret, bespottad, kallas för olika saker. Men det var värt det, det var mitt sätt att ändå göra som jag ville. Och det är värt varenda smäll man fick. Det här lilla motståndet. (Intervju, Diana)

De yrkesverksamma ger också bilden av en tillvaro med omfattande begränsningar, stor kontroll, strikt könsuppdelning och tydliga könsroller.

Det blir tydliga hedersnormer när det kommer till könsroller. Vad jag som flicka eller kvinna bör göra och hur bete mig, hur bör jag vara och klä mig anständigt. Äktenskap blir del av den resan, som jag på något sätt bara måste acceptera. (Intervju 9, resurscentrum)

I de domar som Jämställdhetsmyndigheten har analyserat förekommer uppgifter om 116 flickor, 11 pojkar och 10 där könstillhörighet inte framkommer, som har varit utsatta för barnäktenskap eller risk för barnäktenskap. En överväldigande majoritet (88 procent) av dem har dessutom varit utsatta för våld, ofta såväl psykiskt som fysiskt. I många fall rör det sig om hedersrelaterat våld och förtryck, inte minst i form av kontroll och begränsningar i vardagen. Bland de som utsatts för barnäktenskap har även sexuellt våld varit relativt vanligt förekommande. Dessutom förekommer uppgifter om oskuldskontroller.

Barnäktenskap och annat hedersrelaterat våld som hot och repressalie

Det är inte enbart så att barnäktenskap sker i en kontext av våld utan våldet är också ett medel för att få barn att rätta sig efter normerna. De yrkesverksamma beskriver att våld används för att tillrättavisa och få individen att hålla sig inom ramarna, och att våldet eskalerar om det inte får avsedd effekt.

Att man ska känna skam över sin kropp, och att det kommer tidigt till en. Fysiskt... som de själva inte ens skulle säga är fysiskt våld... som del av uppfostran, det har ett annat syfte. (Intervju 9, resurscentrum)

På samma sätt som annat våld i en hederskontext kan ha ett syfte, kan barnäktenskap exempelvis ske som ett svar på att någon skadat familjens heder. De som bryter mot normerna utsatts för barnäktenskap eller tvångsäktenskap, som ett sätt för föräldrarna att rätta situationen. I flera domar framkommer en påkommen otillåten relation är en utlösande faktor för barnäktenskap eller skapar en starkt förhöjd risk för barnäktenskap.

Föräldrarna kan börja planera för att gifta bort yngre systrar för att förebygga att även de ska agera på ett sätt som hotar familjens rykte. Vidare framkommer i intervjuerna med yrkesverksamma att barnet (eller den unga) själv kan se äktenskap som en väg ut ur en ohållbar situation:

Men det kan också vara att man känner att man har brutit emot någon norm, man har gjort något fel och man får skylla sig själv. Det här är räddningen. Det är så mycket skuld och skam över en, så att man ser ingen annan utväg än att vara den som andra har bestämt för en. (Intervju 9, resurscentrum)

Studier i flera andra länder har visat att flickor kan ”välja” att gifta sig i sammanhang där de saknar alternativ eller där det sociala trycket är starkt.⁶²

I de studerade domarna framkommer att flickor som anses ha brutit mot hedersnormerna riskerar barn- eller tvångsäktenskap som repressalie och för att familjens heder ska återupprättas. Flera uttrycker rädsla för vad som ska hända om de säger nej till ett planerat giftermål. I andra fall beskrivs hur barn och unga med våld och dödshot har tvingats in i äktenskap. Hoten kan komma från en av eller båda föräldrarna, syskon, andra släktingar eller ibland den tilltänkta maken med familj. Många av de barn som riskerar att utsättas för barn- eller tvångsäktenskap lever med ständig oro för och hot om giftermål och/eller att föras utomlands.

När de yrkesverksamma i intervjuerna har fått frågan om vad som är viktigt när det gäller stöd och skydd till de som har blivit eller riskerar att bli utsatta för barn- eller tvångsäktenskap har flera lyft kunskap och metoder kring hedersrelaterat våld och förtryck. Samtidigt betonar några att den kunskap som finns också måste användas och omsättas i praktik, inom till exempel socialtjänst.

Vi pratar om att man ska höja kunskapen. Jag vet inte om det har så mycket med kunskapsbristen att göra. (...) Vi finns ju där och de kan kontakta oss, och vi kan hjälpa dem att göra rätt bedömning och försöka hjälpa i olika led. (...) Men också att man ska våga se allvaret i det här. (Intervju 15, resurscentrum)

Barnäktenskap medför en fortsatt utsatthet för olika typer av våld

Våldsutsattheten fortsätter även efter att barnäktenskapet har ingåtts. Det kan inte sällan röra sig om ett omfattande våld från maken och ibland även hans familj. I domarna

⁶² Psaki, Stephanie R. et al. (2021), sid. 15

beskrivs olika former av våld såsom dödshot, sparkar och slag, strypgrepp, misshandel med tillhyggen, uppmaningar till självmord, isolering i hemmet och stark kontroll. Även flickans familj har i många fall ställt sig på makens sida. I något fall framgår att flickans familj utsatts för hot när hon har velat skilja sig. (Se avsnitt om skilsmässa nedan.)

Sexuellt tvång och annat sexuellt våld är vanligt förekommande i de domar som innehåller uppgifter om barnäktenskap. I och med äktenskapet ses det som flickans plikt att ställa upp på samlag med sin make. Dessutom finns ett flertal beskrivningar av upprepade våldtäkter inom äktenskapet.

Slutsatser

Den totala omfattningen av barnäktenskap i Sverige är mycket svår att kartlägga. Detta på grund av att det är något som såväl offer som förövare kan vara rädda eller ovilliga att prata om, men också utifrån exempelvis mättekniska utmaningar. Samtidigt vet vi relativt mycket om utsattheten för barnäktenskap, i Sverige och andra länder. Kunskap som kan ligga till grund för insatser för att förebygga barnäktenskap och ge stöd till de som är utsatta. Då krävs dock att såväl beslutsfattare som yrkesverksamma som möter målgruppen blir bättre på att använda den kunskap som redan finns.

Något av det som beläggs i denna rapport och som har beskrivits i tidigare studier är att det främst är flickor som utsätts för barnäktenskap. Själva giftermålet sker inte alltid i Sverige, utan kan också ingås i den utsattas och/eller föräldrarnas ursprungsland. Den nationella och religiösa bakgrunden varierar, men det rör sig ofta om länder där det finns en kulturell kontext och/eller lagstiftning som tillåter barnäktenskap. Risken för barnäktenskap är störst bland konservativa familjer i en hederskontext, där barnäktenskap förekommit i generationer bakåt. Faktorer som isolering och traditionella värderingar förstärker risken.

Jämställdhetsmyndighetens kartläggning visar också att barnäktenskap och risk för barnäktenskap inte är en isolerad företeelse utan oftast sker i ett sammanhang där våld i olika former är vanligt förekommande. Våldet används som ett maktmedel för att få barn att rätta sig efter hedersnormerna, som ett hot om barnet inte går med på att gifta sig eller som repressalie när någon har brutit mot normerna. Det finns också ett starkt socialt tryck som gör att barn i denna kontext har få eller inga alternativ till att ”välja” att göra som familjen/slakten har bestämt. Våldsutsattheten fortsätter dessutom ofta inom äktenskapet, inte minst i form av sexuellt våld, och om flickan (eller senare kvinnan) vill lämna ställs hon inför stora svårigheter. Det finns ett utvecklingsarbete att göra för att yrkesverksamma inom olika verksamheter ska se sitt ansvar för att ställa frågor och så tidigt som möjligt uppmärksamma utsatthet.

Att det handlar om våldsutsatthet som inte enbart förekommer när barnäktenskapet ingås utan ofta långt före och efter det, innebär att den är av betydande omfattning både till antal individer och utifrån allvarlighetsgrad.

”

Mina föräldrar är inte elaka, jag förstår deras situation. Mamma blev hotad av sin bror.

2. TVÅNGSÄKTENSKAP

I detta avsnitt beskrivs förekomsten av tvångsäktenskap i Sverige, riskfaktorer och utsattheten och livssituationen kan se ut i sammanhang där tvångsäktenskap är accepterat.

Bakgrund

Tvångsäktenskap är ett äktenskap där en eller båda parter tvingas eller på andra sätt utsätts för påtryckning att ingå äktenskap, eller där det saknas en reell möjlighet att avstå från att ingå äktenskapet. FN har beskrivit tvångsäktenskap på följande sätt:

Forced marriage is a complex and highly gendered practice. Although men and boys are also forced to marry, it predominantly affects women and girls. Forced marriages occur in every region of the world and cut across ethnic, cultural, and religious lines. The many drivers of forced marriage are closely linked to longstanding patriarchal attitudes and practices and are highly context specific.⁶³

Antalet tvångsäktenskap har ökat under senare år, globalt sett, bland annat på grund av pandemin (Covid-19).⁶⁴

År 2009 redovisade Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF, dåvarande Ungdomsstyrelsen) Sveriges första nationella kartläggning av äktenskap som ingåtts mot en parts vilja. Den visade bland annat att unga som inte själva får välja framtida partner oftare utsätts för hot, våld och kränkningar av närstående.⁶⁵ Rapporten redogjorde också för det dåvarande kunskapsläget. Dessförinnan hade Socialstyrelsen kartlagt hedersrelaterat våld mot unga, där den enkätundersökning som genomfördes bland annat innehöll frågor om val av livspartner.⁶⁶ Flera andra kartläggningar, dock få på nationell nivå, har också undersökt utsatthet för tvångsäktenskap och risk för tvångsäktenskap.⁶⁷

⁶³ International Labour Organization (ILO), Walk Free, and International Organization for Migration (IOM), *Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage*, 2022, sid. 5

⁶⁴ ILO & IOM (2022), sid. 59-61

⁶⁵ Ungdomsstyrelsen, *Gift mot sin vilja*, Ungdomsstyrelsens skrifter 2009:5, sid. 308

⁶⁶ Socialstyrelsen, *Frihet och ansvar*, 2007-131-27

⁶⁷ Se till exempel [Hedersrelaterat våld och förtryck i Stockholms stad \(2009\)](#), [Storstadskartläggningen Heder och samhälle \(2019\)](#), [UNG 018 \(2019\)](#), [Ung i Botkyrka \(2023\)](#) samt [Ett liv utan våld och förtryck \(2019\)](#).

Aktuell forskning om tvångsäktenskap i Sverige eller Norden är mycket begränsad. I tidigare beskrivningar har det framkommit att de flesta som utsätts är flickor och kvinnor, men att mörkertalet gällande pojkar och män kan vara särskilt stort. Vidare att tvångsäktenskap ofta sker i åldrarna 18–25 år och att majoriteten av de som blir utsatta för eller riskerar att utsättas för tvångsäktenskap har utländsk bakgrund.⁶⁸

Internationell forskning, inte minst i Storbritannien, har bland annat tittat på hur begreppet ”tvingande kontroll” (*coercive control*⁶⁹) kan appliceras även när det gäller tvångsäktenskap. Detta för att inte se tvångsäktenskap som en enskild händelse utan som en längre process, som påverkar både kvinnor som ingår tvångsäktenskap och de som lyckas undvika det.⁷⁰ Kvinnorna kan ha olika strategier för att göra motstånd under processen, såsom undvikande eller fördröjning. Den press som familjen utsätter döttrarna för inför ett tvångsäktenskap kan också användas för att tvinga kvar dem i äktenskapet.⁷¹ Brittisk forskning visar att också män kan tvingas in i äktenskap med någon som familjen (förövarna) valt, för att uppfylla löften gentemot släktingar.⁷²

Tvång och samtycke måste ses utifrån den kontext där individen befinner sig, och har betydelse för förståelsen av tvångsäktenskap och arrangerade äktenskap. Snarare än att tvång/samtycke är något binärt kan det ses som ändarna på en sammanhängande skala av sociokulturella förväntningar, kontroll, övertalning, påtryckningar, hot och våld.⁷³

Lagstiftning

En förutsättning för att få ingå äktenskap i Sverige är att inga äktenskapshinder föreligger. Exempelvis måste äktenskapet ingås i närvaro av vittnen, med båda parter närvarande samtidigt, och båda måste ge sitt uttryckliga samtycke till äktenskapet.⁷⁴ Om ett äktenskap sannolikt ingåtts med tvång har var och en av makarna rätt till äktenskapsskillnad utan föregående betänketid.⁷⁵

Äktenskap som ingåtts i utlandet erkänns inte i Sverige om det vid äktenskapets ingående skulle ha funnits hinder för äktenskapet enligt svensk lag.⁷⁶ År 2004 infördes skärpta krav på erkännande av äktenskap som ingåtts enligt utländsk lag. Oavsett om det vid äktenskapets ingående fanns en anknytning till Sverige infördes en bestämmelse om

⁶⁸ SOU 2012:35, sid. 160.

⁶⁹ För mer bakgrund kring begreppet: Stark, E., *Coercive Control: The Entrapment of Women in Personal Life*, Oxford University Press, 2007

⁷⁰ Chantler, K. & McCarry, M. (2020), sid. 91. Se även exempelvis Anitha, S. & Gill, A. (2009) och Anitha, S. & Gill, A.K. (2023).

⁷¹ Chantler, K. & McCarry, M. (2020), sid. 106

⁷² Idriss, M. M., “Abused by the Patriarchy: Male Victims, Masculinity, “Honor”-Based Abuse and Forced Marriages”, *Journal of Interpersonal Violence*, Vol 37 Issue 13-14, 2022, sid. NP1 1914

⁷³ Anitha, S. & Gill, A., “Coercion, Consent and the Forced Marriage Debate in the UK”, *Feminist Legal Studies*, Volume 17, 2009, sid. 165–184

⁷⁴ Äktenskapsbalk (1987:230) 4 kap. 1, 2 §§

⁷⁵ Äktenskapsbalk (1987:230) 5 kap. 5 §

⁷⁶ Lag (1904:26 s.1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap 1 kap. 8 a §.

att inte erkänna äktenskap som sannolikt har ingåtts under tvång. Det infördes också en möjlighet att göra undantag från erkännandeförbudet vid särskilda skäl.⁷⁷

I juli 2014 infördes straffbestämmelser mot äktenskapstvång och vilseledande till tvångsäktenskapsresa i brottsbalken. Samtidigt begränsades möjligheten att erkänna fullmaktsäktenskap, för att motverka risken att någon gifts bort mot sin vilja. Erkännande av ett fullmaktsäktenskap kräver numer synnerliga skäl.⁷⁸ Brottet äktenskapstvång innebär att det är straffbart både att tvinga någon att gifta sig och att utnyttja någons utsatta belägenhet för att förmå hen att ingå ett äktenskap. Även försök och förberedelse till äktenskapstvång är kriminaliserat, liksom att lura någon att resa utomlands i syfte att han eller hon ska giftas bort genom tvång eller utnyttjande.⁷⁹ När Åklagarmyndigheten 2016 genomförde en granskning av ärenden rörande äktenskapstvång och vilseledande till tvångsäktenskapsresa konstaterade man bland annat att målsägande oftast är flickor eller kvinnor, och att målsägandes medverkan har stor betydelse för möjligheten att lagföra förövaren eller förövarna.⁸⁰

Brottet äktenskapstvång utgör subsidiärt brott till människohandel. Det innebär att om förutsättningarna för människohandelsbrottet är uppfyllda så ska åklagaren i första hand väcka åtal för detta och i andra hand för äktenskapstvång.⁸¹

Förekomst av tvångsäktenskap

Sedan 2014 har antalet polisanmälningar om äktenskapstvång varierat mellan 28 och 118 per år. Minskningen under senare år kan delvis förklaras av att några av de brott som tidigare föll under brottsrubriceringen äktenskapstvång nu kan anmälas som barnäktenskapsbrott.

⁷⁷ Prop. 2003/04:48, *Åtgärder mot barnäktenskap och tvångsäktenskap*, sid. 25 ff.

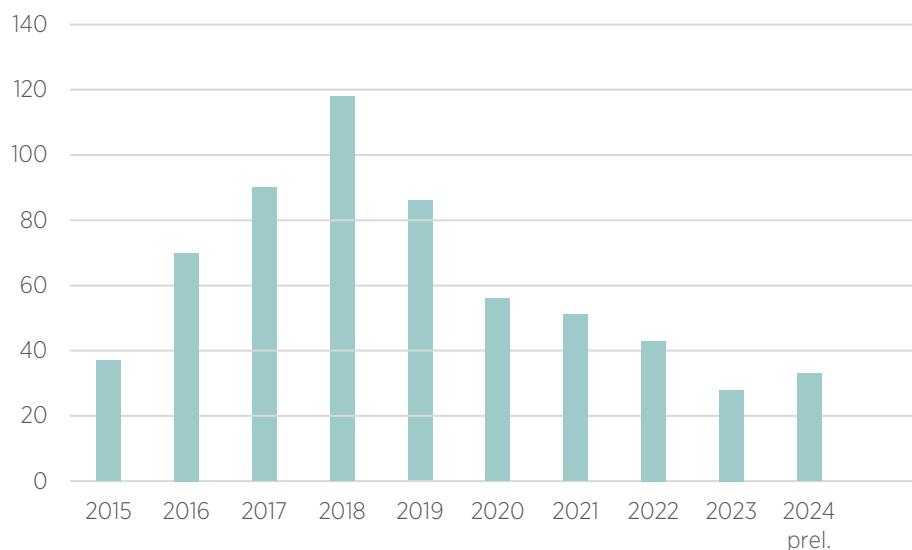
⁷⁸ Prop. 2013/14:208, sid. 30 ff.

⁷⁹ Brottsbalk (1962:700) 4 kap 4c §

⁸⁰ Åklagarmyndigheten, *Granskning av ärenden angående äktenskapstvång, försök och förberedelse därtill samt vilseledande till tvångsäktenskapsresa*, Rapport ÅM-A 2016/0359, sid. 13–14

⁸¹ Prop. 2019:20:131, sid. 52 ff.

Figur 3: Äktenskapstvång (BrB 4 kap. 4 c § 1-2 st.)

Källa: Brottsförebyggande rådet

Polisanmälningar är dock inte ett mått på den totala omfattningen av tvångsäktenskap i Sverige. Försök att uppskatta hur vanligt tvångsäktenskap är har gjorts i olika enkätundersökningar, framför allt riktade till barn och unga. I Stiftelsen Allmänna Barnhusets nationellt representativa elevenkätundersökning ställs frågor om olika former av våld under uppväxten. En fråga rör om man själv får välja vem man ska gifta sig/leva tillsammans med som vuxen. Hösten 2016 svarade totalt 2,5 procent av eleverna⁸² att de inte får det, medan motsvarande andel för elever med minst en förälder född utanför Norden var 6,6 procent.⁸³ Våren 2022 var det 2,1 procent av samtliga elever som svarade att de inte får välja. Bland elever som har minst en förälder som är född utanför Norden var det 3,0 procent av pojkarna respektive 5,1 procent av flickorna som svarade att de inte får välja vem de ska gifta sig/leva tillsammans med. Undersökningen visar även ett signifikant samband mellan våldsutsatthet och att inte få välja sin framtida partner.⁸⁴ I den nationella ungdomsenkäten, som skickas till ett slumpmässigt urval av unga i Sverige i åldersgruppen 16–25 år, uppgav 0,6 procent av de unga som besvarade enkäten 2021 att de inte får gifta sig med den de vill. 3,2 procent svarade att de får det, men bara om personen har samma bakgrund. Motsvarande andel för utrikes födda var 13,8 procent.⁸⁵

⁸² Elever i årskurs 9 i grundskolan och årskurs 2 på gymnasiet.

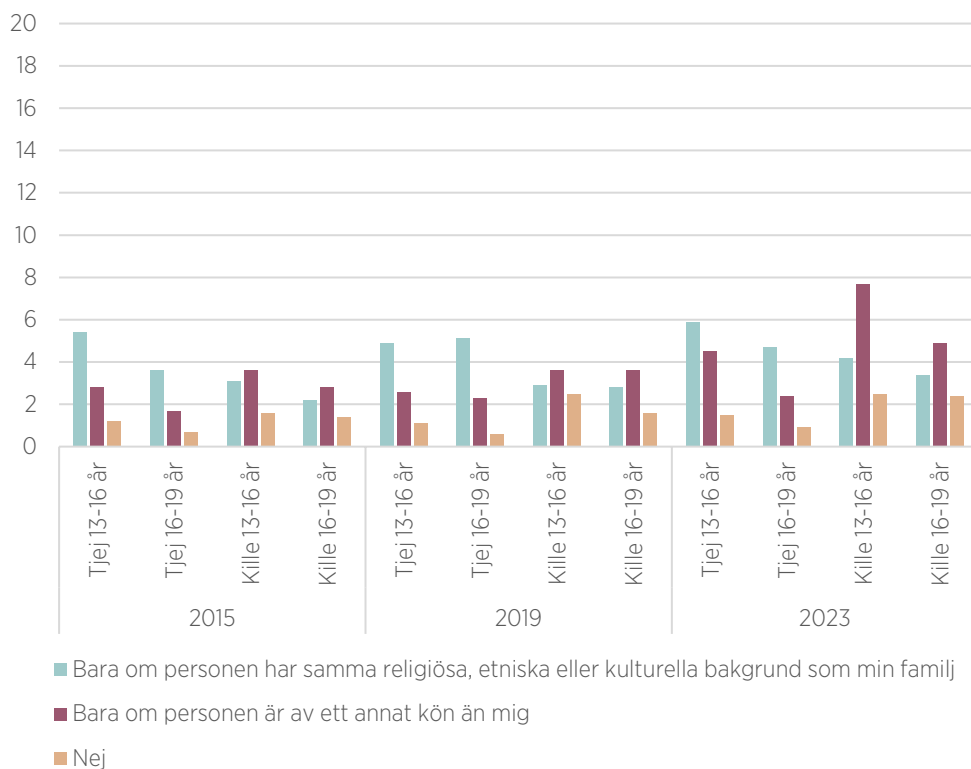
⁸³ Stiftelsen Allmänna Barnhuset, *Det är mitt liv!*, 2018, sid. 8

⁸⁴ Stiftelsen Allmänna Barnhuset, *Våld mot barn 2022, 2023*, sid. 64

⁸⁵ Uppgifter från MUCF

MUCF har inom ramen för uppdraget bistått med resultat från ungdomsenkäten LUPP⁸⁶ från åren 2015, 2018 och 2023, när det gäller krav och begränsningar kring giftermål som unga upplever. Det ska inte användas som ett mått på den totala omfattningen och är inte generaliserbart, men kan ge en indikation kring mönster när det gäller exempelvis kön och vissa andra bakgrundsfaktorer när det gäller denna typ av utsatthet.⁸⁷ Som framgår av diagrammet nedan har tjejer och killar i ungefär samma utsträckning uppgett de inte helt fritt får välja att gifta sig med vem de vill. Det är ett mönster som är liknande i de olika åldersgrupperna (13–16 år, 16–19 år och 19–25 år) och som inte har ändrat sig nämnvärt över tid. Tjejer har i högre grad än killar uppgett att de har begränsningar i form av att de måste gifta sig med någon som har samma religiösa, etniska och kulturella bakgrund. (Observera att skalan i diagrammet enbart sträcker sig till 20 procent.)

Figur 4: Får du gifta dig med vem du vill? (andel i procent)

Källa: MUCF/LUPP (se bilaga 3)

⁸⁶ En enkät för kommuner och regioner som vill få kunskap om ungas livssituation. [Ungdomsenkäten LUPP | MUCF](#)

⁸⁷ Se det fullständiga underlaget i bilaga 3.

Även personer som har en annan könstillhörighet än de som redovisas i diagrammet har svarat på enkäten. Svarsunderlaget är betydligt mindre för denna grupp, och resultaten behöver därför tolkas med ännu större försiktighet. Av de som har svarat uppger en högre andel, än bland tjejer och killar, att de inte får gifta sig med vem de vill (eller att personen de gifter sig med måste vara av ett annat kön).

Bland de unga som har besvarat enkäterna uppger homosexuella i större utsträckning än heterosexuella att de inte får gifta sig med vem de vill (eller att det är villkorat utifrån personens kön eller bakgrund). En något större andel av unga med funktionsnedsättning, jämfört med de utan, svarar nej på frågan ”Får du gifta dig med vem du vill?” Skillnaden har ökat i enkätsvaren 2018 och 2023 (bland unga 13–16 år och 16–19 år). Unga som inte är födda i Sverige svarar i högre utsträckning än unga födda i Sverige att de inte får gifta sig med vem de vill och/eller den de gifter sig med måste ha samma religiösa, etniska eller kulturella bakgrund eller vara av ett annat kön. Detta gäller samtliga åldersgrupper och alla undersökta år i underlaget.

I de domar som Jämställdhetsmyndigheten har analyserat framkommer uppgifter om 45 flickor/kvinnor, åtta pojkar/män och en person där könstillhörighet inte framgår, som har utsatts eller riskerar att utsättas för tvångsäktenskap. Giftermålet har skett, eller varit planerat att genomföras, i länder som Afghanistan, Dagestan (Ryssland), Danmark, Egypten, Gambia, Irak, Kosovo, Libanon, Pakistan, Syrien, Somalia, Sverige, Turkiet och/eller Tyskland.

Jämställdhetsmyndigheten har i intervjuerna med yrkesverksamma bett dem att uppskatta hur vanligt förekommande de olika företeelserna i regeringsuppdraget är. Tvångsäktenskap har i de allra flesta fall framträtt som den mest frekvent återkommande. Vi har även tagit del av underlag från organisationen Tjejers rätt i samhället (TRIS) avseende deras jourverksamhet. TRIS-jouren hade under 2023 totalt 2074 kontakter (ungefär i nivå med föregående två år) med såväl utsatta som yrkesverksamma.⁸⁸ Av dessa handlade 496 kontakter om oro eller utsatthet för tvångsäktenskap. En majoritet (264) rörde flickor/kvinnor, främst över 18 år (198) men även kontakter med flickor 15–17 år (63) respektive 10–14 år (3) förekom. Även för män/pojkar (27 kontakter) och hbtqi-personer (9 kontakter) var det vanligast med kontakter från myndiga personer, övriga rörde 15–17-åringar. Statistiken visar också att frågor om kusinäktenskap var vanliga i kontakterna rörande flickor och kvinnor.⁸⁹

Arrangerade äktenskap av ”fri vilja” – men med mycket begränsade val

I 16 av 23 intervjuer framkommer det att en eller flera av de yrkesverksamma har mött personer som har ingått arrangerade äktenskap. Flera intervjupersoner uttrycker dessutom att det är väldigt vanligt förekommande. I nästan samtliga av dessa intervjuer vittnar yrkesverksamma om svårigheter med att dra en skarp gräns mellan tvångsäktenskap och arrangerade äktenskap. Detta utifrån att många barn och unga i hederskontext växer upp i familjer där de under hela barndomen uppfostras med vetskapen om att valet av make eller maka inte är deras eget. De yrkesverksammas

⁸⁸ Kontakter avser inkommande frågor och ärenden, och samma individ kan ha kontaktat jouren flera gånger.

⁸⁹ Statistik från TRIS-jouren 2023

erfarenheter är att dessa äktenskap främst ingås strax efter att personerna blivit myndiga. Eftersom den unga har normaliserat att valet av partner är någon annans och att det inte är ett alternativ att avstå från äktenskap, krävs inga ytterligare påtryckningar eller uttryckligt tvång för att äktenskapet ska komma till stånd. Det synliggör vikten av att förstå tvång och valfrihet utifrån det sociala och kulturella sammanhang som individen befinner sig i.⁹⁰

Kan inte säga att det var tvångsäktenskap, det är så invecklat. Var arrangerat (...) men familjen och släkten kan vara så påtvingande att flickan inte får så mycket möjlighet att visa vad hon egentligen vill. Det blir mer en diskussion inom släkten. (Intervju, Sara)

Många yrkesverksamma beskriver att de som har ingått arrangerade äktenskap kan uppleva att det skett utifrån deras vilja, trots att de reella valmöjligheterna varit få. Individen kan ha fått välja inom vissa uppsatta ramar, såsom att det måste vara en make/maka från ett visst land, från en viss släkt eller som praktiserar en viss religion. Alternativt att man har fått välja mellan ett begränsat antal personer.

När man som 13-åring redan vet att man inte får välja själv, att det är någon annan som bestämmer. (...) Det är så normaliserat, att man kanske inte ens är medveten om att det är så... ”Jag kunde välja... det var de här två som jag fick välja mellan.” (Intervju 14, resurscentrum)

De yrkesverksamma beskriver det som ”valfrihet med tvång”. Forskning visar att ”arrangerade äktenskap” snabbt kan övergå i tvång om den som förväntas gifta sig protesterar mot äktenskapet eller valet av partner.⁹¹

Pojkars och mäns utsatthet uppmärksammas inte alltid

Risken för tvångsäktenskap är högre bland kvinnor, men utsatthet för tvångsäktenskap eller arrangerade äktenskap med någon som släkten väljer förekommer också bland män.⁹² Intervjupersonerna har uttryckt att arrangerade äktenskap är vanligare än barn- eller tvångsäktenskap bland pojkar och män. Även i flera domar där det finns uppgifter om barnäktenskap eller risk för barnäktenskap för en eller flera flickor, har det framkommit att brödernas äktenskap varit arrangerat. I en rapport som beskriver

⁹⁰ Anitha, S. & Gill, A. (2009), sid. 165–184

⁹¹ Anitha, S. & Gill, A.K. (2023), sid. 48

⁹² Idriss, M. M. (2022)

erfarenheter av arbete och stödinsatser mot tvångsäktenskap från flera länder i Europa, framkommer att det kan vara utmanande för unga män att själva definiera sig som utsatta för tvångsäktenskap. Detta för att bilden av vad som är ett tvångsäktenskap eller vem som är utsatt inte överensstämmer med deras egen situation. Det kan i sin tur leda till att utsatta, särskilt män, inte söker hjälp.⁹³

När det gäller killar... det är det här som är så komplext, när individen inte själv nämner att man har blivit tvingad. Om man har växt upp i en kontext där man vet vad som förväntas utav mig. Jag som kille får ha frihet, men jag vet också att när jag ska gifta mig då måste jag gifta mig med en tjej som kommer från en fin familj, mina föräldrar ska godkänna det, hon ska vara oskuld. Man kanske själv inte kallar det för tvångsäktenskap, men få nåt sätt finns det ju krav. (Intervju 15, resurscentrum)

Det framkommer i intervjuerna att hbtqi-personer, inte minst homosexuella killar, kan vara särskilt utsatta när det gäller arrangerade äktenskap. Tidigare kartläggningar har visat att det finns exempel på hbtqi-personer som gifter sig för att inkluderas i den sociala gemenskapen. Den kan röra sig om omfattande sociala påtryckningar som dock befinner sig inom lagens ramar.⁹⁴ (Läs mer om hbtq-personers särskilda utsatthet i avsnittet *Hbtqi-personers utsatthet för barn- och tvångsäktenskap*.)

”Giftomän” i en kontext där manliga släktingar fattar besluten

Det är inte helt enkelt att avgränsa och definiera ”giftomän” i en hederskontext, där männen i grunden har en stor beslutanderätt. De yrkesverksamma som har intervjuats vittnar om att det ofta är en manlig släkting (pappa, farbror/morbror eller den äldsta mannen i slakten) som ska godkänna äktenskapet, även om det kan finnas flera personer (både män och kvinnor) som är involverade i planering och beslut. Det har stora likheter med hur giftomän definieras, även om det sällan är det begrepp som används.

Det är så det är. Det finns en tydlig hierarki. (...) Det är alltid mannen som bestämmer och de äldsta. (Intervju 23, civilsamhällesorganisation)

⁹³ Jokinen, A., Pekkarinen, A-G. & Rantanen, J., “Never easy” – Enhancing response and support to victims of forced marriage, HEUNI Report series No. 106, 2024

⁹⁴ Baianstovu, R. Í., Strid, S., Särnstedt Gramnaes, E., Cinthio, H., & Enelo (2019), sid. 101

Utifrån vad som har framkommit i analysen av domar är det samtidigt vanligt förekommande att båda föräldrarna gemensamt tvingar fram eller försöker tvinga fram ett barn- eller tvångsäktenskap. I de fall det endast är den ena föräldern som driver på är det vanligtvis pappan. Även mamman kan dock vara pådrivande, antingen ensam eller tillsammans med andra släktingar (exempelvis farbröder/morbröder, fastrar, kusiner). Det finns även flera domar där det är bröder, oftast äldre, som har arrangerat barn- eller tvångsäktenskapet. Studier lyfter olika roller som kvinnor kan ha som förövare i förhållande till tvångsäktenskap. Tvångsäktenskap kan vara ett sätt för kvinnor att upprätthålla kulturella värderingar kring äktenskap⁹⁵ och kvinnor kan agera som ställföreträdare för män eller själva vara anstiftare till tvångsäktenskap, utifrån egen övertygelse eller tvång.⁹⁶

Information om giftomän finns i de analyserade domarna, men inte heller i dessa används termen som sådan. 13 av de 137 barn som har blivit utsatta för eller riskerat barnäktenskap och åtta av de 54 individer som blivit utsatta för eller riskerat tvångsäktenskap har erfarenhet av giftomän. Det kan handla om att pappan (och/eller ibland någon annan i familjen eller släkten) är den som bestämmer kring giftermålet. Det förekommer beskrivningar om att släktens överhuvud fattar alla beslut kring äktenskap för yngre släktingar och att flickan/kvinnan företräds av ett ombud i samband med giftermålet. Ombudet, exempelvis pappa eller äldre bror, kan ingå avtal om äktenskap och/eller skriva på äktenskapskontraktet. Det finns även exempel där den manliga släktingen som företräder flickan/kvinnan förhandlar om brudpenning (se avsnitt om brudpris).

Som ytterligare stöd finns filmen där de båda fäderna sitter runt ett bord och samtalar om summor och det avslutas sedan med en skål. (Dom om barnäktenskapsbrott)

Brudpris och andra transaktioner i samband med giftermål

I 25 av de kartlagda domarna finns uppgifter om brudpris eller andra närsläktade begrepp (exempelvis brudpenning, mahr,⁹⁷ brudgåva eller hemgift till bruden och/eller hennes familj). Av dessa domar rör 16 barnäktenskap eller risk för barnäktenskap och sex

⁹⁵ Chantler, K. & McCarry, M. (2020), sid. 105 f.

⁹⁶ Idriss, M. M. (2022), sid. NP1 1915, 1925f.

⁹⁷ Avtal om mahr utgör en del av ett muslimskt äktenskap och kan liknas vid en morgongåva från mannen till hustrun. Det inte reglerat i koranen och det kan finnas stora skillnader i hur mahr används i praktiken. Ibland innebär avtal om mahr att transaktionen ser i samband med vigselekonomin, medan andra också kan innehålla en uppskjuten del som utfaller vid ett senare tillfälle, exempelvis vid äktenskapsskillnad. Mahr kan ses som ett ekonomiskt skydd för kvinnan. (Brattström, M. & Sayed, M., *Behandlingen av mahr i samband med bodelning enligt svensk rätt*, Juridisk publikation nr 2/2013, sid. 208 f.) I domarna förekommer det dock situationer där mahr mer verkar ha karaktären av brudpris/brudköp.

tvångsäktenskap eller risk för tvångsäktenskap. Begreppen kan ha varierande innebörd för dem det berör och i domarna och intervjuerna med yrkesverksamma förekommer olika beskrivningar. Det som framkommer är att brudpris (eller brudköp) oftast innebär att ett avtal upprättas mellan bruden och brudgummens familj om överföring av pengar, guld och/eller annat av värde i samband med äktenskapets ingående. Bruden involveras vanligtvis inte i diskussionen om detta och får normalt heller inte ta del av den summa som betalas till hennes familj. Brudgåva, brudpenning eller hemgift är i stället ett avtal om en transaktion från maken eller makens familj direkt till bruden, i samband med äktenskapets ingående eller senare.

I domarna finns också uppgifter om föräldrar som gifter bort ett barn för att reglera en ekonomisk skuld. I situationer där det sker någon form av transaktion i samband med tvångsäktenskapet kan förutsättningarna för människohandel vara uppfyllda (läs mer i avsnitt om människohandel).

Pappan har lämnat uppgifter om att han är i en ekonomisk skuld till en släkting i [ursprungslandet] som sagt att skulden kan betalas av genom att [flickan] gifts bort med släktingens son. (Dom i LVU-mål)

Det är inte alltid (enbart) pengar som utbyts i samband med äktenskapet. Flera yrkesverksamma berättar att uppehållstillstånd kan användas som valuta i dessa sammanhang.

Flickans familj hade fått pengar för att en man skulle gifta sig med deras dotter i Sverige, för att han skulle få uppehållstillstånd. Hon hamnade i det att hon ville gifta sig med den mannen för att inte hennes familj ska fara illa. (Intervju 10, socialtjänst)

Att en kvinna gifts bort mot betalning till en man i ursprungslandet för att han ska få uppehållstillstånd har även uppmärksammats i internationell forskning.⁹⁸ (Läs mer om detta i avsnittet *Migrationsprocessen kan försvåra möjligheten att lämna ett tvångsäktenskap.*)

⁹⁸ Brettell, C.B., "Marriage and Migration", *Annual Review of Anthropology*, Vol. 46, 2017, sid. 85

Man hade tänkt att jag skulle gifta mig med honom och att han skulle få permanent uppehållstillstånd. Det vara en win-win för alla tyckte man då. Det var ju en del i den utökade hotbilden, för när jag vägrade, lämnade och aldrig kom tillbaka så blev han utvisad. (Intervju, Diana)

Professor Pernilla Ouis som bland annat har forskat kring hur islam praktiseras i Sverige, menar att kvinnor själva ibland kan förespråka brudpris för att visa sitt eget värde. Från intervjuerna med yrkesverksamma har det framkommit att ett för lågt eller inget brudpris kan signalera att det är något ”fel” på den dotter som ska giftas bort. Det finns även exempel i domstudien där ett för högt brudpris eller högre brudgåva kan förhålla planerna på bröllop, exempelvis en kvinna som lyckades skjuta upp bröllopet genom att kräva en större brudgåva och sedan använde den för att fly till Sverige.

Brudpris kan även bli en försvårande omständighet om ena parten senare vill skiljas. Enligt Pernilla Ouis kan problem uppstå om kvinnan vill skilja sig och mannen då vill ha tillbaka den summa pengar, guld eller liknande som betalades i samband med giftermålet.⁹⁹

Det finns en stor oro om de ska lämna förhållandet, för brudpriset är ju betalt oavsett om det är pengar, guldsmycken, fastigheter och sådana saker. Det blir en extra svår situation för de här personerna, för då vet de dessutom att de sätter sin familj i knipa. (Intervju 3, civilsamhällesorganisation)

(Läs vidare i om hur brudpris kan utgöra en försvårande omständighet i avsnittet *Religiösa skilsmässor och tillfälliga religiösa äktenskap*).

Kollektivets intresse för och påtryckningar kring äktenskap

Att traditioner och normer kring äktenskap upprätthålls är inte bara i föräldrarnas och den närmaste familjens intresse, utan ofta en angelägenhet för hela släkten eller gruppen och dess välfärd. Individerna förväntas ingå äktenskap med den som familjen anser är lämpligast, ofta någon inom samma kollektiv. Familjen kan känna ett stort tryck från övriga i släkten att fortsätta traditionella praktiker avseende äktenskap, sexualitet och reproduktion, vilket bidrar till fortsatta barn- och tvångsäktenskap.¹⁰⁰

⁹⁹ Intervju med Pernilla Ouis, professor i socialt arbete, 2024-08-21

¹⁰⁰ Ouis, Pernilla, ”Att förstå hedersrelaterat våld och förtryck ur ett kulturteoretiskt perspektiv”, *Socioekonomisk segregation och hedersrelaterat våld och förtryck*, DELMOS, 2021, sid. 84–89

Mina föräldrar är inte elaka, jag förstår deras situation. Mamma blev hotad av sin bror. (Intervju, Sara)

Yrkesverksamma beskriver i intervjuerna att en ogift dotter ses som något negativt hos omgivningen och att tvångsäktenskap kan ske för att upprätthålla goda relationer inom släkten samt för att säkra ekonomi och annat. Giftermål handlar ofta om att stärka familjens heder, men kan också vara en lösning på en konflikt mellan olika släkter.

De domar som innehåller uppgifter om risk för eller genomförda barn- och tvångsäktenskap ger en bild av att flickor hålls utanför planeringen av äktenskap och förbereds för att vara en ”god hustru” utifrån normer inom familj och släkt. Även om det ofta är föräldrarna, eller ena föräldern, som är drivande framkommer det att släktingar i ursprungslandet som vill gifta bort döttrarna är involverade i planerna. I några fall beskrivs att det är en farbror som har planerat giftermålet och att pappan inte kan säga nej till honom eller måste hålla sitt löfte till släkten. Ibland har någon annan i familjen försökt motsätta sig giftermålet, men utan att det har förändrat något. I ytterligare några fall uppges att det finns starka krafter bakom giftermålet, att flickan riskerar att föras till släktingar i utlandet och/eller att den tilltänkta maken och hans familj pressar på för att äktenskapet ska bli av.

Yrkesverksamma som Jämställdhetsmyndigheten har intervjuat framhåller vikten av att förstå kollektivets roll i en hederskontext. Att kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck är viktigt har även framförts av de kvinnor som har berättat för Jämställdhetsmyndigheten om sina egna erfarenheter av barn- och tvångsäktenskap.

De tog in mig, så fick jag träffa en polis. Det var en mycket snäll polis som verkligen ville hjälpa. Men jag minns att när jag försökte berätta vilka i min släkt som bestämde, varför det var så, så förstod hon inte. (Intervju, Diana)

Äktenskap inom den egna släkten

Som nämnts ovan beskriver ett flertal av de yrkesverksamma som Jämställdhetsmyndigheten har intervjuat att även om det inte alltid formellt rör sig om barnäktenskap, är många äktenskap i en hederskontext planerade sedan lång tid tillbaka. Barn kan under hela sin uppväxt ha fått höra att de ska ingå äktenskap vid en viss ålder och att det inte är ett alternativ att avstå. Det är heller inte helt ovanligt att den partner som utses är någon från samma släkt. Yrkesverksamma har berättat om äktenskap som görs upp mellan föräldrar som är syskon eller kusiner, och att det kan vara ett sätt att upprätthålla kontroll, göra släkten starkare och/eller behålla ekonomiska tillgångar inom släkten. Utredningen om ett förbud mot kusinäktenskap ger en liknande bild, nämligen att ”ömsesidiga ekonomiska och sociala beroenden till varandra medför ett

kollektivistiskt tänkande och detta stärker i sin tur lojaliteten mot och lydnaden under den egna gruppen”.¹⁰¹

Även i analysen av domar går det att se en överlappning mellan (risk för) barnäktenskap och i viss mån (risk för) tvångsäktenskap, samt kusinäktenskap.¹⁰² Det finns även en överlappning mellan dessa och vad som i domarna benämns som arrangerade äktenskap. I flera fall av kusinäktenskap uttrycks i domen att det sedan flera generationer är vanligt med arrangerade äktenskap inom släkten. Vem eller vilka som arrangerat äktenskapet framgår sällan i domarna.

De yrkesverksamma konstaterar också att giftermål inom släkten gör det betydligt svårare att lämna äktenskapet.

Oftast har kvinnan (i en majoritet av ärendena) bokstavligen ingen. Man blir väldigt isolerad och det är väldigt svårt att ta sig ut, eftersom det är så infekterat och det är nära släktingar. (Intervju 5, civilsamhällesorganisation)

Det har under arbetet med uppdraget dessutom framkommit exempel på änkor som har tvingats ingå äktenskap med en släkting till sin avlidna make. Yrkesverksamma har nämnt att det kan förväntas att någon i mannens släkt ”tar över ansvaret” för kvinnan och eventuella barn, oavsett om hon eller den manliga släktingen vill det och om han är gift sedan tidigare.

Ytterligare en företeelse som har nämnts, som förstärker kopplingarna mellan olika familjer i en och samma släkt eller mellan olika släkter, är att äktenskap villkoras med att en syster eller annan kvinnlig släkting till bruden ska gifta sig med en bror eller annan manlig släkting till brudgummen. I vissa fall kan det röra sig om ett frivilligt äktenskap i grunden som leder till att två andra personer tvingas in i ett äktenskap. Oavsett komplicerar det en eventuell uppbrottsprocess, eftersom det som sker i det ena äktenskapet får en stor påverkan på parterna i det andra äktenskapet. Även i en av domarna finns uppgifter om vad som kan beskrivas som ett syskonbyte. Det rör ett barnäktenskap mellan två kusiner där det framgår att flickans farbror är gift med hennes moster.

Ett liv präglad av våld

Liksom när det gäller barnäktenskap existerar tvångsäktenskap och risk för tvångsäktenskap ofta i ett sammanhang där våld i olika former är vanligt förekommande. I intervjuerna med yrkesverksamma beskrivs våldet som systematiskt och i många fall grovt. De redogör dessutom för en total kontroll över hela livet, isolering, hot om att förskjutats, att den utsatta helt saknar förutsättningar att söka hjälp och att ingen vill vittna

¹⁰¹ Ds 2024:20, sid. 109

¹⁰² Det är inte alltid helt klart att det rör sig om biologiska kusiner utan kan även handla om till exempel tremänningar eller andra släktingar.

om våldet. Även kontroll som utövas genom digitala kanaler lyfts fram som ett sätt att kontrollera och begränsa individers livsutrymme.

Ofta när man kommer första gången så har man inte förstått att man blir utsatt för våld, att det är något som är dåligt. Det är så man har levt. Det är bara en naturlig del av att vara kvinna. (Intervju 20, Migrationsverket)

I de domar som Jämställdhetsmyndigheten har kartlagt har 71 respektive 94 procent av de som utsatts för tvångsäktenskap alternativt riskerat tvångsäktenskap också varit utsatta för annat våld. Det har framför allt rört sig om psykiskt och fysiskt våld samt hedersrelaterat våld och förtryck i form av kontroll och begränsningar i vardagen, kränkningar och till exempel nedvärdering, inlåsning, hot om utfrysning samt dödshot. Det finns flera exempel där dödshoten även har realiserats och den utsatta kvinnan har blivit mördad av make eller släktingar.

Även sexuellt våld, ekonomiskt och materiellt våld, försummelse samt latent våld förekommer i domarna.

Jag var mycket ensam och när han var hemma var det bara våld, våld, våld. (Intervju, Sara)

I ett skriftligt underlag redogör Migrationsverket för att det bland de ärenden om misstänkt människohandel som har registrerats hos myndigheten finns kvinnor som flytt sitt hemland på grund av tvångsäktenskap:

Överlag går det att utläsa att äktenskapen präglas av våld, både fysiskt och sexuellt sådant men även andra typer av kontroll, till exempel att de utsatta inte får röra sig fritt eller att de inte får ha egna pengar. Det förekommer ärenden där HBTQI-kvinnor tvingats gifta sig med en man för att familjen anser att deras sexuella läggning är något som kan, och bör, ”botas” genom att ingå äktenskap.¹⁰³

¹⁰³ Bilaga 2, sid. 3

Olika typer av funktionsnedsättningar kan öka risken och förvärra utsattheten

Personer med funktionsnedsättning är en heterogen grupp vars utsatthet för barn- och tvångsäktenskap på olika sätt kan förvärras på grund av funktionsnedsättningen. I tidigare rapporter och underlag har fokus främst legat på barn och vuxna med intellektuell funktionsnedsättning (IF) och deras särskilda utsatthet i en hederskontext. Även i de intervjuer med yrkesverksamma som Jämställdhetsmyndigheten har genomfört är det främst IF som har lyfts fram, i förhållande till utsatthet för barn- och tvångsäktenskap. I de granskade domarna framkommer i princip ingen information om funktionsnedsättning vare sig hos utsatta eller förövare.

I detta avsnitt vill vi även sätta fokus på individer med andra typer av funktionsnedsättningar och hur utsattheten för barn- och tvångsäktenskap i dessa fall kan ta sig uttryck. Till grund för det ligger erfarenheter från funktionshinderorganisationer samt kvinno- och barnrättsorganisationer som möter målgrupper med olika typer av funktionsnedsättningar och deras utsatthet för barn- och tvångsäktenskap.¹⁰⁴

Intellektuell funktionsnedsättning

I 17 av 23 intervjuer har en eller flera yrkesverksamma uppgett att de i sitt yrkesutövande har mött personer med IF och som har blivit eller riskerat att bli utsatta för barn- eller tvångsäktenskap. Ett barn- eller tvångsäktenskap beskrivs kunna vara både ett sätt att dölja funktionsnedsättningen för att bevara familjens/släktens heder, och en slags förklädd omsorg där syftet är att säkerställa att den unga blir ombesörjd i framtiden. Detta är någonting som även har uppmärksammats i forskning.¹⁰⁵

Även att vi har stött på: ”Hon kan inte ha det här, för vi har inte sånt”. Framför allt bland kvinnor ser jag mycket av det här att ”det är något fel på mitt barn”. Då löser jag det genom att gifta bort henne. (Intervju 21, kommunprojekt om kvinnors etablering)

Det är vanligast att flickor eller unga kvinnor blir utsatta, men även flera exempel på pojkar och unga män med IF som har blivit utsatta för barn- eller tvångsäktenskap har framkommit. Forskning visar att män med funktionsnedsättning löper lika stor risk som kvinnor att utsättas för olika former av våld och förtryck, inklusive barn- och tvångsäktenskap.¹⁰⁶

¹⁰⁴ Organisationernas erfarenheter av målgruppernas utsatthet har inhämtats inom ramen för tre samråd som anordnats i samverkan mellan MFD och Jämställdhetsmyndigheten, 2023-11-16, 2024-05-20 samt 2024-06-10.

¹⁰⁵ Anitha, S. & Gill, A.K. (2023), sid. 57, och Idriss, M. M. (2022), sid. NP1 1914

¹⁰⁶ Idriss, M. M. (2022), sid. NP1 1914.

Några av de erfarenheter som har framkommit under samråd med funktionshinderorganisationer och vid tidigare kartläggning¹⁰⁷ handlar om flickor som har blivit manipulerade att ingå barn- eller tvångsäktenskap utan att själva förstå vad det innebär. I intervjuerna med yrkesverksamma beskrivs att anhöriga kan påverka barnet under lång tid genom att locka med löften om fest och fina kläder, och att äktenskapet sedan ingås strax efter 18-årsdagen.

Pojken var XX år gammal och gick i särskola där familjen försökt ”sälja på” pojken äktenskapet. Han tog tillbaka allt under utredning. Jag tror att han är gift idag. (Samråd med funktionshinderorganisationer)

Omgivningens påverkan kan få dessa individer att intala sig att de är kära i den som familjen valt och att det är deras vilja att gifta sig. Vissa ser giftermål som ett sätt att bli ”normal”. Det är enligt de yrkesverksamma en målgrupp som är mycket svår att nå med information om stöd och skydd.

Det finns någon idé om att om barnet med funktionsnedsättning gifter sig med någon som är ”frisk”, att det på något sätt upprättar familjens heder. Och att det till om med skulle tillfriskna. Det är en svår grupp att nå.”(Intervju 23, civilsamhällesorganisation)

Verksamheter som möter personer med IF kan spela en avgörande roll när någon riskerar att utsättas för tvångsäktenskap. Det förutsätter dock att det finns kunskap om problematiken och hur man bör agera vid upptäckt.¹⁰⁸ Det finns ofta hinder för den här målgruppen att själv ta kontakt och söka stöd. Flera stödorganisationer vittnar om att de får kontakt först när någon i deras närhet, exempelvis en lärare, söker stöd för den utsattas räkning. Flera poliser beskriver att de står handfallna inför att utreda potentiella brott i dessa fall. Forskning visar att kvinnor med funktionsnedsättningar kan möta större utmaningar med att tillhandahålla bevisning som anses trovärdig, till följd av exempelvis svårigheter att kommunicera.¹⁰⁹

¹⁰⁷ Tjejjers rätt i samhället (TRIS), *Trippelt utsatt. Hedersrelaterat våld och förtryck bland ungdomar med intellektuell funktionsnedsättning*, 2012, sid. 38

¹⁰⁸ Rauf, B., Saleem, N., Clawson, R., Sanghera, M. & Marston, G., “Forced marriage: implications for mental health and intellectual disability services”, *Advances in psychiatric treatment*, Volume 19, Issue 2, 2013, sid. 142

¹⁰⁹ Anitha, S. & Gill, A.K. (2023), sid. 126

Det som är lite svårt är att många gånger kan sådant här vara misstankar hos oss. Vi vet inte riktigt. Det är ju det att man känner ibland att det här stämmer inte. Helt plötsligt är det en person med en funktionsnedsättning som har en man och de ska få barn och man tänker att det är någonting som inte stämmer. Det är svårt att få grepp om. (Intervju 12, socialtjänst)

Ytterligare en utsatthet som framkommer i flera intervjuer är att personer med IF gifts bort med någon i ursprungslandet för att denne ska få uppehållstillstånd i Sverige. I dessa fall blir personen som kommer hit vanligtvis den utsattas personliga assistent.

Funktionshinderorganisationer har under samråd uppgett att unga kvinnor i målgruppen ofta blir utsatta för tvångsäktenskap vid upprepade tillfällen och att de betraktas som ”en handelsvara”. Det finns flera exempel där parterna har skilt sig när mannen har fått sitt permanenta uppehållstillstånd, och kvinnan sedan har utsatts för ytterligare tvångsäktenskap.

Neuropsykiatrisk funktionsnedsättning (NPF)

För individer med olika typer av neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) finns en ökad risk att utsättas för barn- och tvångsäktenskap. Flera funktionshinderorganisationer vittnar om att de ser många exempel på så kallade uppfostringsresor för barn med NPF och att flickor eller unga kvinnor utsätts för barn- eller tvångsäktenskap för att föräldrarna vill komma till rätta med att de inte följer familjens normer. Ofta gifts de bort tidigt för att minimera ”skadan” på familjens heder.

Under ett samråd uppgav deltagare att det kan vara svårt för personer med IF eller NPF att läsa av sociala koder, särskilt om de skiljer sig åt mellan olika sammanhang, och anpassa sitt beteende till olika kontexter. På ett av samråden framkom att utsatta individer med IF och/eller NPF samtidigt kan vara förövare. De kan lätt göra övertramp utan att själva förstå det, mot bakgrund av risken för misstolkningar av sociala koder och svårigheter att avgöra gränsen mellan rätt och fel. Även osynliggörande av pojkars utsatthet för hedersrelaterat våld och förtryck lyftes och att det kan leda till att individen får svårare att sätta ord på sin egen utsatthet.

Hörselskada, dövhet, dövblindhet

Barn och unga med hörselnedsättning beskrivs vid ett samråd som väldigt ensamma i familjer där övriga medlemmar är hörande. I hederskontexter är barn som inte kan prata en skam och man satsar mycket på att lära barnet att prata, snarare än att de får lära sig teckenspråk. Används inte teckenspråket hemma så utvecklar barnet inte språkliga och sociala färdigheter, även om hen går i en teckenspråkig skola. Det kan även innebära att barnet inte lär sig använda teckenspråk alls, vilket ökar beroendet av närstående som sköter kommunikationen.

Organisationer som erbjuder stöd på teckenspråk vittnar om att de möter hörselskadade, döva och dövblinda som riskerar att utsättas för barn- och tvångsäktenskap eller könsstympning, eller föras utomlands för så kallade

uppfostringsresor för att ”lära sig prata”. Exempelvis har en organisation erfarenhet av att flickor ringer och uttrycker en oro inför sommarlovet.

Minns en tjej från gymnasietiden, som försvann under sommarlovet. Kom inte tillbaka förrän ett år senare, och var då gravid. Fick veta cirka tio år senare att hon blev bortgift med sin kusin, fick barn, och har nu lyckats skilja sig. (Samråd funktionshinderorganisationer)

Många personer med exempelvis dövhet eller dövblindhet har inte kännedom om vilka möjligheter till stöd det finns. Samtidigt har det framkommit vid samråd att det kan vara lättare för döva än andra i en hederskontext att bryta sig loss från familjen, eftersom man kan få ett nytt sammanhang inom dövgemenskapen.

Fysisk funktionsnedsättning

För personer med en fysisk funktionsnedsättning skiljer sig bilden delvis åt mot andra funktionsnedsättningar, när det kommer till utsatthet för barn- och tvångsäktenskap. En organisation som arbetar med personer med rörelsenedsättning, vittnar om att synen på vem som är en riktig kvinna i en hederskontext utesluter kvinnor med fysisk funktionsnedsättning. I många fall tillåts inte kvinnor med fysiska funktionsnedsättningar att gifta sig även om de vill, eftersom familjen ser det som en risk att de ska föra ”skammen” vidare. Vardagen beskrivs som isolerad, där man sällan lämnar hemmet. En fysisk funktionsnedsättning kan vara svår att gömma för familjerna och skammen kan också göra att de inte tar emot stöd eller hjälpmedel.

Hbtqi-personers utsatthet för barn- och tvångsäktenskap

Barn- eller tvångsäktenskap kan utgöra en form av omvändelseförsök av hbtqi-personer. Enligt en rapport från MUCF har unga hbtqi-personer med utländsk bakgrund sämre möjligheter att få gifta sig med vem de vill, jämfört med unga hbtqi-personer med svensk bakgrund och unga heterocispersoner med utländsk bakgrund. Det framgår även att homosexuella tjejer i lägre utsträckning själva får välja partner för giftermål, både i jämförelse med homosexuella killar och i förhållande till övriga sexuella läggningar.¹¹⁰

Att homosexuella kvinnor är särskilt utsatta för tvångsäktenskap framkommer också i intervjuer med yrkesverksamma som Jämställdhetsmyndigheten har genomfört inom ramen för andra kartläggningsuppdrag. I intervjuerna framgår också att personer som avviker från heteronormen kan tvingas in i heterosexuella relationer och äktenskap.¹¹¹

¹¹⁰ MUCF, *Unga hbtqi-personers utsatthet för omvändelseförsök i Sverige*, 2022, sid. 58

¹¹¹ Intervjuer med yrkesverksamma inom uppdrag att kartlägga mäns utsatthet för våld i nära relationer <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2023/06/uppdrag-att-kartlagga-mans-utsatthet-for-vald-i-nara-relationer/> och uppdrag att kartlägga hbtqi-personers utsatthet för våld i nära relationer och analysera behov av insatser

Det finns ingen information om hbtqi-personers utsatthet för barn- eller tvångsäktenskap i någon av de granskade domarna. Däremot synliggörs målgruppen i intervjuer med yrkesverksamma. I 11 av 23 intervjuer uppger en eller flera av de yrkesverksamma att de har kommit i kontakt med hbtqi-personer som utsatts för eller riskerat att utsättas för barn- eller tvångsäktenskap. Utsattheten gäller både pojkar, män, flickor och kvinnor. Det framkommer ingen information om icke-binära personer. De yrkesverksamma har berättat om utsatthet bland homosexuella personer och transpersoner, men inte bland bisexuella, intersexpersoner eller queerpersoner. Det betyder dock inte att utsatthet bland dessa målgrupper kan avfärdas.

Vi har haft flera killar som var homosexuella. Då är det nästan att man blir mördad. Då blir det ett allvarligt läge. Den här killen... han är tillbaka hemma och jag tror han är tvångsgift, men han säger inte det, med en tjej. (Intervju 23, civilsamhällesorganisation)

De yrkesverksamma beskriver att hbtqi-personer kan känna en stor skam. En internaliserad homofobi är tydlig, där man har uppfostrats i heteronormativa kontexter och många gånger inte vill kännas vid sin egen läggning eller könsidentitet. Det lyfts också flera exempel på sexuella övergrepp mot individer i målgruppen.

Det är absolut inte tillåtet att vara HBTQ. Det är så fruktansvärt tabubelagt. (...) Våldigt mycket sexuellt våld som straff för att hon inte är skötsam. (Intervju 23, civilsamhällesorganisation)

De berättar också om fall då homosexuella har gift sig med någon av motsatt kön, av rädsla för omgivningens repressalier eller för att man inte har sett något annat alternativ. I en studie om tvångsäktenskap i England och Wales framkommer att även om det inte förekommer fysiskt våld eller uttalat tvång upplevs det som oundvikligt att ingå ett (heterosexuellt) äktenskap. Det finns ett stort tryck på individen att leva upp till traditionella och religiösa normer kring exempelvis kön.¹¹² Män riskerar att utsättas för våld och tvångsäktenskap i situationer där kollektivets maskulinitetsnormer inte efterlevs, exempelvis när vad som anses vara normbrytande sexualitet upptäcks.¹¹³

<https://www.regeringen.se/regeringsuppdrag/2023/08/uppdrag-att-kartlagga-hbtqi-personers-utsatthet-for-vald-i-nara-relationer-och-analysera-behov-av-insatser/>.

¹¹² Anitha, S. & Gill, A.K. (2023), sid. 55

¹¹³ Idriss, M. M. (2022), sid. NP1 1919

Antingen blir du utesluten eller så måste du kompensera genom att gifta dig i en heterosexuell relation. (Intervju 17, resurscentrum)

De yrkesverksamma beskriver att dessa personer ofta kan vänta med att berätta om sin utsatthet till dess att de fyllt 18 år, eftersom socialtjänsten då inte kan kontakta föräldrarna.

I ett par intervjuer framkommer information om multiutsatthet. Det rör sig exempelvis om ärenden med barn och unga som både har en funktionsnedsättning och identifierar sig som hbtqi-person.

Migrationsprocess kan försvåra möjligheten att lämna ett tvångsäktenskap

Flera yrkesverksamma beskriver en utsatthet som direkt kan kopplas till en pågående asyl- eller migrationsprocess. Det kan röra sig om individer som lever väldigt isolerat från det omgivande samhället och som inte fått kunskap om sina rättigheter i Sverige. Denna typ av isolering och utsatthet kan få långsiktiga effekter och exempelvis påverka kvinnors förutsättningar att etablera sig i arbetslivet.¹¹⁴ Kvinnor som har invandrat till Sverige på anknytning till en man och som därför hamnar i beroendeställning till mannen, löper större risk att hamna i långsiktigt utanförskap.¹¹⁵

En intervjuperson har mött flera kvinnor som söker stöd för våldutsatthet och som har kommit hit på anknytning till en man. Dessa män vill ofta ha en fru som de kan ha kontroll över och väljer därför att ta hit en kvinna från ursprungslandet. Kvinnorna kan bli lurade till Sverige med en bild av ett liv i lyx, men när de väl är här utsätter männen dem för våld och falsk information. Det kan leda till att de inte söker hjälp eller kan ta sig ur situationen.

Mannen hotar hela tiden med att jag kan skicka tillbaka dig när som helst. Där förekommer ofta våld och att kvinnan söker skydd. (Intervju 18, socialtjänst)

Flera yrkesverksamma som kommer i kontakt med nyanlända och asylsökande säger att de ofta möter homosexuella personer som är eller har varit gifta för att de inte har velat riskera att avslöja sin sexuella läggning. Många som kommer till Sverige tillsammans med andra familjemedlemmar kan dölja sin utsatthet och sexuella läggning.

¹¹⁴ MUCF (2021), sid. 96

¹¹⁵ Jämställdhetsmyndigheten, *Stärkta möjligheter genom samverkan – Insatser för att underlätta utrikes födda kvinnors inträde på arbetsmarknaden*, Rapport 2022:13, sid. 18

HBTQI-personer har oftast tvingats gifta sig, det ser vi ändå rätt ofta. Man kan inte säga nej på grund av att då måste man avslöja sin sexuella läggning. (Intervju 20, Migrationsverket)

Segregation och isolering förstärker risken för barn- och tvångsäktenskap

De allra flesta yrkesverksamma som Jämställdhetsmyndigheten har intervjuat framhåller att risken för barn- och tvångsäktenskap förstärks om familjen omgärdas av hedersnormer och lever isolerat från majoritetssamhället. De beskriver hur isoleringen i vissa fall kan vara självvald, i andra fall inte, och ibland kan innebära att man enbart umgås med den egna släkten eller landsmän. Andra närliggande riskfaktorer som nämns är låg socioekonomisk status, att bo i socialt utsatta områden och områden med hög social kontroll, språkförbistring, brist på information om rättigheter och liknande samt lågt förtroende för samhällsinstanser. Några yrkesverksamma beskriver att kontrollen av flickor och kvinnor kan vara särskilt stark i segregerade områden på liten yta.

Även Pernilla Ouis, professor i socialt arbete, nämner att socioekonomiska faktorer och bristande integration kan påverka risken, samtidigt som hon påtalar att barn- och tvångsäktenskap förekommer även i till exempel överklassfamiljer. Andra riskfaktorer är hedersnormer och bevarande av släktens identitet. Det finns en rad samverkande riskfaktorer som inte enbart kan mötas med lagstiftning, utan det behövs också långsiktigt och förebyggande socialt arbete och insatser för att bygga förtroende hos grupper där barn- och tvångsäktenskap förekommer. Hon påtalar också att vissa grupper i Sverige inte följer den utveckling som sker i ursprungslandet och håller fast vid traditioner som är mer konservativa än vad som är gångbart där idag.¹¹⁶

Isolering samt lågt förtroende för myndigheter ökar mottagligheten för desinformation. Flera intervjupersoner lyfter desinformationskampanjer mot Sverige, särskilt LVU-kampanjen,¹¹⁷ som någonting som har påverkat möjligheten att upptäcka utsatthet för våld, bland annat hedersrelaterat våld och förtryck. De som utsätts blir mindre benägna att söka hjälp och föräldrars rädsla för att deras barn ska omhändertas kan leda till att de exempelvis för dem till ett annat land. Det har också fått konsekvenser för myndigheternas arbete.

¹¹⁶ Intervju med Pernilla Ouis, 2024-08-21

¹¹⁷ I början av 2022 uppmärksammades en påverkanskampanj i relation till den svenska socialtjänsten samt Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). Den innehöll bland annat påståenden om omhändertaganden av barn på lösa och felaktiga grunder och att socialtjänsten riktar in sig på att omhänderta barn med utländsk bakgrund och muslimsk trosuppfattning. Genom spridning i sociala medier och fysiska demonstrationer fick frågan omfattande spridning även internationellt. Även aktörer med kopplingar till våldsbejakande radikalislamistiska miljöer har bidragit till spridning av desinformationen. <https://www.fhs.se/arkiv/nyheter/2023-04-27-lvu-kampanjen-belyser-sarbarheter-i-samhalltet.html>

Jag kan bara konstatera att LVU-/desinformationskampanjen har påverkat oss jättemycket på socialtjänsten. Man vågar inte ens andas någonting om de här frågorna för socialtjänsten, och knappt för skolorna, längre. Det har påverkat målgruppen, alltså de som utsätts för hedersvåld, så mycket så att de inte heller vågar söka hjälp. (Intervju 10, socialtjänst)

Många av de yrkesverksamma ser behov av återkommande informationsinsatser och dialog om rättigheter, lagstiftning och var det går att få hjälp. Vidare att det måste ske på ett systematiskt sätt, involvera en bredd av olika samhällsaktörer samt att informationen behöver anpassas utifrån olika grupper och förutsättningar.

Det behövs väldigt mycket kunskap, samtal och dialog kring frågor. Inte bara att vi talar om att så här är det. Det behöver man också göra, men man behöver också prata för att förstå varför det blir så här. Det vi gör nu kring de här frågorna funkar inte. (...) När vi når ut så når vi inte riktigt ut till de som behöver det mest. (Intervju 12, socialtjänst)

De lyfter fram skolan som en central arena och att en fungerande skolgång är en mycket viktig skyddsfaktor för barn och unga.

Kopplingar mellan tvångsäktenskap och organiserad brottslighet

Människohandel

Jämställdhetsmyndigheten har inom ramen för ett tidigare uppdrag studerat kopplingen mellan hedersrelaterat våld och förtryck samt människohandel och prostitution. I uppdragets slutredovisning konstateras att barn- och tvångsäktenskap kan vara ett led i människohandel, till exempel om det förekommer pengatransaktioner i samband med äktenskapet (och övriga rekvisit är uppfyllda).¹¹⁸ En aktstudie av domar visade exempelvis att utsatta för tvångsäktenskap kunde ha hotats, riskerat eller förmåtts att lämna Sverige i syfte att ingå äktenskap. Det förekom även ekonomiska transaktioner och ekonomisk reglering vid skilsmässa.¹¹⁹ Samtidigt konstaterade Jämställdhetsmyndigheten att ärenden rörande barnäktenskap och tvångsäktenskap i

¹¹⁸ Jämställdhetsmyndigheten, *Brister i kunskap, stöd och insatser*, Rapport 2022:21, sid. 14

¹¹⁹ Jämställdhetsmyndigheten (2022:21), sid. 25

större utsträckning behöver utredas som människohandel,¹²⁰ något som också lyfts av polis som intervjuats inom ramen för föreliggande uppdrag.

I intervjuerna med yrkesverksamma framkom flera exempel på extrem utsatthet, som ofta handlar om unga resurssvaga tjejer som säljs till resursstarka män.

Det var ett ärende där det fanns oro för att en elev skulle bli bortgift. Men i den kontakten kom fram att det kan vara så att det här barnet har blivit köpt som hushållerska. (Intervju 17, resurscentrum)

Det finns även yrkesverksamma som berättar om flickor som blir sålda i prostitution av en pojkvän och att de inte kan lämna relationen. Eftersom sex och sexuella relationer är så tabubelagda berättar man inte för någon om sin utsatthet.

Migrationsverket för inte statistik över ärenden rörande barn- eller tvångsäktenskap, men däremot om människohandel. Myndigheten har utifrån särskilda sökningar kunnat identifiera ungefär 3 800 ärenden om misstänkt människohandel (sedan 2012) där det också finns indikationer på barn- eller tvångsäktenskap. Man konstaterar att det är svårt att dra slutsatser om förekomst utifrån underlaget och att det finns ett omfattande mörkertal. Dock kan det ge en bild av utsattheten i dessa ärenden:

Det förekommer att kvinnor berättar om tvångsäktenskap som en anledning till varför de flydde sitt hemland och sedermera utsattes för människohandel. Överlag är desperationen och traumat för dessa kvinnor omfattande och många uttrycker att de aldrig kan återvända till sitt hemland oavsett vilket beslut Migrationsverket fattar.¹²¹

Beslut om äktenskapet har ofta fattats av familjemedlemmar, över huvudet på kvinnan, och det har varit i det närmaste otänkbart för henne att invända mot äktenskapet. I flera ärenden har kvinnan dessutom utnyttjats i prostitution av maken, både i hemlandet och i andra länder.¹²²

¹²⁰ Jämställdhetsmyndigheten (2022:21), sid. 32

¹²¹ Bilaga 2, sid. 3

¹²² Bilaga 2, sid. 3

Våldsbejakande extremism och gängkriminalitet

I intervjuerna med yrkesverksamma framkommer överlappningar mellan hedersnormer, barn- och tvångsäktenskap och extremistiska miljöer. Dessa kan förekomma även på mindre orter. Vissa menar att kopplingen har blivit tydligare:

Idag är det en enda stor röra av alltihop, med heder, religionsutövning, våld – allt går in i vartannat. Ju extremare du är i din religionsutövning desto extremare blir även hemsituationen. (Intervju 13, verksamhetsutvecklare mot våldsbejakande extremism)

Det handlar både om miljöer där det finns en tydlig religiös kontext och om sammanhang där kopplingen mellan hedersnormer och religion inte är lika uttalad. I en intervju lyfts vikten av att rikta insatser brett och att fokusera både på större och mindre orter eftersom man sett att det på mindre orter kan finnas en större risk för att traditionella normer manifesteras.

Jämställdhetsmyndigheten har haft dialog med flera aktörer kring kopplingar mellan tvångsäktenskap samt våldsbejakande extremism och gängkriminalitet. En aspekt som lyfts är att släktbaserade kriminella nätverk (i både gäng- och extremistmiljöer) kan använda äktenskap, med mer eller mindre tvång, för att utöka släktens makt. Tvångsäktenskap kan ske i syfte att sammanföra två släkter och på så sätt få en större marknad och ett större våldskapital.¹²³ Polismyndigheten har i sitt arbete med släktbaserade kriminella nätverk konstaterat att kusinäktenskap används för att upprätthålla och utöka nätverkens makt och kontroll. Vidare att det inte är ovanligt att det rör sig om barn- eller tvångsäktenskap.¹²⁴

I skärningspunkten mellan hedersrelaterat våld och förtryck respektive gängkriminalitet blir utsattheten särskilt stor och det blir betydligt svårare att ta sig loss. Om du bryter mot släktens hedersnormer blir du bestraffad och ifall släkten dessutom har ett stort våldskapital blir hotbilden än starkare.¹²⁵

Slutsatser

Resultaten från kartläggningen tyder på att tvångsäktenskap är den vanligast förekommande av de företeelser som omfattas av uppdraget. Det är inte möjligt att dra en skarp gräns mellan tvångsäktenskap och vad som kan beskrivas som ett arrangerat äktenskap, i en hederskontext. Det handlar ofta om ett socialt och kulturellt sammanhang där individer redan från barndomen uppfostras och socialiseras till att uppfylla

¹²³ Intervju med Jeanette Stål, stadsledningskontoret Göteborgs stad, 2024-08-27 samt rapporten *Hederskultur, våldsbejakande islamistisk extremism och gängkriminalitet*, Göteborgs stad 2021-03-16, sid. 24.

¹²⁴ Ds 2024:20, sid. 126

¹²⁵ Intervju med Jeanette Stål, stadsledningskontoret Göteborgs stad, 2024-08-27

kollektivets förväntningar kring äktenskap och val av äktenskapspartner. Många gånger krävs det inget uttryckligt tvång eller andra otillbörliga påtryckningar. Det innebär att många situationer faller utanför lagstiftningens tillämpningsområde, och kan försvåra upptäckt, stöd och skydd. De yrkesverksamma som Jämställdhetsmyndigheten har intervjuat inom ramen för uppdraget ser utvecklingsbehov när det gäller kunskap och information, för att bli bättre på att nå ut till och stödja den utsatta målgruppen.

Det är vanligast förekommande att kvinnor utsätts för tvångsäktenskap, i samband med att de uppnår myndighetsålder. För män som tvingas in i äktenskap finns det ofta någon ytterligare faktor som riskerar att försvåra utsattheten, såsom en funktionsnedsättning eller att hans sexualitet, könsidentitet eller könsuttryck bryter mot hedersnormerna. Att intellektuell funktionsnedsättning kan öka risken för att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck har tidigare uppmärksammats. Erfarenheter från denna kartläggning visar dock att även flickor, kvinnor, pojkar och män med andra typer av funktionsnedsättningar riskerar att vara särskilt utsatta för tvångsäktenskap.

I en hederskontext är det ofta män som fattar beslut, till exempel kring äktenskap, men även kvinnor kan vara förövare. Det är vanligt med avtal om att någon form av transaktion (brudpris eller liknande) ska ske i samband med äktenskapets ingående eller senare. Överföringen av pengar eller annat av värde kan i sig vara en försvårande faktor för kvinnor som vill lämna ett tvångsäktenskap. Det är dessutom relativt vanligt att äktenskap ingås inom slakten, vilket ytterligare kan förstärka inlåsningseffekten och försvåra möjligheten att lämna äktenskapet.

Jämställdhetsmyndighetens kartläggning visar att tvångsäktenskap ofta sker i en kontext där det också förekommer andra former av våld, inte minst hedersrelaterat. Det är således viktigt att inte se tvångsäktenskap enbart som en isolerad händelse. Oavsett om det handlar om begränsningar och kontroll i vardagen eller upprepat och systematiskt våld, är det en utsatthet som snabbt kan eskalera och ytterst leda till dödligt våld. Utsattheten kan vara särskilt stor i sammanhang där det finns en koppling mellan tvångsäktenskap och organiserad brottslighet.

Isolering från majoritetssamhället, socioekonomisk utsatthet och lågt förtroende för statens institutioner är exempel på faktorer som kan förstärka risken för tvångsäktenskap och samtidigt försvåra möjligheten för utsatta att söka hjälp.

3. MÅNGGIFTE

Avsnittet fokuserar på förekomsten av månggifte i Sverige och hur det påverkar kvinnor och barn som lever i polygama familjer, inte minst i de fall när de också är utsatta för våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck.

Bakgrund

År 2011 fick dåvarande Ungdomsstyrelsen (nu MUCF) i uppdrag av regeringen att sammanställa kunskap om ”traditionella och vigselliknande ceremonier”.¹²⁶ I slutrapporteringen av uppdraget uppmärksammades bland annat månggifte och då som förekommande framför allt i den äldre generationen och i en muslimsk kontext.¹²⁷ Det framkom även att månggifte kan bestå av att mannen är juridiskt gift med en kvinna och enbart religiöst med en annan.¹²⁸

Enligt en rapport från 2019 lever cirka två procent av jordens befolkning i polygama hushåll och i de flesta länder är andelen under en halv procent.¹²⁹ Även i länder som Afghanistan, Pakistan, Bangladesh, Iran och Egypten där månggifte är tillåtet, lever färre än en procent av männen med mer än en maka.¹³⁰ Månggifte förekommer såväl bland muslimer och kristna, som personer som praktiserar folkreligion eller som inte tillhör någon specifik religion.¹³¹

En systematisk forskningsöversikt från 2021 om psykologisk påverkan av månggifte på kvinnor och barn, visar att den är högre än i monogama äktenskap. Studier har exempelvis visat att kvinnor i polygama äktenskap har en högre risk för depression, somatisering¹³² och lågt självförtroende. Månggifte har också stor inverkan på barnens mentala och sociala utveckling.¹³³

Lagstiftning

För att två personer ska kunna ingå äktenskap enligt svensk lag får det inte finnas några omständigheter som utgör äktenskapshinder. Ett sådant hinder är att någon av personerna redan är gift (månggifte).¹³⁴ Äktenskap som ingåtts enligt utländsk lag erkänns inte i

¹²⁶ Regeringsbeslut 2011-03-03 U2011/1431/UC

¹²⁷ Ungdomsstyrelsen, *Äkta makar*, Ungdomsstyrelsens skrifter 2012:1, sid. 58

¹²⁸ Ungdomsstyrelsen (2012:1), sid. 59

¹²⁹ Kramer, Stephanie, ”Polygamy is rare around the world and mostly confined to a few regions”, Pew Research Center 2020-12-07, sid. 2

¹³⁰ Kramer, Stephanie (2020), sid. 3

¹³¹ Kramer, Stephanie (2020), sid. 3

¹³² Att psykosociala påfrestningar ger kroppsliga besvär.

¹³³ Bahari, I.S. et al., ”Psychological impact of polygamous marriage on women and children: a systematic review and meta-analysis”, *BMC Pregnancy and Childbirth*, 2021, sid. 2 och 8

¹³⁴ Äktenskapsbalk (1987:230) 2 kap. 4 §.

Sverige om det vid äktenskapets ingående skulle ha funnits hinder enligt svensk lag.¹³⁵ Huvudregeln är sedan 2021 att månggifte inte erkänns i Sverige, förutom i de fall då det anses föreligga synnerliga skäl.¹³⁶ En särskild utredare har fått i uppdrag bland annat att analysera och ta ställning till ”om förbudet mot erkännande av utländska månggiften bör gälla utan undantag och reglerna om erkännande av utländska fullmaktsäktenskap bör skärpas”.¹³⁷ I uppdraget ingår även att överväga om en sådan reglering bör gälla retroaktivt, för äktenskap som redan är registrerade.¹³⁸

Enligt 7 kap. 1 § i brottsbalken är det dessutom straffbart för en person som är gift eller är partner i ett registrerat partnerskap att ingå ett nytt äktenskap.¹³⁹ Brottet tvegifte förutsätter att både det tidigare och det senare äktenskapet är giltigt i Sverige. Om gärningen begås i ett annat land där månggifte är tillåtet är ansvar för brott i princip uteslutet med hänsyn till kravet på dubbel straffbarhet, det vill säga att månggifte även måste vara olagligt i landet det ingicks för att det ska vara straffbart i Sverige.¹⁴⁰

Förekomst av månggifte

Under 2000-talet har antalet polisanmälningar om tvegifte legat på maximalt 29 per år, med ett genomsnitt på knappt 16 anmälningar per år.

Figur 5: Tvegifte (BrB 7 kap. 1 §)

Källa: Brottsförebyggande rådet

¹³⁵ Lag (1904:26 s.1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap 1 kap. 8 a §.

¹³⁶ Prop. 2020/21:149 *Förbud mot erkännande av utländska månggiften*, sid. 13 ff.

¹³⁷ Dir. 2024:8, sid. 1

¹³⁸ Dir. 2024:8, sid. 12

¹³⁹ Bestämmelser om tvegifte (månggifte) har funnits även i tidigare lagstiftning, se SOU 2020:2 *Skärpta regler om utländska månggiften*, sid. 51

¹⁴⁰ Brottsbalk (1962:700) 2 kap. 5 §

Antal månggiften som registrerades i folkbokföringsregistret ökade något under 2010-talet, från ett par per år innan dess till mellan 10 och som mest 42 registrerade månggiften (2016).¹⁴¹ När Skatteverket undersökte antalet registrerade månggiften under november 2017 till och med augusti 2019 fann man totalt 27 personer, samtliga män, som registrerats som gifta med två hustrur. Tre av männen hade båda sina makor i Sverige, fem hade en i Sverige och fyra hade ingen maka folkbokförd i Sverige.¹⁴²

Skatteverket har bistått Jämställdhetsmyndigheten med att ge en uppdaterad bild av registrerade månggiften:

- I en genomgång av folkbokföringsdatabasen har man funnit totalt 171 äkta månggiften, det vill säga äktenskap där Skatteverket har gjort bedömningen att ett andra äktenskap ingåtts medvetet.¹⁴³ Cirka två tredjedelar av dessa består i dagsläget. I samtliga fall handlar det om män som är gift med två eller flera kvinnor och vigseln har i nästan alla ärenden ingåtts utanför EU.¹⁴⁴
- Från 2017 och framåt har 41 månggiften registrerats, varav alla utom två har visat sig vara så kallade falska månggiften.¹⁴⁵ Ingen av de två som bedömdes som äkta har registrerats utifrån ventilen i lagstiftningen avseende synnerliga skäl.¹⁴⁶

Migrationsverket för inte statistik över utländska månggiften, men den bild de förmedlar är att det inte är vanligt förekommande med ”synnerliga skäl”. Det kan i så fall röra sig om att man inte kan få skilsmässa i ursprungslandet (tidigare har till exempel Chile nämnts som ett sådant land).¹⁴⁷

I 20 av 23 intervjuer har en eller flera av de yrkesverksamma berättat att de stött på personer som befinner sig i månggifte. I 14 av dessa intervjuer framgår att det inte är vanligt förekommande, ibland har de enbart erfarenhet av enstaka ärenden. I två av intervjuerna är bilden i stället att det är relativt vanligt. Statistik från TRIS jourverksamhet (2023) visar att mycket få av deras kontakter (6) har rört månggifte, och då enbart avseende kvinnor över 18 år.¹⁴⁸

I samtliga fall av månggifte som de intervjuade yrkesverksamma har fått kännedom om har det handlat om män som har flera fruar. Den vanligaste situationen beskrivs vara att en man är juridiskt gift med en kvinna och religiöst gift med ytterligare en/flera kvinnor. Den andra kvinnan eller de andra kvinnorna befinner sig antingen i Sverige eller

¹⁴¹ Skatteverket, *Månggifte i folkbokföringsregistret*, 2018, sid. 17

¹⁴² SOU 2020:2, sid. 40

¹⁴³ “Falska” månggiften är i stället sådana där det inte finns ett uppsåt att leva i månggifte, utan kan till exempel handla om att man inte kunnat styrka att en tidigare make/maka har dött.

¹⁴⁴ Bilaga 1, sid. 9–10

¹⁴⁵ Dessa falska månggiften hade till exempel sin grund i olika registermässiga brister eller att en skilsmässa eller dödsfall inte kunnat styrkas.

¹⁴⁶ Bilaga 1, sid. 9

¹⁴⁷ Bilaga 2, sid. 3

¹⁴⁸ Statistik från TRIS-jouren 2023

i ursprungslandet. De länder eller områden som de yrkesverksamma har nämnt i det här sammanhanget är Afghanistan, Irak, Iran, Mellanöstern, Pakistan, Somalia, Syrien, Turkiet, vissa afrikanska länder och Västafrika. Enligt en tidigare studie är kvinnorna inte alltid medvetna om att maken har ingått flera äktenskap.¹⁴⁹

Vissa yrkesverksamma har beskrivit att de inte med säkerhet kan säga att en person är gift med flera, men att det ibland finns indikationer på det. Det kan till exempel handla om situationer där en man har skilt sig juridiskt från en kvinna och bor ihop med en annan kvinna, men trots det fortsätter att få barn tillsammans med kvinnan han har skilt sig från.

Oftast så är det när vi gör slagningar på personer. Man kan se att det har kommit in en orosanmälan på en flicka, där pappan också har barn med någon annan kvinna och att barnen är i ungefär samma ålder. Man får det inte bekräftat men man anar ju att det är månggifte. (Intervju 10, socialtjänst)

I endast en liten andel av de domar som Jämställdhetsmyndigheten har kartlagt framkommer uppgifter om månggifte eller misstänkt månggifte (14 domar). I samtliga fall rör det sig om en man som har eller misstänks ha flera fruar. Det framkommer inte i domarna vem som har initierat eller beslutat om månggiftet. I ett fall beskrivs att det förekommit påtryckningar från släkten mot kvinnan att acceptera att vara en av flera fruar. I domarna och i intervjuerna med yrkesverksamma nämns en rad länder som till stor del överensstämmer med den information som framkommit avseende barn- och tvångsäktenskap. Det lyfts flera exempel från Mellanöstern och länder som Afghanistan, Syrien, Förenade Arabemiraten, Iran och Irak. Även länder som Pakistan, Filippinerna och Turkiet nämns liksom några afrikanska länder, till exempel Somalia, Algeriet samt vissa länder i Västafrika.

Det framgår inte i någon av de domar som vi har granskat vilken religion som parterna praktiserar. De flesta av intervjuerna känner inte heller till om och i så fall vilken religion som praktiseras bland dessa familjer, men i de fall de har kännedom om det rör det sig om muslimska familjer.

Domarna visar inte på någon koppling mellan månggifte och de andra företeelserna som nämns i uppdraget, förutom i några fall rörande arrangerade äktenskap och ett fall där det handlar om att den ena kvinnan i månggiftet var minderårig vid äktenskapets ingående. Endast i en intervju framkommer information om giftomän eller brudpris i samband med månggifte. I tre av 18 domar finns det uppgifter om våld, psykiskt samt fysiskt våld och i något fall hedersrelaterat våld och förtryck. Endast i ett fall framgår det att individen har fått tillgång till någon form av insats från samhället.

¹⁴⁹ Liversage, Anika, "Polygamy, wellbeing, and ill-being amongst ethnic Muslim minorities", *Wellbeing om Transnational Muslim Families*, 2019, sid. 85

Månggifte är inte det huvudsakliga skälet till att söka stöd

De familjer som beskrivs ovan har sällan kommit till myndigheters kännedom utifrån just månggiften. Ofta har det i stället framkommit i samband med att en kvinna eller ett barn har sökt kontakt utifrån exempelvis våldsutsatthet.

En kvinna som själv sökte kontakt, för att hon behövde hjälp och stöd med att lämna sin relation. Då uppdagades i det här samtalet att det fanns andra kvinnor som den här mannen var gift med. (Intervju 17, resurscentrum)

De yrkesverksamma lyfter exempel på både fysiskt, sexuellt och psykiskt våld, men också på ekonomisk utsatthet i de fall mannen exempelvis inte klarar av att försörja båda sina familjer. Vissa av kvinnorna beskriver en svår situation med en stor utsatthet där det ställs många krav på henne som hustru och där det förekommer mycket våld och kontroll.

Vissa av dem tycker att det är väldigt svårt och känner att de är utsatta, för då är det våld inblandat. Jag har hört att ”det är inte rättvist för han slår mig oftare” [än den andra hustrun]. (Intervju 5, civilsamhällesorganisation)

Några av de yrkesverksamma som har intervjuats har inte stött på ärenden rörande månggifte där det förekommit våld. När det gäller de familjerna har man uttryckt att kvinnorna är med på det och att man vill kunna bo som systrar och stötta varandra. I de fall det inte sker med samtycke från den första frun kan det dock resultera i avundsjuka, bråk och orättvisor, där även barnen hamnar i kläm.

Barns situation i familjer med månggifte

För barnen i dessa familjer kan det, enligt de yrkesverksamma, förekomma utsatthet för fysiskt, psykiskt våld, men också försummelse i de fall det finns en skillnad mellan hur barnen i de olika familjerna får sina behov tillgodosedda. Ibland kan det röra sig om väldigt många barn. Det kan även handla om situationer med trångboddhet och där syskon tvingas ta hand om varandra.

I ärenden där det framgår att det förekommit våld beskrivs hedersrelaterat våld och förtryck vara vanligt förekommande, vilket drabbar barnen eftersom de utsätts för kontroll och begränsningar i sin vardag. Forskning visar att barn i polygama äktenskap kan utsättas för fysiskt våld och känslomässig försummelse. Flickor kan dessutom vara

särskilt känslomässigt utsatta utifrån att de har sett sin mammas lidande då pappan/mannen gift sig med ytterligare en kvinna.¹⁵⁰

De yrkesverksamma beskriver att det också kan handla om en situation där barnen mår dåligt av att pappan åker till ursprungslandet och bor med sin andra familj stora delar av året. Dessutom kan pengar som egentligen ska gå till att försörja familjen i Sverige skickas utomlands till den andra familjen. Detta kan leda till lån och skuldsättning, vilket drabbar hela familjen ekonomiskt.

I intervjuerna nämns också att månggifte kan skapa en ”myndighetsrädsla” hos barnen.

Sen vet de ju att det inte är någonting som man får prata om utanför, för då kommer myndigheterna. Så den rädslan finns ju: ”Tänk om det här kommer ut.” ”Tänk om myndigheterna får veta det.” (Intervju 21, kommunprojekt om kvinnors etablering)

De yrkesverksamma som har mött målgruppen har noterat att det finns en stor rädsla hos kvinnorna att söka hjälp och att socialtjänsten då ska ta ifrån dem barnen. Några framhåller att man behöver se både kvinnans och barnens utsatthet och att kvinnor i denna situation behöver mer kunskap om vilket stöd som finns att få.

Månggifte kan påverka möjligheten till uppehållstillstånd

I analysen av domar ingår flera där kvinnor och barn har sökt uppehållstillstånd på anknytning till sin man/pappa, men fått avslag då mannen är gift med ytterligare en kvinna (som ibland befinner sig i Sverige, ibland inte). I något fall har en man sökt uppehållstillstånd på anknytning till fru och barn i Sverige eller flera kvinnor parallellt sökt på anknytning till samma man. I vissa fall framgår att kvinnan och barnen är eller kan hamna i en riskfylld situation i ursprungslandet på grund av äktenskapet och/eller skilsmässa. Tidigare forskning i en dansk kontext har beskrivit att äktenskap, ibland i form av månggifte, för många kan vara det enda sättet att få uppehållstillstånd i Europa.¹⁵¹

Kvinnor med intellektuell funktionsnedsättning som utnyttjas i månggifte

Erfarenhet av att möta personer med funktionsnedsättning som befinner sig i ett månggifte har framkommit i fem av 23 intervjuer. I samtliga fall har det handlat om flickor eller kvinnor med intellektuell funktionsnedsättning. Yrkesverksamma beskriver exempel på kvinnor med intellektuell funktionsnedsättning som har svenskt uppehållstillstånd och blivit bortgifta med en man från ursprungslandet som redan har en eller flera fruar. När han sedan varit i Sverige i två år och fått sitt eget

¹⁵⁰ Bahari, I.S. et al. (2021), sid. 2

¹⁵¹ Charsley, K. A. H. & Liversage, A., “Transforming polygamy: migration, transnationalism and multiple marriages among Muslim minorities”, *Global Networks*, Volume 13, Issue 1, 2012, sid. 5

uppehållstillstånd skiljer han sig juridiskt (men inte religiöst) från kvinnan i Sverige och hämtar hit sin andra fru.

Andra situationer som beskrivs rör män som först gifter sig med en kvinna utan funktionsnedsättning och därefter en som har en intellektuell funktionsnedsättning.

Du har en fru som är ”fullt funktionell”, så tar du in hennes syster som har någonting [en funktionsnedsättning]. Kan hon då hävda sig i en familj med så pass många som egentligen inte ser henne som en fullvärdig människa? (Intervju 21, kommunprojekt om kvinnors etablering)

Kunskap och information kring månggifte brister

En av de riskfaktorer kopplat till månggifte som framkommit i intervjuerna med yrkesverksamma är att komma från ett sammanhang där månggifte accepteras, ofta i kombination med segregation. Även fattigdom, låg utbildningsnivå, att inte kunna språket och att ha bristande kunskaper om sina rättigheter och det svenska samhället nämns. Forskning har visat att kvinnor i sammanhang där de är beroende av män, kan välja månggifte framför att förbli ogifta. I samhällen där de kan klara sig själva och det finns en mer utbyggd social välfärd finns fler valmöjligheter, också när det gäller att lämna ett sådant äktenskap.¹⁵²

Några av de yrkesverksamma menar att kvinnor som lever i månggifte behöver information exempelvis om socialtjänstens roll, vad våld är samt vilka civilrättsliga konsekvenser en skilsmässa kan få när det gäller bodelning. Samtidigt framkommer att de yrkesverksamma själva i mycket liten utsträckning lyfter frågan kring månggifte. De yrkesverksamma menar att det är viktigt med uppsökande insatser och att olika verksamheter, såsom hälso- och sjukvård och socialtjänst, behöver bli bättre på att ställa frågor om månggifte. Det måste ske på ett respektfullt sätt och gärna när man har kvinnan i avskildhet från mannen.

Några yrkesverksamma menar dock att de själva inte har tillräcklig kunskap kring månggifte och på vilket sätt det kan vara problematiskt för de som lever i det. De ser behov av en ökad kunskap bland yrkesverksamma om att månggifte förekommer, hur det kan uppmärksammas och hur de kan agera. Även samverkan i ett tidigt skede framhålls, inte minst med skola och polis.

Slutsatser

Utifrån Jämställdhetsmyndighetens kartläggning framstår månggifte som relativt ovanligt i Sverige, men i de fall det förekommer rör det sig uteslutande om män som har flera fruar. Eftersom enbart ett äktenskap kan vara juridiskt giltigt i Sverige handlar det i övrigt om religiösa äktenskap, där en eller flera fruar kan befinna sig i utlandet.

¹⁵² Liversage, Anika (2019), sid. 90

Som FN:s kommitté för avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor har konstaterat motverkar polygami kvinnors rättigheter och kan få allvarliga känslomässiga och ekonomiska konsekvenser. Forskning bekräftar att månggifte påverkar kvinnors psykiska mående och barns mentala och sociala utveckling.

I vår kartläggning framkommer att yrkesverksamma i liten utsträckning ställer frågor kring månggifte och om det kommer till deras kännedom är det oftast när kvinnor eller barn i familjen söker stöd utifrån exempelvis våldsutsatthet. Kvinnorna kan vara utsatta för fysiskt, sexuellt och psykiskt våld, men också leva i ekonomisk utsatthet för att mannen har flera familjer att försörja. Även barnen kan vara utsatta för våld, inte sällan hedersrelaterat våld och förtryck. De kan också ta skada på grund av försummelse, trångboddhet och att de lever med en rädsla för att myndigheterna ska få reda på månggiftet. Mannens/pappans månggifte kan dessutom påverka kvinnans och barnens möjligheter att få uppehållstillstånd i Sverige.

”

Det finns en stor oro om de ska lämna förhållandet, för brudpriset är ju betalt oavsett om det är pengar, guldsmycken, fastigheter och sådana saker. Det blir en extra svår situation för de här personerna, för då vet de dessutom att de sätter sin familj i knipa.

4. SVÅRIGHETER ATT FÅ TILL STÅND RELIGIÖS SKILSMÄSSA

Avsnittet handlar om religiös skilsmässa och andra svårigheter som kan uppstå i samband med att en kvinna lämnar sitt äktenskap. Den utsatthet som framkommit är inte enbart kopplat till religiösa skilsmässor, utan också till mer generella hinder i en hederskontext som en kvinna, och hennes barn, kan möta när hon vill lämna äktenskapet. Det kan exempelvis handla om olika former av eftervård.

Bakgrund

Alla som omfattas av svensk lag har en ovillkorlig rätt att få till stånd en juridisk skilsmässa. En juridisk skilsmässa är dock inte alltid tillräcklig i normsystem där den religiösa skilsmässan kan ha stor betydelse både för individen och för omgivningen. Religiös skilsmässa innebär upplösning av en religiös förbindelse mellan två parter som betraktas som makar och anses ha rättigheter och skyldigheter i förhållande till varandra. Inom flera religioner och religiösa förgreningar finns hinder som försvårar möjligheten, främst för kvinnor, att begära skilsmässa. I Sverige har termen ”haltande äktenskap” används i tidigare rapporter om en situation där ett par är civilrättsligt skilda, men fortfarande ses som gifta inom det egna samfundet eller gruppen.¹⁵³

På engelska används ibland begreppet *marital captivity* (äktenskaplig fångenskap) om situationer där någon önskar avsluta ett äktenskap, men hindras juridiskt eller i enlighet med regler som gäller inom gruppen. Europarådet anser att det utgör en kränkning av mänskliga rättigheter, såsom rätten till frihet och säkerhet samt rätten till privatliv och familjeliv. Det kan utgöra ett hinder för att starta ett nytt förhållande eller gifta om sig. Det kan också ha en negativ påverkan på gemensamma barn, som kan tvingas växa upp i en osäker miljö där de riskerar att utsättas för hot och våld, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck.¹⁵⁴

En studie från Nederländerna visar att *marital captivity* förekommer bland kristna, hinduiska, judiska och muslimska grupper, särskilt inom mer ortodoxa och konservativa sammanhang.¹⁵⁵

Religiösa regler kring skilsmässa

Religionstillhörighet kan ha betydelse för företeelser som barnnäktenskap, tvångsäktenskap och månggifte, inte minst när det gäller möjligheterna att lämna äktenskapet. Synen på och praktiker kring skilsmässa skiljer sig mycket åt mellan olika

¹⁵³ Ungdomsstyrelsen (2012:1) och Ungdomsstyrelsen (2009:5)

¹⁵⁴ Europarådet, *Finding solutions for marital captivity*. Committee on Equality and Non-Discrimination, 2022-10-13, sid 2.

¹⁵⁵ Rutten, Susanne, “Traditional and Religious Marriages. Research, Practices and Policies in the Netherlands”, *Journal of Law & Islam / Zeitschrift für Recht und Islam*, 12, 2020, sid. 55

religioner och inom olika religiösa förgreningar, och det är inte möjligt att ge en fullständig bild inom ramen för denna rapport. I detta avsnitt lyfts i stället tre exempel på hur processen kring religiösa skilsmässor kan gå till och de svårigheter det kan innebära.

Inom den katolska kyrkan existerar inte begreppet skilsmässa, men ett äktenskap kan i vissa situationer bli ogiltigförklarat. Ett ogiltigförklarande kan endast ske när minst en av parterna kan visa att äktenskapet redan från början byggdes på ”otillräcklig grund”, såsom en väsentlig brist i vilja, förmåga eller frihet. För att få äktenskapet ogiltigförklarat måste man lämna in en ansökan och en redogörelse för omständigheterna kring äktenskapet. Sedan genomförs en undersökning där bevisning inhämtas och intervjuer med parterna och vittnen hålls. Slutligen fattar tre domare beslut om ogiltigförklaring i en appellationsdomstol.¹⁵⁶ Det är inte möjligt att ingå ett nytt äktenskap förrän det tidigare äktenskapet har ogiltigförklarats.¹⁵⁷

Inom judendomen är skilsmässa varken förbjuden enligt tradition eller lag, men traditionerna kring skilsmässa skiljer sig åt. Exempelvis måste ortodoxa judar följa de judiska lagarna (*halacha*) för att skilsmässan ska anses giltig.¹⁵⁸ Enligt *halacha* är det mannen som initierar skilsmässan och som måste utfärda och överlämna ett skrivet skilsmässodokument. Om en man vägrar att gå med på skilsmässa betyder det i praktiken att kvinnan förblir gift enligt judisk lag. Innan den judiska skilsmässan har gått igenom kan parterna inte gifta om sig. Det är dock möjligt att begränsa mannens makt exempelvis genom att lägga in en klausul i äktenskapskontraktet eller att kvinnan under vissa omständigheter kan få hjälp att tvinga mannen att gå med på en skilsmässa.¹⁵⁹ En studie från USA visar att äktenskapskontrakt som inkluderar reglering kring skilsmässa kan vara ett sätt att motverka *marital captivity* (se ovan) i en judisk kontext.¹⁶⁰

Inom islam finns det olika familjerättsliga praktiker och synen på äktenskap och skilsmässa kan skilja sig åt beroende på olika tolkningar av Koranen. Det finns inget förbud mot att skiljas, men det ses som något som så långt det är möjligt ska undvikas. Det finns riktlinjer inom islam för olika typer av skilsmässor, där mannen respektive kvinnan kan ta initiativet. Män har större möjligheter att begära en skilsmässa än kvinnor. Enligt den vanligaste formen kan mannen skiljas, med eller utan betänkeperiod, genom att uttala ordet ”talaq” tre gånger. Det behöver inte föreligga några särskilda skäl och är inte beroende av kvinnans samtycke. Kvinnan har i detta fall vanligtvis rätt att få ut sin *mahr* (brudgåva) som en form av ekonomiskt skydd. En kvinna har rätt att bli fri från sitt äktenskap om mannen inte fullgör sina skyldigheter gentemot henne. Det kan exempelvis handla om att han utsätter henne för våld. En

¹⁵⁶ Stockholms katolska stift, *Information om ogiltigförklaring av äktenskap*, 2016, sid. 7 ff.

¹⁵⁷ Liversage, A. & Jensen, T.G., *Parallell retsopfattelse i Danmark – Et kvalitativt studie af privatretlige praksisser*, SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 2011, sid. 42ff.

¹⁵⁸ Liversage, A. & Jensen, T.G (2011), sid. 44 ff.

¹⁵⁹ Judiska församlingen i Malmö (2018) <https://www.jfm.se/faq/skilsmassa/> [hämtad 2024-11-13]

¹⁶⁰ Broyde, Michael J., “The effectiveness of (Rabbinic) prenuptial agreements in preventing marital captivity”, *International journal of constitutional law*, Vol. 18, No 3, 2020, sid. 961

imam kan då besluta om skilsmässa utan makens inblandning. Kvinnan kan också garanteras rätt till skilsmässa i äktenskapsförordet eller om makarna väljer att överlåta skilsmäsofrågan till kvinnan. En annan form av skilsmässa är *khula*, som kvinnan kan initiera. Hon avsäger sig då rätten till sin *mahr* och betalar en ersättning till mannen för kostnader som äktenskapet har inneburit för honom.¹⁶¹

En dansk studie som har tittat på svårigheter att få till stånd religiösa skilsmässor bland muslimer, beskriver att en vägran att gå med på en religiös skilsmässa kan ses som en särskild form av eftervåld mot kvinnan. Mannen hämnas på kvinnan för att hon kränkt honom genom att lämna honom och begära skilsmässa.¹⁶²

Förekomst

I 19 av 23 intervjuer framkommer det att en eller flera yrkesverksamma har erfarenhet av att möta personer som har haft svårigheter att få igenom en skilsmässa. Samtliga av dessa yrkesverksamma vittnar om att det är svårigheter som endast uppstår för kvinnor.

I 19 av de granskade domarna finns uppgifter om svårigheter kopplat till skilsmässa, framför allt religiös skilsmässa. I fyra av dessa framgår det att det rör sig om ett barnäktenskap, i två fall om ett tvångsäktenskap och i ett fall beskrivs det som ett arrangerat äktenskap. Den bild som framträder i domarna är att mannen vägrar gå med på skilsmässa, inte accepterar skilsmässan eller att kvinnan skilt sig juridiskt men att mannen vägrat medverka till en religiös skilsmässa.

Den juridiska skilsmässan kunde min make inte göra något åt. Han blev frustrerad och arg för att det skulle påverka möjligheten att få uppehållstillstånd. Det var då han brände rabatten där jag bodde. (Intervju, Sara)

Kartläggningen visar att svårigheter i förhållande till religiösa skilsmässor inte förekommer i enstaka traditionella eller religiösa kontexter, utan att det kan uppstå i många olika sammanhang. Ursprungsland för de kvinnor som upplever svårigheter att få till stånd en religiös skilsmässa skiljer sig åt, vilket framkommer både i intervjuer med yrkesverksamma och i domarna. I de fall det är känt rör det i stort länder där barn- och tvångsäktenskap är vanligt förekommande. Det handlar om kvinnor från olika länder i Mellanöstern, såsom Irak, Iran, Libanon, Syrien, Turkiet och Afghanistan, men även från Nordafrikanska länder och andra länder i Asien såsom Uzbekistan, Indien och Filippinerna. Det är inte alltid det framgår av domen vilken religiös tillhörighet personer som upplever dessa svårigheter har, eller de yrkesverksamma som intervjuats har

¹⁶¹ Liversage, A. & Jensen, T.G (2011), sid. 44 ff.

Liversage, A. & Petersen, J., *Etniske minoritetskvinder og skilsmisse – med fokus på muslimske praksisser*, VIVE – Viden til Velfærd. Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd, 2020, sid. 162 ff.

¹⁶² Liversage, Anika, "Experiencing 'nikah Captivity' in the West, Gendered Conflicts over Ending Muslim Marriages", *Journal of Muslims in Europe*, Volume 11, 2022, sid. 234 f.

information om detta. I de fall det är känt handlar det främst om muslimer och ortodoxa kristna, men också andra (ospecificerade) kristna konservativa kyrkor. Det finns även uppgifter om vissa minoritetsgrupper i förhållande till svårigheter att få till stånd en religiös skilsmässa, såsom romer, kurder, mandéer och yazidier.

Flera faktorer försvårar kvinnors möjlighet att lämna äktenskap

Inom vissa religiösa grupper förekommer en starkt negativ syn på skilsmässor och särskilt kvinnors rätt till skilsmässa.¹⁶³ För personer som lever i en hederskontext är äktenskapet en kollektiv angelägenhet och det kan ses som skamligt att skilja sig. Kvinnan kan utsättas för hot och påtryckningar från familj och släkt att stanna kvar i äktenskapet.

Society didn't accept divorce. When I moved out, they still didn't want me to get a divorce, it would be fine to live alone but not to get a divorce. They wanted to keep it inside the family. (Intervju, Tina)

I intervjuerna med yrkesverksamma framkommer att det är vanligt att mannen kontrollerar ekonomin, vilket försvårar kvinnans möjligheter att lämna relationen och börja om. En del kvinnor kan sakna egen inkomst på grund av våldsutsatthet som lett till att de blivit sjukskrivna eller förlorat jobbet. Några yrkesverksamma berättar också att ett hinder för att lämna äktenskapet kan vara att kvinnan inte har råd att betala tillbaka brudpriset, och att det kan finnas en oro för att familjen ska hamna i ekonomisk knipa.

Samtidigt som de behöver vara rädda om sig, är de också många gånger rädda om sin familj för de vet att det drabbar dem. Så oron är konstant att de i hemlandet blir drabbade av hans släktingar. (Intervju 8, socialtjänst)

Det brudpris som har avtalats om i samband med till exempel ett barn- eller tvångsäktenskap kan helt eller delvis behöva betalas tillbaka till maken om kvinnan begär skilsmässa.¹⁶⁴ Det finns några exempel på detta i domstudien, där kvinnan har tvingats avsäga sig brudgåvan eller betala en stor summa pengar för att mannen ska gå med på religiös skilsmässa.

¹⁶³ SOU 2012:35, sid. 85

¹⁶⁴ Ouis, P. (2021), sid. 90

[Kvinnan] måste dock betala honom [närmare hundrausen] dollar innan han kan gå med på en skilsmässa [enligt sharialagen]. (Dom i VBU-mål)

Kartläggningen visar att kvinnor som upplever svårigheter med att få till stånd en skilsmässa i hög grad har varit utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck i sitt äktenskap. Det kan röra sig om allt från vardagliga begränsningar till hot om våld och fysiskt våld. De yrkesverksamma vittnar om att viljan att skiljas inte sällan uppstår efter lång tids utsatthet för olika former av våld. I de granskade domarna framkommer flera exempel på grovt våld, såsom att bli bränd med kokande vatten. Hot, påtryckningar och fysiskt våld kan riktas mot kvinnan både från maken och släktingar till honom eller henne. Även hot om dödligt våld framkommer som ett tydligt tema i de domar där kvinnan har valt att lämna maken och ansöka om skilsmässa. Det kan handla om hot med kniv, hot att kastas ner från balkongen eller hot om att det kommer att gå likadant för henne som för en annan släkting eller bekant som har blivit hedersmördad. Några kvinnor har dessutom blivit mördade i samband med att de uttryckt önskemål om skilsmässa.

Hon bad honom om att han skulle fullfölja skilsmässan men fick beskedet att hon inte skulle tillrättavisa honom och att det skulle kunna gå för henne som för hennes väninna som blev mördad. (Dom i VBU-mål)

Jag har hört talas om ett par kvinnor, en av dem när jag var i [ursprungsland], som försökte skilja sig för hon hade fått nog. Hon gifte sig med en i slakten (...) Men där slutade det med att man hade ihjäl henne, för det var så pass skamligt. Att hon skulle lämna sin egen kusin, trots att man hade flera barn. (Intervju, Diana)

Ett vanligt scenario är att kvinnan trots att den juridiska skilsmässan har gått igenom, fortfarande är bunden till mannen genom ett religiöst äktenskap. Hon fastnar då i ett så kallat haltande äktenskap och ses fortfarande som gift av sin omgivning. Den religiösa skilsmässan kan även vara av stor betydelse för kvinnor som är religiöst praktiserande, och som kan ha svårt att gå vidare utan att en sådan kommer till stånd.

Det finns en viss kontext/tradition som man måste förhålla sig till. (...) Det försvårar jättemycket i den här frigörelseprocessen. (...) Männen ser sig fortfarande som kvinnans man eller mannen i familjen om man inte är skild enligt den religiösa lagen. (Intervju 15, resurscentrum)

När maken inte går med på att skilja sig religiöst riskerar kvinnan att fastna i en relation där hon blir utsatt för hot och våld. Det medför även en risk för att eventuella barn växer upp i en familj där de bevittnar och/eller själva direkt utsätts för våld. Kvinnan kan också utsättas för utfrysning och isolering.

Jag upplever en större sorg kring isoleringsvåldet. Det är en sorg verkligen, för många. Man är rädd för att dö, men också rädd för att bli ensam. (Intervju 21, kommunprojekt om kvinnors etablering)

I vissa fall behöver kvinnan åka till ursprungslandet för få till stånd en religiös skilsmässa. Att befinna sig i utlandet utgör en risk eftersom maken i vissa länder kan ansöka om ett utreseförbud för kvinnan, då de fortfarande ses som gifta, vilket gör att hon kan fastna där.

Yrkesverksamma vittnar om att det saknas kunskap om olika religiösa skilsmässor. De efterlyser därför utbildning och framtagande av riktlinjer för yrkesverksamma inom exempelvis socialtjänst och hälso- och sjukvård, för att dessa ska kunna vägleda och stötta kvinnor när det gäller religiösa skilsmässor.

De här kvinnorna finns ofta på skyddade boenden. Jag skulle säga att kunskapen om riskerna att vilja ta ut religiös skilsmässa bör finnas på skyddade boenden, hos socialtjänsten och familjerätten. För det är där dom upptäcks. (Intervju 5, civilsamhällesorganisation)

Flera yrkesverksamma lyfter också behovet av en tätare samverkan med religiösa ledare och religiösa samfund i frågor om religiösa skilsmässor, och att krav behöver ställas på statsbidragsberättigade samfund att hantera frågan och även tillhandahålla information om hur en skilsmässa kan genomföras.

Barnen används som maktmedel

Ett sätt för mannen att fortsätta utöva kontroll mot kvinnan är genom de gemensamma barnen. Barnen, som ofta har vuxit upp med att bevittna eller utsättas för våld, riskerar att fara väldigt illa i en skilsmässoprocess. Flera yrkesverksamma beskriver i

intervjuerna hur barn används som maktmedel i samband med skilsmässan. Det är till exempel vanligt att pappan hotar med att han kommer att ta barnen om kvinnan lämnar honom, vilket gör att hon inte vågar söka stöd.

Det som var lite konstigt var att han inte brydde sig om sonen, fanns inga indikationer på att han var intresserad av barnet. Han uttryckte vid något tillfälle under förhandlingarna att barnet var hans ägodel och att han ska föra honom till [ursprungslandet]. (Intervju, Sara)

Hotbilden ökar när hon lämnar relationen och det finns även risk att barnen förs utomlands. I en dansk studie framkommer flera exempel där mannen (pappan) har fört barn utomlands till ursprungslandet, mot kvinnans (mammans) vilja. I en del länder får pappan dessutom vårdnaden om barnen vid en skilsmässa. Att föra bort barnen kan ses som ett sätt för mannen att återta makten och kontroll i en situation, där kvinnan genom att begära skilsmässa, har rubbat maktbalansen.¹⁶⁵

Annars måste de lämna barnen och vid en eventuell skilsmässa så tillfaller ju vårdnaden pappan. Så det är väldigt stor utsatthet som vi kanske inte ser, för de lämnar aldrig. (Intervju 20, Migrationsverket)

Kvinnor med egen erfarenhet av tvångsäktenskap som Jämställdhetsmyndigheten har intervjuat vittnar om att det till slut var viljan att skydda sina barn som var det avgörande för att lämna relationen och söka skydd.

I came out of it because my son was suffering. (Intervju, Tina)

¹⁶⁵ Liversage, Anika, "Abducting Children Abroad: Gender, Power, and Transnational Mobility in Immigrant Family Conflict", *Violence Against Women*, Volume 28, Issue 5, 2022, sid. 1153

Han använde mitt barn för att hota mig (...) Då bestämde jag mig för att jag ska göra precis allting för att skydda och rädda mitt barn. (...) Jag tänkte hur jag skulle komma ifrån det här förhållandet. Och det är den kvällen som allt händer och jag flyr från honom. (Intervju, Sara)

Våldet fortsätter även efter att kvinnan har skilt sig

Konsekvenserna för en kvinna som vill skilja sig riskerar att bli stora. Även i de fall hon lyckas få igenom både en juridisk och en religiös skilsmässa riskerar utsattheten att fortsätta genom olika former av eftervåld.¹⁶⁶ Många av dessa kvinnor tvingas leva på skyddat boende eller med skyddade personuppgifter. Flera av de yrkesverksamma betonar vikten av att en kvinna som väljer att lämna en relation är skyddad under hela processen. De problematiserar att de insatser som idag finns tillgängliga i arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck inte är tillräckliga och/eller anpassade till målgruppen. De upplever att det handlar om antingen väldigt ingripande insatser eller inga insatser alls. De lyfter behovet av fler möjligheter att arbeta individ- och situationsanpassat för att skydda dessa kvinnor.

Enligt intervjupersonerna eftersöks ofta kvinnan som har skilt sig av ett brett kollektiv som fortfarande ser henne som gift. Det är vanligt att de beviljade skyddsinsatserna från samhället inte är tillräckliga och att kvinnan blir röjd och kan tvingas flytta vid upprepade tillfällen.¹⁶⁷

Det är även visat att mannen har uppsökt och kontaktat mammans familj i uppsåt att förmå familjen att påverka mamman att återgå till äktenskapet. (...) Även faderns uppenbara oförmåga och inställning att både förstå och acceptera skilsmässan omöjliggör ett fungerande samarbete. (Dom i VBU-mål)

Domstudien innehåller flera exempel där den tidigare maken, makens familj eller kvinnans egen familj har försökt söka upp henne. I ett par domar finns information om att mannen och hans familj har satt ett pris på kvinnans huvud. I några fall har mannen vänt sig till kvinnans familj och hotat dem.

¹⁶⁶ Skoog Waller, Sara, *Utan mig är du helt ensam: kvinnors levda erfarenheter av omgivningens och samhällets ensamgörande i spåren av mäns våld och eftervåld*, Högskolan i Gävle, 2022, sid. 12 och 41

¹⁶⁷ Se även till exempel Jämställdhetsmyndigheten, *86 gömda kvinnor och deras 128 barn*, 2022

[Mannen] har under åren fortsatt att leta efter henne och [barnet] trots att de har bedömts ha behov av skyddade adressuppgifter på grund av honom. Detta har lett till att hon och [barnet] har tvingats flytta flera gånger efter att [mannen] fått reda på deras adress. (...) [Mannen har] vid flera tillfällen kontaktat och försökt att kontakta henne och hennes familj (...). (...) gjorde en efterlysning med en bild på henne och ett löfte om belöning om X kr till den som delade hennes adress till honom. (Dom i VBU-mål)

I intervjuer med yrkesverksamma framkommer att eftervåldet kan försvåra möjligheten för kvinnan att tillhöra religiösa samfund även i andra delar av landet, trots att det kanske är viktigt för henne att kunna gå till religiösa byggnader och delta vid religiösa högtider.

Vårdnad-, boende- och umgänges mål som ett sätt att utöva eftervåld

Eftervåld där mannen använder barnen för att kontrollera kvinnan syns inte minst i mål om vårdnad, boende och umgänge (VBU). I genomgången av VBU-domar framgår tydligt att kvinnor som har lämnat ett barnäktenskap, tvångsäktenskap eller månggifte där de har utsatts för våld, riskerar att bli än mer utsatta efter att de har lämnat relationen. De yrkesverksamma har i intervjuerna betonat att umgänge med barnens pappa utgör en stor risk för både kvinnans och barnens säkerhet i en uppbrottsituation. En yrkesverksam beskriver umgänge som livsfarligt under denna process och att det sätter en stor press på barnet/barnen.

Det har även framkommit att [mannen], delvis med hjälp av släktingar, försökt hitta eller förmå [kvinnan] att lämna över barnen för umgänge. (Dom i VBU-mål)

Totalt omfattar studien 24 domar i VBU-mål. I en av dessa domar framkommer uppgifter om månggifte mellan föräldrarna och i tolv att äktenskapet mellan föräldrarna har ingåtts genom tvångsäktenskap/arrangerat äktenskap (där det i majoriteten av fallen inte har funnits ett val för någon av parterna). I sju fall framgår att det har handlat om barnäktenskap. Det är enbart flickor som har gifts bort som minderåriga i dessa fall. I åtta av domarna beskrivs uttryckligen att det har funnits svårigheter för kvinnan att få till stånd en religiös skilsmässa.

Totalt 22 kvinnor levde vid tillfället för domen gömda, varav 19 var eller hade nyligen varit placerade på skyddat boende, 18 levde med skyddade personuppgifter och åtta hade beviljats kontaktförbud. 16 av dessa kvinnor hade både varit eller var placerade på skyddat boende och hade skyddade personuppgifter. Sex kvinnor hade samtliga tre skyddsinsatser.

Av de barn där det framgår av domen att de har bevittnat eller själva utsatts för direkt våld från pappans sida, är 16 flickor (varav två myndiga) och sju pojkar (varav en

myndig). Vid tiden för dom var de som inte var myndiga mellan 5 och 13 år gamla. En majoritet av samtliga barn har själva blivit utsatta för både fysiskt och psykiskt våld under uppväxten, till största delen hedersrelaterat våld och förtryck med olika former av begränsningar och kontroll i vardagen. Vanligtvis handlar det om vilka kläder flickor tillåts eller inte tillåts att ha, samt att de i ung ålder tvingas ta ett oproportionerligt stort ansvar för hushållet och yngre syskon.

Det psykiska våldet är även kopplat till att barnen systematiskt under uppväxten har bevittnat våld och hot som pappa har utövat mot mamma. I många fall handlar det om rena dödshot, där pappan använder barnen som förmedlare av hotet.

Den [datum] sa [pappan] inför barnen att [mamman] skulle begå självmord genom att hoppa från en hög byggnad (...) Förståndaren på boendet har uppgett att [dottern] har uttalat att "en sådan ska pappa döda mamma med" i samband med att hon tittade på en stor kökskniv. (Dom i VBU-mål)

Flera av barnen har uttryckt en rädsla för pappan och att de inte vill ha någon kontakt. Ett av de vanligast förekommande hoten som riktas mot barnet/barnen handlar om bortförande till annat land, ofta för att där utsättas för barnäktenskap och undanhållas från mamman. I en rapport från Jämställdhetsmyndigheten om bortförda barn och unga framkom det flera exempel på bortföranden i samband med en vårdnadstvist, liksom bortföranden som syftade till barnäktenskap.¹⁶⁸

Det går inte heller bortse [från] att risken för kontroll, bortförande och bortgifte kan komma att öka utifrån att barnen idag lever en vardag i vilken de gör sina egna val gällande aktiviteter, kläder, slöja och framtida eventuella partners. (...) Det har även framkommit att [pappan] i brev till barnen skrivit att han kommer hitta dem. (Dom i VBU-mål)

I 20 av 24 av de granskade VBU-målen har pappan varken fått del i vårdnaden eller beviljats umgänge med barnet/barnen. I tre mål förlorade pappan vårdnaden, men beviljades umgänge i närvaro av umgängesstöd. Utifrån att det i samtliga mål framkommer uppgifter om olika former av våld, vägde domstolen i dessa fall in både risk för fortsatt våld och risk för bortförande. I ett mål hänvisar domstolen till risken för dödligt våld. I 13 av domarna avslog domstolen pappans yrkande om umgänge med

¹⁶⁸ Jämställdhetsmyndigheten (2022:25), sid. 35 och 37 f.

hänvisning till risken att barnet skulle röja var hen befann sig. Det förs flera resonemang kring olämpligheten att lägga ansvar på barnet/barnen att inte röja vistelseorten.

[M]en även en risk att hans främsta omsorgsperson kan komma att skadas om deras skydd röjs. (...) Det kan vidare inte anses vara förenligt med [barnets] bästa att lägga ansvaret på honom för att inte avslöja vart han och [mamman] befinner sig. (Dom i VBU-mål)

I två mål beslutades om fortsatt gemensam vårdnad och omfattande umgänge med pappan. I dessa domar görs bedömningar om att barnen inte har uppnått en tillräcklig ålder för att deras vilja ska vara avgörande, att de lämnat vaga och motstridiga uppgifter om våld och att mamman utövat umgängessabotage.

[Mammans] påstående om brister hos [pappan] rör främst hans uppträdande gentemot henne, både under och efter äktenskapet. Dessa omständigheter har dock mer bäring på parternas inbördes relation än på [pappans] lämplighet som förälder i förhållande till [barnet]. (Dom i VBU-mål)

I en tidigare kartläggning av VBU-mål framgår att de mål där det finns uppgifter om hedersrelaterat våld och förtryck mot barn, i princip uteslutande också innehåller uppgifter om andra former av våld och övergrepp mot barnet/barnen och mamman. Det framkommer vidare att det saknas kunskap och förståelse hos domstolar om det hedersrelaterade våldets kollektiva karaktär.¹⁶⁹

På socialen fick jag två handläggare som var helt nyutexaminerade och inte kunde något om hedersrelaterat våld, kultur och så vidare. Det handlade bara om att barnen skulle få träffa pappa. (Intervju, Sara)

Slutsatser

Vår kartläggning visar att det framför allt är kvinnor och barn som är utsatta i samband med skilsmässa och utifrån svårigheter att få till stånd religiösa skilsmässor. Viljan att

¹⁶⁹ Jämställdhetsmyndigheten, *Uppgifter om våld är inget undantag*, Rapport 2022:1, sid. 56 och 73

skilja sig är ofta ett resultat av lång tids utsatthet för systematiskt fysiskt och psykiskt våld. Att inte lyckas få igenom en religiös skilsmässa kan leda till att kvinnor stannar kvar i äktenskap där både de själva och deras barn riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck. Våld, hot om våld och kontroll, exempelvis i form av ekonomisk kontroll eller genom att använda barnen som maktmedel, riskerar att ytterligare begränsa möjligheten att lämna relationen. Dessutom finns det ofta en yttre, kollektiv press att stanna kvar i relationen och att lösa problem internt inom familjen.

Även om en kvinna fysiskt lyckas lämna maken kan det medföra en stor psykisk påfrestning att inte få till stånd en religiös skilsmässa, eftersom hon av kollektivet fortfarande ses som bunden till mannen.

Efter att en skilsmässa har gått igenom riskerar kvinnan, och eventuella barn, att utsättas för eftervåld. Många har ett stort behov av skyddsinsatser eftersom de ofta är eftersökta både av mannen samt hans och/eller den egna släkten. Risker att bli röjd är stor och kan resultera i att en kvinna och hennes barn tvingas flytta vid upprepade tillfällen. Mål om vårdnad, boende och umgänge blir en möjlighet för mannen att fortsätta utöva kontroll över kvinnan. Domstolens kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck och dess kollektiva karaktär är viktig för att exempelvis beslut om umgänge inte ska fattas när det kan öka risken för bortföranden eller våld, inklusive dödligt våld. Det krävs ofta stora resurser för att till fullo kunna skydda kvinnan och barnen från fortsatt utsatthet.

5. TILLFÄLLIGA RELIGIÖSA ÄKTENSKAP FÖR SEXKÖP

I det här avsnittet beskriver vi de, mycket begränsade, resultat som kommit fram i kartläggningen när det gäller förekomsten av tillfälliga religiösa äktenskap för sexköp.

Bakgrund

Nikah mut'ah är ett tillfälligt äktenskap inom shiaislam, där överenskommelsen är att äktenskapet avslutas efter en viss tid. Syftet är att den man och den kvinna som ingår äktenskapet ska tillåtas ha en sexuell relation. Synen på denna tradition och om den har en plats i ett modernt sammanhang varierar bland muslimer.¹⁷⁰ Förespråkarna ser det som ett sätt att i vissa situationer kunna möta känslomässiga och sexuella behov utan att bryta mot islam eller sociala normer. Kritiska röster menar att den här typen av äktenskap riskerar att leda till utnyttjande, övergrepp och dold prostitution, och hotar kvinnors rättigheter och jämställdhet.¹⁷¹ För barn som kommer till utifrån ett tillfälligt äktenskap kan det få konsekvenser för identitet, arv och föräldrarnas ansvar gentemot barnet.¹⁷²

En svensk forskare med kunskap på området uppger att tillfälliga religiösa äktenskap av sexuella skäl förekommer inom shiaislam, men att majoriteten av muslimer inte praktiserar denna typ av äktenskap. Hon beskriver det som ett kryphål i den islamiska lagen och ett sätt att kringgå den strikta sexualmoralen.¹⁷³ Att det finns olika tolkningar kring tillfälliga äktenskaps legitimitet mellan sunnimuslimer och shiamuslimer har även adresserats i internationell forskning.¹⁷⁴

I en artikel i *Journal of International Women's Studies* görs en distinktion mellan inhemska tillfälliga äktenskap och de som har en transnationell dimension:

¹⁷⁰ Helandri, J., Achmad, G., & Supriadi, S., "Mut'ah Marriage in Islamic Perspective", *Indonesian Journal for Islamic Studies*, 2023, sid. 40

¹⁷¹ Helandri, J., Achmad, G., & Supriadi, S. (2023), sid. 43

¹⁷² Helandri, J., Achmad, G., & Supriadi, S. (2023), sid. 44

¹⁷³ Intervju med Pernilla Ouis, professor i socialt arbete, 2024-08-21

¹⁷⁴ Se till exempel Badran, S.Z. & Turnbull, B., "Contemporary Temporary Marriage: A Blog-analysis of First-hand Experiences", *Journal of International Women's Studies*, Volume 20, Issue 2, 2019, sid. 241-256

As the literature above discussed, when conducted transnationally, temporary marriage often facilitates exploitation. In these cases, foreign women abroad are purchased for the primary purpose of sexual exploitation, occurring either in the victim's country, or in the client's country after the woman is purchased and brought there.

Tillfälliga äktenskap kan således användas för att utnyttja utsatta kvinnor och flickor. De utsatta kvinnorna blir dessutom ofta stigmatiserade och anses inte längre eftertraktade som äktenskapspartner.¹⁷⁵

Förekomst

När Uppdrag granskning år 2022 gjorde ett reportage om så kallade njutningsäktenskap framkom att 15 företrädare från tolv olika shiamuslimska församlingar erbjöd sig att förrätta sådana äktenskap. Detta bland drygt 60 shiamuslimska församlingar i Sverige, varav reportrarna hade sökt ett 40-tal församlingar och etablerat kontakt med 26 religiösa företrädare.¹⁷⁶

I de domar som Jämställdhetsmyndigheten har analyserat finns uppgifter om ett tillfälligt religiöst äktenskap, dock inte för sexköp. Det rör sig om ett framtvingat barnäktenskap till följd av en påkommen kärleksrelation, men enligt uppgift enbart tillfälligt för att göra den sexuella relationen legitim.

Ingen av de intervjuade yrkesverksamma har stött på tillfälliga religiösa äktenskap för sexköp mer än i enstaka fall. I nio av 23 intervjuer framkommer att den/de yrkesverksamma mött personer som ingått ett så kallat tillfälligt äktenskap. I vissa fall har det skett som ett led i prostitution, i andra fall i syfte att ett ungt par ska kunna vara tillsammans utan att det utifrån religionen ska betraktas som "orent". En intervjuperson känner väl till fenomenet och kallar det för religiös prostitution, en annan för "äktenskap för kyskhetens skull". I det senare fallet menar intervjupersonen att det kan vara psykiskt påfrestande och att kvinnan känner sig som ett sexuellt objekt.

Jämställdhetsmyndigheten har även varit i kontakt med Polisens nationella rapportör kring människohandel samt den nationella processledaren för polisens arbete mot hedersrelaterad brottslighet, som inte har haft någon information att tillföra kring denna företeelse. Även regionkoordinatorerna mot människohandel har tillfrågats och uppgett att de inte har haft några sådana ärenden. De menar att en anledning till det kan vara att denna typ av ärenden snarare klassificeras som hedersrelaterat våld och därför hamnar hos andra funktioner.

¹⁷⁵ Badran, S.Z. & Turnbull, B. (2019), sid. 246

¹⁷⁶ SVT Nyheter 2022-05-11 (uppd. 2022-05-12), "[Avslöjar: Shiamuslimska imamer i Sverige viger kvinnor som köps för sex](#)"

En dold och mångdubbel utsatthet

En yrkesverksam beskriver att det för yngre flickor som ingår den här typen av äktenskap kan böttna i en tidigare utsatthet för sexuella övergrepp av släktingar. Andra vittnar om att det används för att maskera sexköp och att det i vissa fall varit fråga om en svår livssituation, samt att det förekommer både fysiskt, psykiskt och sexuellt våld mot dessa kvinnor.

Det bottnade väl som alltid i att man hade det dåligt hemma. Tror att det var maken som till slut var den som var drivande i det och att hon egentligen inte ville. Ekonomisk utsatthet och en make som bestämmer. (Intervju 20, Migrationsverket)

Vissa unga och äldre kvinnor som har blivit lämnade av sin make kan ingå tillfälliga äktenskap där en förutsättning är sexuella tjänster, utifrån en ekonomisk utsatthet och ett behov av pengar. Att denna typ av äktenskap sker i det fördolda ökar också risken för att kvinnan ska utsättas för grövre övergrepp och att hon drar sig för att söka hjälp.¹⁷⁷

Slutsatser

Av de företeelser som ingår i uppdraget är tillfälliga religiösa äktenskap för sexköp den som Jämställdhetsmyndigheten har kunnat hitta minst underlag om. Det innebär att det är den företeelse som det är svårast att dra generella slutsatser kring.

Den bild som kartläggningen har gett är att tillfälliga äktenskap för sexköp inte är särskilt vanligt förekommande i Sverige. I de fall det sker verkar kvinnans eller flickans utsatthet dock vara stor. Vi har fått uppgifter om att denna typ av äktenskap ofta är förknippade med annan typ av utsatthet, att flickan/kvinnan antingen är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp och/eller lever i ekonomisk utsatthet.

Tillfälliga religiösa äktenskap kan leda till att flickan/kvinnan inte längre ses som ”attraktiv på äktenskapsmarknaden”, vilket är en stor nackdel i en hederskontext. Det kan in sin tur få stora konsekvenser och medföra än mer utsatthet.

¹⁷⁷ Badran, S.Z. & Turnbull, B. (2019), sid. 250

SAMMANFATTANDE ANALYS OCH REKOMMENDATIONER

I detta avslutande avsnitt ger vi en samlad bild av vad kartläggningen i stora drag har visat. Utifrån det lämnar Jämställdhetsmyndigheten ett antal rekommendationer för det fortsatta arbetet med att uppnå målsättningarna i den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor.

Sammanfattande analys av kartläggningens resultat

Av de företeelser som Jämställdhetsmyndigheten har kartlagt inom ramen för regeringsuppdraget framstår tvångsäktenskap, barnäktenskap och svårigheter med att få till stånd religiös skilsmässa som de vanligast förekommande. Månggifte och tillfälliga religiösa äktenskap för sexköp är enligt kartläggningens resultat ovanligare än barn- och tvångsäktenskap. Det kan delvis bero på att denna typ av utsatthet uppmärksammas i mindre utsträckning av myndigheter och enskilda yrkesverksamma, och att fler frågor behöver ställas för att öka upptäckten. Samtliga företeelser kan medföra stor utsatthet, inte minst för flickor och kvinnor, och i centrum står allt som oftast familjens, släktens och/eller ett större kollektivs intressen av att upprätthålla sitt anseende och flickans/kvinnans värde på "äktenskapsmarknaden".

Kartläggningen visar att förekomst av barn- och tvångsäktenskap riskerar att innebära en livslång utsatthet, om samhället inte agerar. Ett barn- eller tvångsäktenskap är i sig en våldshandling, men i kartläggningen är det tydligt att även utsattheten för andra former av våld och förtryck är mycket stor. För personer, främst flickor och kvinnor, som växer upp i en hederskontext är våld och hot om våld en del i kollektivets sätt att bevara eller återupprätta familjens heder. Våldet följer dem genom livet och förs vidare från generation till generation. Utsatthet och socialt tryck går som en röd tråd genom barndomen, äktenskapet samt vuxenlivet, och riskerar att fortsätta även om personen lyckas lämna sitt äktenskap.

Barn- och tvångsäktenskap och andra former av hedersrelaterat våld och förtryck sker inte som isolerade händelser. Det är företeelser som behöver ses utifrån ett längre perspektiv där kollektivets förväntningar, inte minst när det gäller äktenskap, är centrala för de val som den utsatta gör eller har möjlighet att göra. Kunskap kring den kontext som utsatta för exempelvis barn- eller tvångsäktenskap befinner sig i är nödvändig för att sätta in rätt insatser för att förebygga och upptäcka utsatthet samt ge stöd och skydd i ett akut skede och på längre sikt. Såväl kunskap som lagstiftning behöver dock tillämpas för att kunna göra skillnad.

Att barn- och tvångsäktenskap är en del i en mer utdragen process av kontroll, begränsningar och socialt tryck innebär också att en betydande del av den utsattheten som framkommer i kartläggningen faller utanför lagstiftningen tillämpningsområde. Lagstiftning på området är ett viktigt led i att stärka skyddet för individer, men kartläggningen visar samtidigt att större fokus behöver läggas på förebyggande och stödjande åtgärder. Information om rättigheter och möjligheter till stöd är en central del i detta, liksom att nå ut även till barn och vuxna som lever isolerat och har få kontakter

utanför den egna familjen/släkten/gruppen. I kartläggningen har även en rad andra riskfaktorer framkommit som kan vara vägledande för såväl förebyggande åtgärder som insatser för att förbättra upptäckt, skydd och stöd, brottsbekämpning samt kunskap och metodutveckling.

Rekommendationer

Förebyggande arbete

Ett aktivt och tidigt förebyggande arbete är nödvändigt för att bryta mönster av förtryckande normer och strukturer, kollektiv kontroll och inskränkningar i individens frihet som går hand i hand med förekomsten av barnäktenskap, tvångsäktenskap och andra former av hedersrelaterat våld och förtryck. Det krävs återkommande information och dialog om rättigheter, skyldigheter, lagstiftning och stödmöjligheter på en rad olika arenor, såsom förskola, grundskola, gymnasium, SFI, fritidsverksamhet, socialtjänst, samhällsintroduktion, arbetsmarknadsåtgärder, hälso- och sjukvård samt tandvård. Även civilsamhällesaktörer som har förtroende hos olika målgrupper spelar en viktig roll.

Jämställdhetsmyndigheten ser att de utsattheter och livssituationer som kartlagts inom ramen för detta uppdrag systematiskt måste inkluderas i det vålds- och brottsförebyggande arbetet, inte minst på lokal nivå, och att specifika riskfaktorer behöver beaktas. Det kan exempelvis ske inom ramen för följande uppdrag och ansvarsområden:

- Jämställdhetsmyndighetens arbete med att främja utvecklingen av förebyggande insatser mot mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution och människohandel för alla ändamål samt mot våld i samkönade relationer.¹⁷⁸ I arbetet behöver hänsyn tas både till risk- och skyddsfaktorer som är gemensamma för olika typer av utsatthet och sådant som specifikt ökar risken för hedersrelaterat våld och förtryck och dess olika uttrycksformer.
- Brottsförebyggande rådets uppgift att främja brottsförebyggande arbete och ge metodstöd till aktörer på nationell, regional och lokal nivå vars verksamhet har betydelse för det brottsförebyggande arbetet.¹⁷⁹
- Länsstyrelsernas arbete med att stödja och bidra till regional samordning av brottsförebyggande arbete, och att detta sker i samordning med det regionala våldsförebyggande arbetet.¹⁸⁰
- Uppdrag till 24 myndigheter att bidra till att utveckla det brottsförebyggande arbetet.¹⁸¹ Hedersrelaterat våld och förtryck, hedersrelaterad brottslighet samt kopplingen till exempelvis våldsbejakande extremism och gängkriminalitet behöver i större utsträckning inkluderas i det brottsförebyggande arbetet.

¹⁷⁸ Förordning (2017:937) med instruktion för Jämställdhetsmyndigheten, 4§

¹⁷⁹ Förordning (2016:1201) med instruktion för Brottsförebyggande rådet, 1§ och 3§ 4.

¹⁸⁰ Förordning (2016:1258) om regional samordning inom det brottsförebyggande området

¹⁸¹ Regeringsbeslut 2024-12-12 Ju2024/02612

- Myndigheten för stöd till trossamfunds uppgift att integrera ett jämställdhets-, mångfalds och barnperspektiv i sin verksamhet¹⁸² samt uppdrag att öka kunskapen om hedersrelaterat våld och förtryck i samfundens verksamhet.¹⁸³ Fler samfund, som en del av civilsamhället, behöver ta en mer aktiv roll i att nå ut och sprida information till grupper där barnnäktenskap, tvångsäktenskap, månggifte, svårigheter med religiös skilsmässa med mera förekommer.

Upptäckt, skydd och stöd

Kartläggningen visar att utsatthet kopplat till exempelvis barnnäktenskap, tvångsäktenskap och månggifte behöver uppmärksammas i större utsträckning och i ett tidigare skede. För att det ska bli möjligt behöver fler relevanta verksamheter och yrkesverksamma ställa frågor om livssituation, val av partner och liknande – på rutin och indikation – och agera utifrån det. Det bör ske med utgångspunkt i såväl kunskap om specifika riskfaktorer som individens situation och behov.

- Skola, socialtjänst, hälso- och sjukvård och tandvård är centrala aktörer när det gäller att fånga in utsatta barn och unga, samt vuxna som själva kan vara utsatta och/eller som upprätthåller och för vidare förtryckande normer och strukturer. Inte minst till exempel barnavårds- och mödravårdscentraler, som träffar de flesta barn och mammor och ofta återkommande, bör regelmässigt ställa frågor kopplat till hedersrelaterat våld och förtryck, informera om vilket stöd som finns att tillgå och agera utifrån sitt ansvarsområde.
- Yrkesverksamma behöver få och använda kunskap om faktorer som ökar risken för barn- och tvångsäktenskap, såsom kön, olika typer av funktionsnedsättningar, isolering och tidigare förekomst i familjen släkten. Även kunskapen om risken med månggifte behöver öka, som grund för att uppmärksamma, ställa frågor och informera om sådant som jämställdhet, försummelse av barn, trångboddhet och ekonomi kopplat till detta.
- Risk och utsatthet för dessa företeelser bör även tydligare inkluderas i arbetet med ökad upptäckt av våld hos Migrationsverket, Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen och Socialstyrelsen. Vid utredning av ärenden måste specifika frågor ställas kopplat till de olika företeelserna i denna kartläggning, vilket sedan även kan ligga till grund för förbättrad statistik och uppföljning.
- Kunskap, stöd och skydd när det gäller religiös skilsmässa samt våld kopplat till skilsmässa behöver öka. Den ökade hotbilden och risken för våld vid skilsmässa, som ofta är särskilt stor i en hederskontext, behöver mötas med ett sammanhållet och individanpassat stöd under hela uppbrottsprocessen. Detta bör även inkludera förbättrade möjligheter till ekonomiskt och långsiktigt stöd. För att minska de svårigheter som kvinnor som vill ha religiös skilsmässa möter krävs dessutom, som nämnts ovan, att fler religiösa samfund och ledare arbetar för att underlätta sådana processer och att de redovisar hur detta arbete ser ut.

¹⁸² Förordning (2017:104) med instruktion för Myndigheten för stöd till trossamfund, 2 §

¹⁸³ Regeringsbeslut 2024-12-16 S2023/02681 S2024/02154 S2024/01260, sid. 2

- Domstolsverket (Sveriges Domstolar) och Domstolsakademin bör få i uppdrag att inkludera obligatoriska moment kring frågor om mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer (inklusive ungas relationer), hedersrelaterat våld och förtryck samt eftervård i utbildning av domare och blivande domare. Utifrån risken för våld, hot om våld och dödligt våld mot kvinnor och barn i samband med skilsmässa, särskild i en hederskontext, är det av största vikt att beslut om vårdnad, boende eller umgänge med den våldsutövande föräldern utgår från mammans och barnets rätt att skyddas från våld.

**Jag är både en man och en kvinna, både en pappa och en mamma. Jag känner mig fysiskt och psykiskt stark av det som hänt. Jag känner mig väldigt fri och omtyckt.
(Intervju, Sara)**

Brottsbekämpning

Jämställdhetsmyndigheten kartläggning visar inga tydliga behov av ytterligare lagstiftning för att bekämpa barnäktenskap, tvångsäktenskap, månggifte med mera. Det som framför allt framkommer är att det krävs ökad tillämpning av befintlig lagstiftning samt förbättrade förutsättningar att utreda hedersrelaterad brottslighet, för att motverka förekomsten av till exempel barn- och tvångsäktenskap. Det behövs också ett mer sammanhållet arbete kring hedersrelaterade brott samt människohandel och prostitution, inom exempelvis Migrationsverket, Polismyndigheten och Utrikesdepartementet.

- Polismyndigheten (Nationella operativa avdelningen) bör få i uppdrag att utforma en funktion som samordnar arbetet mot mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel inom myndigheten. Trots att lagstiftningen om barn- och tvångsäktenskap är subsidiär till människohandel, utreds det sällan som ett sådant brott. I utredning av denna typ av brottslighet behövs även kunskap kring brudpris och andra typer av transaktioner i samband med giftermål, och vilken funktion det fyller i samband med barn- och tvångsäktenskap.
- Åklagarmyndigheten bör få i uppdrag att följa upp och analysera utredningar avseende hedersrelaterad brottslighet, inklusive barnäktenskapsbrott, äktenskapstvång, hedersförtryck samt brott mot lagen om kvinnlig könsstympning. Uppföljning och analys bör även omfatta organisering av arbetet. Detta i syfte att identifiera förbättringsbehov när det gäller brottsutredningar och tillämpning av lagstiftning inom området, som sedan ska ligga till grund för ett internt utvecklingsarbete.

- Straffminimum för barnäktenskapsbrott samt äktenskapstvång bör höjas till minst 1 år.¹⁸⁴ Det kan bidra till förbättrade utredningsmöjligheter när det gäller tvångsmedel och sekretessbrytande regler avseende vuxna brottsoffer.

Kunskap och metodutveckling

I denna del menar Jämställdhetsmyndigheten att fokus bör ligga på spridning och tillämpning av den omfattande kunskap som redan finns när det gäller utsatthet för barnäktenskap, tvångsäktenskap och andra former av hedersrelaterat våld och förtryck. En förutsättning är det finns kapacitet och resurser på lokal och regional nivå för att ta emot kunskap och omsätta det i praktik. Samtidigt krävs förbättrad uppföljning och statistik på området, för att vidareutveckla kunskap och insatser.

- Nationellt centrum för kvinnofrid bör få i uppdrag¹⁸⁵ att utforma och genomföra återkommande nationella befolkningsundersökning som omfattar olika former av våld i nära relationer, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck och uttrycksformer som barnäktenskap, tvångsäktenskap och könsstympning av flickor och kvinnor. Detta för att möjliggöra ett svarsunderlag som kan ge generaliserbara resultat avseende omfattningen av olika typer av utsatthet, samt utvecklingen över tid.
- Myndigheter såsom socialtjänst och polis behöver förbättra sin uppföljning och statistik kring förekomst av och insatser i ärenden som rör exempelvis barnäktenskap, tvångsäktenskap eller månggifte. Statistiken bör vara uppdelad utifrån bland annat kön och ålder.
- Sambandet mellan gängkriminalitet samt hedersrelaterat våld och förtryck bör undersökas vidare. Detta med fokus inte minst på flickors och unga kvinnors utsatthet. Ökad kunskap om överlappningar och hur det ökar risken behövs för att utforma träffsäkra åtgärder.

Jämställdhetsmyndigheten ser sin egen centrala roll i att, i samverkan med andra myndigheter och aktörer, ta ett strategiskt helhetsgrepp kring spridning, tillämpning, uppföljning och vidareutveckling av kunskap och insatser avseende hedersrelaterat våld och förtryck, barnäktenskap, tvångsäktenskap, bortföranden samt könsstympning av flickor och kvinnor. Detta med utgångspunkt i rättigheter och behov hos de som är eller riskerar att bli utsatta.

¹⁸⁴ Straffskalorna för bland annat barnäktenskapsbrott och äktenskapstvång utreds för närvarande inom ramen för utredningen om förstärkta åtgärder mot hedersrelaterat våld och förtryck (Dir. 2024:8).

¹⁸⁵ Utifrån nuvarande uppdrag att förbereda en befolkningsstudie avseende utsatthet för mäns våld mot kvinnor, våld i nära relation, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål, A2024/01413 (delvis) A2024/01447.

”

**Men friheten går inte att beskriva...
Det finns inga ord i världen som
kan beskriva känslan av att jag kan
vakna när jag vill, jag kan äta vad
jag vill, jag kan klä mig hur jag vill,
jag kan prata med vem jag vill. Det
finns inget pris i världen...
(Intervju, Diana)**

KÄLLFÖRTECKNING

Anitha, S. & Gill, A., "Coercion, Consent and the Forced Marriage Debate in the UK", *Feminist Legal Studies*, Volume 17, 2009

Anitha, Sundari & Gill, Aisha K., *Understanding Protection and Prevention Responses to Forced Marriage in England and Wales*, University of Lincoln & University of Bristol, 2023

Arbetsmarknadsdepartementet, *Fri och trygg utan våld och förtryck*, 2024

Badran, S.Z. & Turnbull, B., "Contemporary Temporary Marriage: A Blog-analysis of First-hand Experiences", *Journal of International Women's Studies*, Volume 20, Issue 2, 2019

Bahari, I.S. et al., "Psychological impact of polygamous marriage on women and children: a systematic review and meta-analysis", *BMC Pregnancy and Childbirth*, 2021

Baianstovu, R. Í., Strid, S., Särnstedt Gramnaes, E., Cinthio, H., & Enelo, J.-M., *Heder och samhälle. Det hedersrelaterade våldets och förtryckets uttryck och samhällets utmaningar*, Örebro universitet, 2019

Bhatia, A., Lokot, M., Kenny, L., Mathpati, M. & Cislighi, B., "Honor, violence, and children: A systematic scoping review of global evidence", *Child Abuse & Neglect*, Volume 151, 2024

Brattström, M. & Sayed, M., *Behandlingen av mahr i samband med bodelning enligt svensk rätt*, Juridisk publikation nr 2/2013

Brettell, C.B., "Marriage and Migration", *Annual Review of Anthropology*, Volume 46, 2017

Brottsbalk (1962:700)

Broyde, Michael J., "The effectiveness of (Rabbinic) prenuptial agreements in preventing marital captivity", *International journal of constitutional law*, Vol. 18, No 3, 2020

Chantler, K. & McCarry, M., "Forced Marriage, Coercive Control, and Conducive Contexts: The Experiences of Women in Scotland", *Violence Against Women*, Volume 26 Issue 1, 2020

Charsley, K. A. H. & Liversage, A., "Transforming polygamy: migration, transnationalism and multiple marriages among Muslim minorities", *Global Networks*, Volume 13, Issue 1, 2012

Dir. 2010:54 *Kommittédirektiv Stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap*

Dir. 2017:25 *Kommittédirektiv Starkare skydd mot barnäktenskap, tvångsäktenskap och brott med hedersmotiv*

Dir. 2023:117 *Kommittédirektiv En starkt långsiktig styrning av arbetet mot könsrelaterat våld och hedersrelaterat våld och förtryck*

Ds 2024:20 *Förbud mot äktenskap mellan kusiner och vissa andra nära släktingar*

Dir. 2024:8 *Kommittédirektiv Förstärkta åtgärder mot hedersrelaterat våld och förtryck*

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning)

Europarådet, *Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet*, 2011

Europarådet, *Finding solutions for marital captivity*. Committee on Equality and Non-Discrimination, 2022-10-13

Förordning (2016:1201) med instruktion för Brottsförebyggande rådet

Förordning (2016:1258) om regional samordning inom det brottsförebyggande området

Förordning (2017:104) med instruktion för Myndigheten för stöd till trossamfund

Förordning (2017:937) med instruktion för Jämställdhetsmyndigheten

Helandri, J., Achmad, G., & Supriadi, S., "Mut'ah Marriage in Islamic Perspective", *Indonesian Journal for Islamic Studies*, 2023

Idriss, M. M., "Abused by the Patriarchy: Male Victims, Masculinity, "Honor"-Based Abuse and Forced Marriages", *Journal of Interpersonal Violence*, Vol 37 Issue 13-14, 2022

International Labour Organization (ILO), Walk Free, and International Organization for Migration (IOM), *Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage*, 2022

Jokinen, A., Pekkarinen, A-G. & Rantanen, J., "Never easy" – *Enhancing response and support to victims of forced marriage*, HEUNI Report series No. 106, 2024

Judiska församlingen i Malmö (2018) <https://www.jfm.se/faq/skilsmassa/> [hämtad 2024-11-13]

Jämställdhetsmyndigheten, *Bortförda barn och unga*, Rapport 2022:25

- Jämställdhetsmyndigheten, *Brister i kunskap, stöd och insatser*, Rapport 2022:21
- Jämställdhetsmyndigheten, *Stärkta möjligheter genom samverkan – Insatser för att underlätta utrikes födda kvinnors inträde på arbetsmarknaden*, Rapport 2022:13
- Jämställdhetsmyndigheten, *Uppgifter om våld är inget undantag*, Rapport 2022:1
- Jämställdhetsmyndigheten, *86 gömda kvinnor och deras 128 barn*, 2022
- Kramer, Stephanie, "Polygamy is rare around the world and mostly confined to a few regions", Pew Research Center 2020-12-07
- Lag (1904:26 s.1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap
- Liversage, Anika, "Abducting Children Abroad: Gender, Power, and Transnational Mobility in Immigrant Family Conflict", *Violence Against Women*, Volume 28, Issue 5, 2022
- Liversage, A. & Petersen, J., *Etniske minoritetskvinder og skilsmisse – med fokus på muslimske praksisser*, VIVE – Viden til Velfærd. Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd, 2020
- Liversage, Anika, "Experiencing 'nikah Captivity' in the West, Gendered Conflicts over Ending Muslim Marriages", *Journal of Muslims in Europe*, Volume 11, 2022
- Liversage, A. & Jensen, T.G., *Parallele retsopfattelser i Danmark – Et kvalitativt studie af privatretlige praksisser*, SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 2011
- Liversage, Anika, "Polygamy, wellbeing, and ill-being amongst ethnic Muslim minorities", *Wellbeing om Transnational Muslim Families*, 2019
- Länstyrelsen Östergötland, *Nationell kartläggning. Bortförda personer i en hederskontext samt barn som uppges vara gifta – under 2019*, Rapport 2020:13
- Migrationsverket, *Är du gift?*, Rapport 2016-03-29
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, *Unga hbtq-personers utsatthet för omvändelseförsök i Sverige*, 2022
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, *Unga utrikes födda kvinnors etablering i arbetslivet. En analys av hinder och möjligheter*, 2021
- Ouis, Pernilla, "Att förstå hedersrelaterat våld och förtryck ur ett kulturteoretiskt perspektiv", *Socioekonomisk segregation och hedersrelaterat våld och förtryck*, DELMOS, 2021
- Prop. 2003/04:48, *Åtgärder mot barnäktenskap och tvångsäktenskap*

Prop. 2013/14:208 *Stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap samt tillträde till Europarådets konvention om våld mot kvinnor*

Prop. 2017/18:288 *Förbud mot erkännande av utländska barnäktenskap*

Prop. 2019:20:131 *Ökat skydd mot hedersrelaterad brottslighet*

Prop. 2020/21:149 *Förbud mot erkännande av utländska månggiften*

Psaki, Stephanie R. et al., "What Are the Drivers of Child Marriage? A Conceptual Framework to Guide Policies and Programs", *Journal of Adolescent Health*, Volume 69, Issue 6, 2021

Rauf, B., Saleem, N., Clawson, R., Sanghera, M. & Marston, G., "Forced marriage: implications for mental health and intellectual disability services", *Advances in psychiatric treatment*, Volume 19, Issue 2, 2013

Regeringsbeslut 2011-03-03 U2011/1431/UC

Regeringsbeslut 2023-09-11 HR2023/00741, *Utredningsuppdrag om förbud mot kusinäktenskap*

Regeringsbeslut 2023-09-14 A2023/01238

Regeringsbeslut 2024-12-12 Ju2024/02612

Regeringsbeslut 2024-12-16 S2023/02681 S2024/02154 S2024/01260

Regeringsbeslut 2024-12-19 A2024/01413 (delvis) A2024/01447

Regeringsformen (1974:152)

Rutten, Susanne, "Traditional and Religious Marriages. Research, Practices and Policies in the Netherlands", *Journal of Law & Islam / Zeitschrift für Recht und Islam*, 12, 2020

Skatteverket, *Månggifte i folkbokföringsregistret*, 2018

Skoog Waller, Sara, *Utan mig är du helt ensam: kvinnors levda erfarenheter av omgivningens och samhällets ensamgörande i spåren av mäns våld och eftervåld*, Högskolan i Gävle, 2022

Skr. 2016/17:10 *En nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor*

Socialstyrelsen, *Barn som kommer till Sverige och uppges vara gifta. Analys av socialtjänstens handläggning*, 2017-11-17

Socialstyrelsen, *Ett liv utan våld och förtryck*, 2019-3-17

Socialstyrelsen, *Frihet och ansvar*, 2007-131-27

SOU 2012:35 *Stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap*

SOU 2017:96 *Utvidgat hinder mot erkännande av utländska barnäktenskap*

SOU 2020:2 *Skärpta regler om utländska månggiften*

Stark, E., *Coercive Control: The Entrapment of Women in Personal Life*, Oxford University Press, 2007

Statistiska centralbyrån, *Genomförandet av Agenda 2030 i Sverige – Statistisk lägesbild 2019*, Reviderad 23 mars 2020

Stiftelsen Allmänna Barnhuset, *Det är mitt liv!*, 2018

Stiftelsen Allmänna Barnhuset, *Våld mot barn 2022*, 2023

Stockholms katolska stift, *Information om ogiltigförklaring av äktenskap*, 2016

Stål, Jeanette, *Hederskultur, våldsbejakande islamistisk extremism och gängkriminalitet*, Göteborgs stad 2021-03-16,

SVT Nyheter 2022-05-11 (uppd. 2022-05-12), ”[Avslöjar: Shiamuslimska imamer i Sverige viger kvinnor som köps för sex](#)”

Tjejers rätt i samhället (TRIS), *Trippelt utsatt. Hedersrelaterat våld och förtryck bland ungdomar med intellektuell funktionsnedsättning*, 2012

UN Committee on the Elimination of Discrimination Against Women (CEDAW), *CEDAW General Recommendation No. 21: Equality in Marriage and Family Relations*, 1994

Ungdomsstyrelsen, *Gift mot sin vilja*, Ungdomsstyrelsens skrifter 2009:5

Ungdomsstyrelsen, *Äkta makar*, Ungdomsstyrelsens skrifter 2012:1

Åklagarmyndigheten, *Granskning av ärenden angående äktenskapstvång, försök och förberedelse därtill samt vilseledande till tvångsäktenskapsresa*, Rapport ÅM-A 2016/0359

Äktenskapsbalk (1987:230)

ENGLISH SUMMARY

The Government has given the Swedish Gender Equality Agency the assignment (A2023/01238) of surveying and analysing the prevalence in Sweden of child marriage, forced marriage and polygamy, as well as adjacent issues such as arranged marriage, bride price, difficulties in obtaining a religious divorce and temporary marriages for the purchase of sex. The assignment is part of the work of combatting honour-related violence and oppression and is intended to identify any knowledge gaps and, if possible, develop new knowledge within the field.¹⁸⁶ While this report provides a detailed picture of the forms these phenomena take and how they affect the victims, it does not answer the question of how wide the practices are in Sweden.

The results, analysis and conclusions of the survey are largely based on documents from collaborating public authorities, interviews with professionals working at public authorities and civil society organisations and an analyse of court judgements. The Swedish Gender Equality Agency has also interviewed people with personal experience of child and forced marriage.

Child marriage

It is very difficult to map the prevalence of child marriage in Sweden. Since child marriage is prohibited in Sweden, such marriages are no longer registered. During the period 2014–2021, the Swedish Tax Agency registered 556 marriages in which one of the spouses was under 18 years of age when the wedding ceremony took place. In 12 cases, both were under 18. The majority were girls born outside the EU. The professionals interviewed by the Swedish Gender Equality Agency state that they see a handful of cases of child marriage each year, while civil society organisations working specifically with honour-related violence and oppression report more cases. There are mentions of child marriage or the risk of child marriage concerning one or more people in 100 of the court judgements analysed by the Swedish Gender Equality Agency. Most of them have also been subjected to psychological and/or physical violence.

Vulnerability associated with child marriage is significant, not least given the severity of the problem, with violence occurring not only when the child marriage is entered into but often long before and long after. The victims are primarily girls, and the risk of child marriage is highest in conservative families living in an honour context in which the tradition of child marriage goes back generations. The risk is exacerbated by factors such as social isolation and traditional values.

The Swedish Gender Equality Agency's survey reveals that child marriage, and the risk thereof is not an isolated phenomenon but rather something that usually occurs in a context where violence in various forms is common. Violence is used as an instrument of power, to force children to conform to norms of honour, as a threat should a child refuse to agree to a marriage or as a reprisal when someone breaks with those norms.

¹⁸⁶ Government Decision A2023/01238, page 5

Moreover, the violence – not least sexual violence – often continues into the marriage and, should the girl (or later, the woman) wish to leave the marriage, she will face major difficulties.

Forced marriage

The professionals interviewed by the Swedish Gender Equality Agency highlight forced marriage as the most common among the phenomena covered by this assignment. The risk of being forced into marriage has previously been surveyed in questionnaires sent to school pupils and young people, which asked whether the respondent could (freely) choose their future partner or spouse. Children and young people born outside Sweden, or with at least one parent born outside the Nordic region, were more likely to answer that they could not choose who they were to live with as an adult. These youths are also more likely to be subjected to violence.

In an honour context, it is impossible to strictly demarcate the boundary between forced marriage and an arranged marriage. This is often a matter of social and cultural mores within which children are raised and socialised to fulfil the expectations of the collective concerning marriage and choice of spouse.

While it is most common for young women to be forced into marriage on reaching legal age, the results of this survey show that others are also especially vulnerable to forced marriage, including girls, women, boys and men with intellectual or other types of disabilities.

Marriage within families is relatively common, something that may further reinforce the lock-in effect and make it harder to leave the marriage. Agreements on a bride price may also make it more difficult for women to leave a forced marriage.

The Swedish Gender Equality Agency's survey reveals that forced marriage often takes place in a context in which other forms of violence are also present, creating a vulnerability that can quickly escalate. It is therefore vital to resist viewing forced marriage in isolation. Isolation from the majority society and a lack of trust in state institutions may reinforce the risk of forced marriage, as well as making it more difficult for victims to seek help.

Polygamy

In a review of the Swedish Population Register, the Swedish Tax Agency identified 171 cases of polygamy, approximately two thirds of which still exist. In 20 of the 23 interviews conducted by the Swedish Gender Equality Agency with professionals, one or more of the interviewees stated that they have encountered people who are in polygamous marriages. That said, in the majority of interviews this was described as rare. When it does occur, it is exclusively men with multiple wives. As only one marriage can be legal under Swedish law, this is otherwise a matter of religious (informal) marriages.

The UN has stated that polygamy contravenes women's rights and may have severe emotional and financial consequences. The present survey reveals that professionals rarely ask questions about polygamous marriages and, if they do become aware of one, it is usually when women or children in the family seek support when, for example, they are subjected to violence. The women may be subjected to physical, sexual and/or psychological violence, but they may also be vulnerable economically, as the man has

several families to support. The children may also be harmed through neglect, living in overcrowded conditions and having an ingrained fear of the authorities.

The difficulty of obtaining a religious divorce

In 19 of the 23 interviews with professionals, one or more of the interviewees described encountering women who are having difficulty in obtaining a divorce. One third of the 24 judgements in cases concerning custody, residence and access reviewed by the Swedish Gender Equality Agency include an account of the difficulty women have in obtaining a religious divorce.

Our survey shows that it is mainly women and children who are vulnerable during a divorce and due to difficulties in having a divorce recognised by a religious authority. When a religious authority refuses to recognise a divorce, it may lead to a woman remaining in a marriage in which she and her children come to harm. There is a risk that violence, the threat of violence and coercive control – either financial or using children as instruments of power – will further limit the possibility of leaving the relationship. Moreover, there is often an external, collective pressure to remain in the relationship and resolve problems within the family.

Even if the woman does succeed in leaving her husband, a failure to obtain a religious divorce may impose a significant psychological strain, as in the eyes of the collective she remains bound to the man.

Even after a divorce is finalised, the woman, and her children if she has any, remains at risk of post-separation abuse. Many women are in great need of protective measures, as they are often sought out by both their ex-husband and his and/or her own family. Cases involving custody, residence and access to children often present an opportunity for the man to continue to exert coercive control.

Temporary religious marriages for the purchase of sex

Of the phenomena included in the assignment, temporary religious marriages for the purpose of purchasing sex is the one about which the Swedish Gender Equality Agency has found least documentation. None of the interviewed professionals have encountered the situation on more than isolated occasions. The court judgements analysed contain only one mention of a temporary religious marriage, although not for the purpose of purchasing sex. However, in cases where it does happen, women and girls would appear to be extremely vulnerable. We have information that this type of marriage is often associated with girls/women who have been subjected to violence or other abuse and/or are economically vulnerable.

A temporary religious marriage may mean that the girl/woman is no longer ‘attractive on the marriage market’, which may have major consequences for those living in an honour context.

General recommendations

The survey reveals a number of risk factors that can provide guidance when designing preventive measures and interventions to improve detection, protection and support, law enforcement, and the development of knowledge and methodology. The Swedish Gender Equality Agency believes that active efforts are required to break the patterns of oppressive norms and structures, collective coercive control and restrictions on

individual freedom that go hand in hand with child marriage, forced marriage and other forms of honour-related violence and oppression.

- The victims and specific risk factors mapped within the scope of this assignment must be systematically incorporated into violence- and crime-prevention work, not least at local level.
- Vulnerability linked to, for example, child marriage, forced marriage and polygamy needs to be highlighted to a greater extent and at an earlier stage than has previously been the case. More organisations and professionals must ask questions about their clients' life situations, choice of partner and the like – both routinely and when they see signals that it is warranted.
- Existing legislation must be applied to a greater extent, and improved conditions are required for investigating honour-related offences. We also need to work more cohesively on honour-related crime such as child marriage and forced marriage, as well as human trafficking and prostitution.
- The extensive existing knowledge about exposure to child marriage, forced marriage and other forms of honour-related violence and oppression needs to be implemented. At the same time, improved follow-ups and statistics are required in the area to further develop knowledge and interventions.

Please refer to the final section of the report for complete recommendations and proposals for specific measures.

BILAGOR

1. Skatteverkets kartläggning av barnäktenskap och månggifte i Sverige, Rapport 2025:07
2. Migrationsverket, Skrivelse 2024-03-19
3. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Resultat från LUPP

SKATTEVERKETS KARTLÄGGNING AV BARNÄKTENSKAP OCH MÅNGGIFTE I SVERIGE

En promemoria från Skatteverkets
analys- och dataenhet

19 februari 2025

Rapportnummer: 2025:07

Diarienummer: 8-71174-2025

Skatteverket

Postadress: 205 30 Malmö

Telefon: 0771-567 567

Epost: skatteverket@skatteverket.se

www.skatteverket.se

Karolina Palmér

E-post: karolina.palmer@skatteverket.se

Telefon: 010 – 574 59 84

Sammanfattning

Med denna kartläggning har Skatteverket kunnat konstatera att barnäktenskap och månggifte förekommer i Sverige, trots att nu gällande lagstiftning som huvudregel förbjuder sådana äktenskap. Vi har identifierat såväl avslag på försök att registrera barnäktenskap som redan registrerade fall av både barnäktenskap och månggiften i folkbokföringsdatabasen. Efter skärpt lagstiftning under den senare halvan av 2010-talet har antalet registrerade barnäktenskap och månggiften i folkbokföringsdatabasen sjunkit, men barnäktenskap har registrerats i folkbokföringsdatabasen så sent som 2023 och månggifte 2024.

I de barnäktenskap som identifierades i folkbokföringsdatabasen, totalt 556 stycken, var den minderåriga i nästan samtliga fall en flicka och i de allra flesta fall född utanför EU. Majoriteten var vid tidpunkten för framtagande av statistiken fortfarande registrerade som gifta i folkbokföringsdatabasen. Ålderskillnaden på makarna var i de flesta fall mindre än 10 år, men i ett fåtal äktenskap var maken mer än 20 år äldre än den minderåriga. Av de par som uppdagades i kartläggningen med ett avslagsbeslut på registrering av ett barnäktenskap, fortsatte många trots detta att vara folkbokförda på samma adress, något som kan tyda på att de trots avslaget fortsätter leva i ett äktenskapsliknande förhållande.

Sedan förra kartläggningen av månggifte som gjordes på Skatteverket 2017, har totalt sett 41 nya månggiften registrerats i folkbokföringsdatabasen. Två av dessa bedömdes som äkta, det vill säga att personen i dessa fall valt att ingå ett nytt äktenskap trots att det redan fanns ett tidigare pågående äktenskap. Båda hade registrerats 2024 i samband med flytt till Sverige. Övriga registreringar avsåg främst olika typer av registermässiga brister eller så hade Skatteverket gjort bedömningen att de rent rättsligt var att betrakta som ett månggifte eftersom upplösningen av det tidigare äktenskapet inte erkänts eller bevisats i Sverige vid tidpunkten för registreringen.

Nästan samtliga som var registrerade med mer än en make eller maka, var män och födda utanför EU. Majoriteten av de månggiften som identifierades i folkbokföringsdatabasen var vid tidpunkten för framtagande av statistiken fortfarande gällande.

Skatteverket har, genom dialog med rättsliga experter och handläggare, även observerat att ett flertal ärenden rörande barnäktenskap och månggifte förekommer i ärendehandläggningen, samt ärenden relaterade till tvångsäktenskap och fullmaktsäktenskap, vilket tyder på att även dessa företeelser kan existera i viss omfattning inom Sverige.

Olika begränsningar har gjort att vi inte har kunnat göra en totalundersökning. Till exempel har vi inte haft möjlighet att granska samtliga ärendetyper där Skatteverket prövar om ett i utlandet ingånget äktenskap kan erkännas i Sverige, och vi har inte heller alltid kunnat få tillgång till nödvändiga handlingar. Det finns därför med stor sannolikhet ett stort mörkertal av personer under 18 år i Sverige som lever i äktenskapsliknande förhållanden samt individer som lever i månggifte utan att äktenskapen är registrerade i folkbokföringsdatabasen.

1 Inledning

Syftet med denna promemoria är att undersöka förekomsten av barnäktenskap och månggifte i Sverige samt analysera hur denna förekomst har utvecklats under de senaste åren i relation till förändringar i lagstiftningen. För att belysa detta ämne har en genomgång av folkbokföringsdatabasen genomförts, i kombination med samtal med rättsliga experter och handläggare vid Skatteverket. Analysen syftar till att bedöma omfattningen av dessa äktenskapstyper i Sverige och påverkan av de lagändringar som implementerats.

Jämställdhetsmyndigheten har fått ett regeringsuppdrag att kartlägga och analysera förekomsten av barnäktenskap, tvångsäktenskap och månggifte i Sverige (Diarienummer: A2023/01238). Samtidigt pågår en statlig utredning som bland annat ska se över reglerna om utländska månggiften och fullmaktsäktenskap (Ju 2024:01). Uppdragen ingår i arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck, en satsning som ska leda till att skyddet mot våldet och förtrycket stärkts samtidigt som stödet till utsatta förbättras (Regeringen 2024, *Kraftsamlings mot hedersrelaterat våld och förtryck*, www.regeringen.se).

Skatteverket är den myndighet i Sverige som ansvarar för registreringen av personuppgifter i folkbokföringsdatabasen. Ett par som ingått ett giltigt äktenskap registreras med civilståndet gift i folkbokföringsdatabasen. Skatteverket har på uppdrag av Jämställdhetsmyndigheten tittat närmare på förekomsten av barnäktenskap och månggifte i folkbokföringsdatabasen samt bidragit med kunskap om registrering och handläggning av dessa ärenden.

Denna promemoria innehåller bakgrund, metod och resultat och är indelad i två delar där del ett handlar om barnäktenskap och del två om månggifte. För att komplettera och fördjupa kunskapen inom ämnet har samtal genomförts med rättsliga experter och handläggare, vilket redovisas i avsnittet *Observationer från verksamheten*. Avslutningsvis diskuteras de begränsningar som identifierats under arbetets gång samt i vilken utsträckning dessa kan påverka de slutsatser som dras.

2 Barnäktenskap

2.1 Bakgrund

En person kan ingå äktenskap enligt svensk eller utländsk lag. I Sverige regleras äktenskap enligt Äktenskapsbalken (1987:230), där det i 2 kap. 1 § anges att den som är under 18 år inte får ingå äktenskap. Fram till 2014 fanns det möjlighet att ingå äktenskap från 16 års ålder med dispens från Länsstyrelsen. Denna dispensmöjlighet togs bort i lagändringen som trädde i kraft 2014 (SFS 2014:376), och sedan dess gäller att den som är under 18 år inte får ingå äktenskap i Sverige. I många utländska rättssystem förekommer barnäktenskap fortfarande, oftast under kulturella eller religiösa normer. Ett äktenskap som två personer har ingått enligt utländsk lag kan erkännas i Sverige om vissa förutsättningar är uppfyllda. Ett utländskt äktenskap ska dock enligt 1 kap. 8 a § första stycket IÄL inte erkännas i Sverige om det vid tidpunkten för äktenskapets ingående fanns till exempel hinder mot äktenskapet enligt svensk lag.

Lagstiftningen kring erkännande av utländska barnäktenskap har skärpts ett flertal gånger under de senaste åren vilket innebär att Skatteverket under åren tillämpat olika regelverk beroende på när det utländska äktenskapet har ingåtts. År 2004 (prop. 2003/04:48) infördes ett hinder mot att erkänna barnäktenskap om någon av parterna hade anknytning till Sverige när äktenskapet ingicks. Anknytningskravet togs sedan bort 2019 (prop. 2017/18:288) vilket resulterade i att ett äktenskap som ingåtts när någon av parterna var under 18 vid tidpunkten för när äktenskapet ingick inte kunde erkännas i Sverige om det inte förelåg synnerliga skäl. Den senaste skärpningen skedde 2021 (prop. 2020/21:149) och innebar att det aldrig kan föreligga synnerliga skäl om någon av parterna var under 18 år vid tidpunkt för prövningen.

2.2 Metod

I folkbokföringsdatabasen finns uppgifter om samtliga ärenden inom folkbokföringsverksamheten som handlagts på Skatteverket. En av ärendetyperna i folkbokföringsdatabasen är 'vigsel' och avser alla ärenden om ändring av civilstånd där båda parter var folkbokförda när äktenskapet ingicks oavsett om de gifte sig i Sverige eller i utlandet. Skatteverket har i informationslagret, den plats där samling av data från folkbokföringsdatabasen finns, identifierat alla vigselärenden som resulterat i ett beslut om att *inte* registrera personen med civilståndet gift, vilket vi i denna rapport benämner avslag.

För att möjliggöra en uppföljning av berörda individer har vi inkluderat endast de ärenden där båda parterna är folkbokförda i Sverige. Eftersom det i informationslagret inte är möjligt att se fullständiga beslutsmotiveringar har vi begärt ut dessa texter för en manuell granskning. Utifrån beslutsmotiveringarna har ansvarig analytiker identifierat de där avslaget beror på barnäktenskap, det vill säga om det i motiveringen står att anledningen till avslaget är att någon av parterna var under 18 år vid vigseldatumet, eller om det har avslagits av annan anledning.

Vid undersökningen av avslagen satte vi åldersgränsen till 19 år vid tidpunkten för Skatteverkets beslut. Anledningen var att få med tillräckligt många som vid vigseln var under 18 år samtidigt som antalet begränsades för att inte få för många ärenden att granska. Urvalet innebär att personer som levtt som gifta i utlandet en längre tid innan de flyttar till Sverige inte träffas i denna kartläggning.

Ett avslag på registrering av civilstånd i folkbokföringsdatabasen innebär inte att parterna nödvändigtvis avbryter sitt förhållande. Enligt 1 § sambolagen anses ett äktenskapsliknande förhållande, eller samboskap, föreligga när parterna sammanlever i en inte alltför kortvarig relation och till exempel har gemensamt hushåll. För att undersöka om sådana förhållanden förekommer bland de par som Skatteverket identifierat som avslagna på grund av barnäktenskap, genomfördes uppföljning av ett stickprov bestående av åtta par i folkbokföringsdatabasen. Syftet var att kartlägga om dessa par under en längre tidsperiod varit folkbokförda på samma adress samtidigt, vilket skulle kunna tyda på att de trots avslaget fortsatt leva tillsammans i ett äktenskapsliknande förhållande.

Eftersom lagstiftningen kring barnäktenskap har förändrats över tid, har vi också genomfört en deskriptiv analys av antalet individer som vid tidpunkten för äktenskapets ingående var under 18 år och som är registrerade som gifta i folkbokföringsdatabasen, samt hur detta antal har utvecklats över tid. Vi har sammanställt uppgifter om kön, födelseland, huruvida de fortfarande är gifta samt ålder på make eller maka vid tiden för giftermålet.

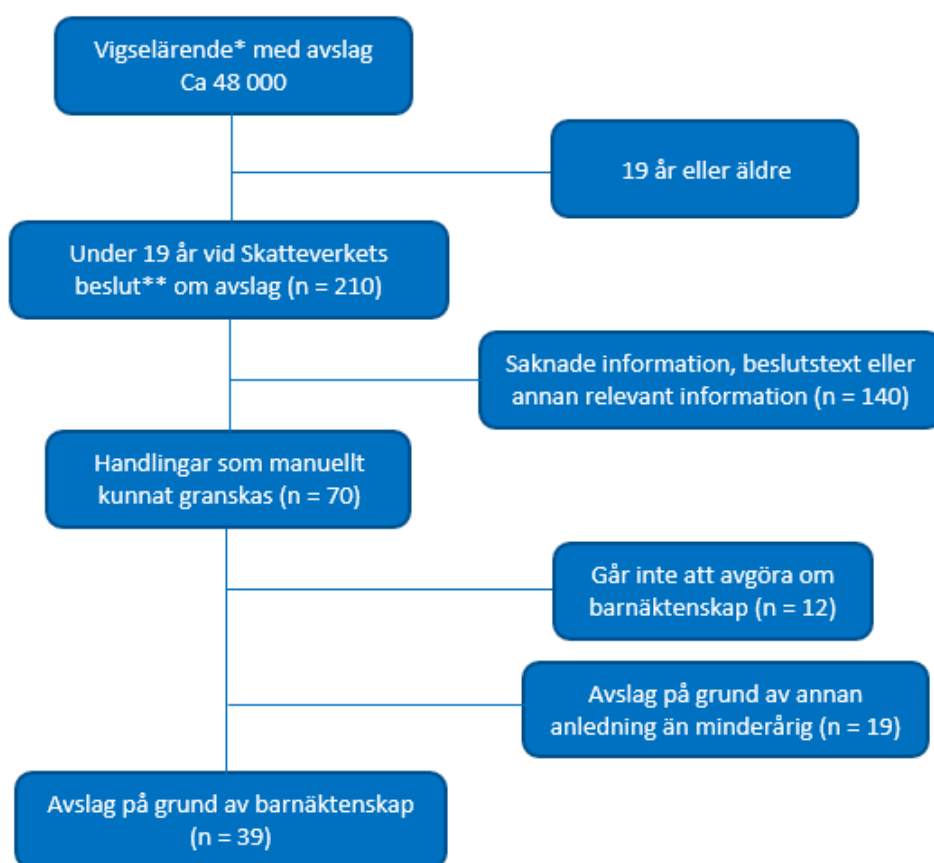
2.3 Resultat

2.3.1 Avslagen

I Skatteverkets folkbokföringsdatabas finns det totalt cirka 50 000 vigselärenden där båda parter är folkbokförda och där beslutet innehåller någon form av avslag. En liten del av dessa avslag, totalt 210 ärenden, berörde personer som var under 19 år vid tidpunkten för Skatteverkets beslut. I en del ärenden saknades nödvändiga uppgifter för att kunna beställa ut

beslutsmotiveringarna, och i vissa fall saknades beslutstexten eller annat som krävdes för att kunna granska avslaget. Detta kan delvis förklaras av att ärenden med utländska handlingar bevaras, medan svenska handlingar inte omfattas av samma krav, vilket innebär att en stor andel av handlingarna kan ha gallrats enligt gällande gallringsregler. Till slut hade vi totalt 70 avslag med beslutsmotiveringar som vi kunde gå igenom manuellt. Denna process illustreras i ett flödesschema i figur 1.

Figur 1. Flödesschema över framtagande av avslag på grund av barnäktenskap.

*Endast ärenden där båda är folkbokförda.

**Beslutsdatum är inte samma som vigseldatum. Vigseln kan ha skett långt tidigare än Skatteverkets beslut om avslag.

Källa: Skatteverkets informationslager 24-10-31

Av de 70 genomgångna beslutsmotiveringarna var 39 avslag på grund av barnäktenskap. I 12 fall var det inte möjligt att avgöra om någon av parterna var under 18 år. Detta kan bero på att avslag gjordes direkt, till exempel på grund av att äktenskapet inte kunde bevisas och åldern därför inte utreddes alls. I 19 av ärendena var ingen av parterna under 18 år och avslag gjordes till

exempel för att vigselförrättaren inte var behörig eller för att äktenskapet inte kunde bevisas.

Det tidigaste avslaget var registrerat 1993 och det senaste 2018. Majoriteten av ärendena var beslutade mellan 2005 och 2010. Ålder vid beslut på de minderåriga var mellan 16 och 18 år. Vid genomgången av beslutsmotiveringarna har vi inte haft någon möjlighet att ta reda på när äktenskapet ingicks då detta oftast inte står i texten, och vet därför enbart att personerna var under 18 år. Nästan samtliga av de minderåriga var flickor, och ungefär fyra femtedelar var födda utanför EU. I de beslutsmotiveringar som vi har gått igenom har det i enbart enstaka fall funnits uppgifter om i vilket land äktenskapet ingicks, men i majoriteten av dem har det sammanfallit med födelseland.

Skatteverket har gått igenom ett stickprov av de 39 identifierade avslagen för att undersöka om parterna har fortsatt vara folkbokförda på samma adress, något som kan indikera att de lever i äktenskapsliknande förhållande. Av de par som ingick i stickprovet hade samtliga, utom ett som hade skyddad identitet och därför inte gick att följa, varit folkbokförda på samma adress under en längre tid.

2.3.2 Registrerade barnäktenskap

Tabell 1 visar antalet barnäktenskap registrerade i folkbokföringsdatabasen med vigseldatum under de senaste tio åren. Antalet registrerade äktenskap där någon av makarna är under 18 år vid vigseltilfället var totalt 556 stycken mellan åren 2014 och 2021. Det senaste äktenskapet ingicks år 2021 och registrerades i folkbokföringsdatabasen 2023. Som störst var antalet år 2014 med 296 registrerade barnäktenskap. För varje år därefter minskade antalet registrerade barnäktenskap i folkbokföringsdatabasen och under åren 2019 till och med 2021 var det 10 fall totalt.

Tabell 1. Antal minderåriga personer registrerade i folkbokföringsdatabasen som gifta. Avser åren 2014-2021. Inga barnäktenskap med vigselår efter 2021 hittades.

Vigselår	Totalt	Ålder ≤ 15	Ålder > 15	Flickor	Tredje land ^a	Fortfarande registrerad som gift	Ålder på make/maka
	<i>Antal</i>	<i>Antal</i>	<i>Antal</i>	%	%	%	<i>Median</i>
2014	296	2 ^c	294	92	99	86	24
2015	153	2 ^c	151	85	98	78	22
2016	56	0	56	88	98	89	23
2017	27	0	27	96	96	93	23
2018	14	0	14	100	86	93	24
2019-2021	10	0	10	100	90	90	27
Totalt	556	4	552	90	98	85	24

^aFödelseland

^cYngsta knappt 14 år vid vigseldatum

Källa: Skatteverkets informationslager 2024-12-02

Fyra av de minderåriga var under 15 år, varav den yngsta var knappt 14 år vid äktenskapets ingående. Ungefär en tredjedel var mellan 15 och 17 år.

Majoriteten av de minderåriga var flickor och nästan samtliga födda utanför EU. Cirka 80 % var vid tidpunkten för uttagande av statistiken fortfarande registrerade som gifta.

Av de 556 äktenskapen har vi fått fram åldern på maken/makan i 459 av fallen. Medianåldern på makarna var vid vigseln 24 år. I 12 av äktenskapen var båda parterna under 18 år. Majoriteten av äktenskapen hade en åldersskillnad på mindre än 10 år, men ungefär en fjärdedel hade en åldersskillnad på mellan 15 och 20 år och i fyra av fallen var åldersskillnaden mer än 20 år. Dessa fyra hade samtliga ingått sina äktenskap 2014 och 2015.

3 Månggifte

3.1 Bakgrund

En person som redan är gift eller partner i ett registrerat partnerskap får inte ingå ett nytt äktenskap enligt svensk lag (Äktenskapsbalken 1987:230). I vissa länder är det tillåtet att ingå äktenskap med mer än en make eller maka. När personer har ingått ett utländskt äktenskap och någon av dem redan var gift vid tidpunkten för äktenskapets ingående är det fråga om ett månggifte. Det senare ingångna äktenskapet i ett utländskt månggifte ska som huvudregel inte erkännas i Sverige (1 kap. 8 a § första stycket 1 IÄL).

Under de senaste åren har lagstiftningen kring erkännande av utländska månggiften skärpts med syftet att skydda framförallt kvinnor från att i Sverige

behöva leva i äktenskap som är diskriminerande och som inte är förenliga med den svenska synen på likabehandling mellan könen (prop. 2020/21:149 s. 23). I propositionen 2020/21:149 föreslogs bland annat ett generellt förbud mot att erkänna månggiften som ingåtts enligt utländsk lag samt att undantag från förbudet endast ska kunna göras om det finns synnerliga skäl.

Skatteverket fick år 2017 i uppdrag av regeringen att sammanställa och analysera vissa uppgifter i folkbokföringsdatabasen som rör månggifte. Resultatet från denna kartläggning publicerades 2018 i en rapport med titeln ”*Månggifte i folkbokföringsregistret 204 402 092 - 17 113*”.

3.2 Metod

Skatteverket har identifierat samtliga personer i folkbokföringsdatabasen som är registrerade med mer än en make eller maka där båda äktenskapen fortfarande var pågående vid tidpunkten för kartläggningen.

Beslutsmotiveringen för registreringen av dessa äktenskap har därefter granskats manuellt för att bedöma om det rör sig om, vad vi i denna kartläggning kallar, äkta eller falska månggiften. Med äkta menar vi de äktenskap som vi bedömt har ingåtts medvetet, det vill säga där personen som ingått ett andra äktenskap är medveten om att det redan finns ett pågående äktenskap och inte har uppgett att en skilsmässa, dödsfall eller liknande har inträffat som upplöst det första äktenskapet.

De månggiften som vi i denna rapport kallar falska månggiften, är sådana där det tyder på att personen aldrig har haft för avsikt att ingå flera pågående äktenskap. Det har förekommit att Skatteverket har registrerat en person som gift med två personer även om ett av äktenskapen påstås ha upplösts genom ena makans död eller genom skilsmässa. Omständigheterna kring upplösningen kan dock vara sådana att Skatteverket gjort bedömningen att båda äktenskapen ska anses vara fortsatt pågående och därmed registrerat personen som gift med fler även om hen enbart har för avsikt att leva i ett äktenskapslikt förhållande med den ena av makarna.

Ett så kallat falskt månggifte kan också uppstå i situationer där en person är gift med någon som aldrig varit folkbokförd. När den personen senare flyttar till Sverige och ett personnummer fastställs för personen, kan det i den manuella registreringen ha missats att sammankoppla posterna, något som leder till att det i folkbokföringsdatabasen felaktigt ser ut som att en person är gift med två olika personer med liknande namn och födelsetider. En utförligare beskrivning av de här så kallade registermässiga bristerna finns i den tidigare kartläggningen (*Månggifte i folkbokföringsregistret 204 402 092 - 17 113*) som gjordes på Skatteverket.

I nuvarande granskning har vi gått igenom de nytillkomna månggiften som påträffats i folkbokföringsdatabasen sedan förra sammanställningen 2017 och som fortfarande var pågående vid tidpunkten för den nya kartläggningen. Det innebär att det kan förekomma fall av månggifte som inte har fångats upp i den aktuella kartläggningen, som kan ha ingåtts efter 2017 och avslutats innan den nuvarande kartläggningens genomförande.

Förutom antalet registrerade och uppdelningen i äkta och falska, har vi också tagit fram uppgifter om kön och födelse-land på dem som var registrerade med mer än en make eller maka samt undersökt hur många av de äkta månggifterna som fortfarande består. För de månggiften som bedömts som äkta, har vi undersökt anledningen till att de har registrerats i folkbokföringsdatabasen.

3.3 Resultat

3.3.1 Registrerade månggiften

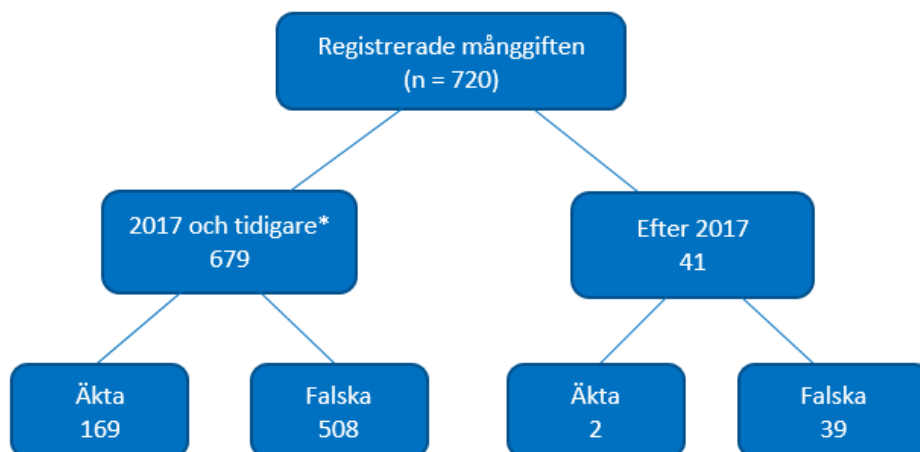
Antalet pågående registrerade äktenskap i folkbokföringsdatabasen där en person har fler än en registrerad make eller make vid samma tidpunkt var totalt 720 stycken. Av dessa var det 679 stycken som var med i förra kartläggningen om månggifte. Resultatet i den rapporten visade att det fanns 169 pågående äkta månggiften registrerade i folkbokföringsdatabasen och 507 som visade sig vara falska månggiften, varav majoriteten var på grund av olika registermässiga brister. Av de 169 äkta månggifterna var 38 folkbokförda med minst två folkbokförda makar i Sverige. De flesta äktenskap hade ingåtts mellan 1990 och 2000 och nästan samtliga äktenskap hade ingåtts utanför EU. De som var registrerade med mer än en make eller maka var samtliga män.

Skatteverket identifierade totalt 41 nya registrerade månggiften sedan den förra kartläggningen 2017. Samtliga av dessa förutom två, visade sig vara falska månggiften. En stor del av de falska månggifterna hade sin grund i olika registermässiga brister, medan andra berodde på att en skilsmässa eller ett dödsfall inte hade kunnat bevisas.

De två äktenskap som vi bedömde som äkta hade båda registrerats av Skatteverket i folkbokföringsdatabasen under år 2024. I det ena ärendet hade ett äktenskap som ingåtts i Sverige registrerats i folkbokföringen, där det senare framkom att personen redan var gift i utlandet. Det andra förefaller ha registrerats av misstag då det felaktigt har tolkats som att personen var skild vid ingången av det andra äktenskapet. Det framgår inte att Skatteverket i något av fallen har tillämpat bestämmelsen om att vid synnerliga skäl erkänna ett månggifte som har ingåtts i utlandet.

Av samtliga äkta månggiften som vi har identifierat i folkbokföringsdatabasen, totalt 171 stycken, var det 66 % som fortfarande bestod vid tidpunkten för framtagande av statistiken.

Figur 2. Flödesschema över registrerade månggiften i folkbokföringsdatabasen.

*Enligt rapporten "Månggifte i folkbokföringsregistret 204 402 092 - 17 113"

Källa: Skatteverkets informationslager 24-11-27

4 Observationer i verksamheten

I samtal med rättsliga experter och handläggare på Skatteverket framkommer att det inte är ovanligt att handläggaren i sin ärendehandläggning har att ta ställning till om ett äktenskap ska vägras erkännande i Sverige på grund av att någon av makarna var underårig eller redan var gift vid äktenskapets ingående. I samband med detta behöver även handläggaren ta ställning till om det skulle kunna föreligga synnerliga skäl att ändå erkänna äktenskapet i Sverige.

Uppfattningen bland rättsliga experter och handläggare är att det är vanligare i ärendehandläggningen att det utreds om det föreligger ett barnäktenskap som ska vägras erkännande än att handläggaren utreder om det föreligger ett månggifte. Det är dock svårt att dra någon slutsats av detta då det kan vara så att det är mer vanligt förekommande att information om makarnas ålder framkommer i underlaget än huruvida någon av parterna redan är gift. Oavsett hinder så tar Skatteverket ställning till om det föreligger synnerliga skäl att ändå erkänna äktenskapet.

Genom dialogerna framkommer även att det i ärendehantering kan förekomma äktenskapstyper som fullmaktsäktenskap, där äktenskapet ingåtts

utan att båda parter varit närvarande vid vigseln, samt tvångsäktenskap, där någon av parterna har tvingats till äktenskap. Dessa typer av äktenskap ska som huvudregel inte erkännas i Sverige (1 kap. 8 a § första stycket 2 och 3 IÄL).

De ovanstående observationerna tyder på att det sannolikt finns ett mörkertal av barnäktenskap och mångifte som inte identifierats i den aktuella kartläggningen av äktenskap i folkbokföringsdatabasen. Förekomsten av ärenden som rör fullmaktsäktenskap och tvångsäktenskap indikerar dessutom att även dessa företeelser förekommer i någon utsträckning i Sverige.

5 Begränsningar

I arbetet med barnäktenskap har Skatteverket har enbart granskat ärenden där båda parterna är folkbokförda i Sverige. Anledningen är att vi har velat undersöka om parterna bor tillsammans, och det kan vi endast göra om båda är folkbokförda. Antal vigselärenden med avslag där någon av parterna inte är folkbokförd uppgår till cirka 100 000. Det är sannolikt att även en del av dessa ärenden innehåller avslag på grund av barnäktenskap.

Endast vigselärenden har undersökts, det vill säga de ärenden där Skatteverket har underrättats om en vigsel. Skatteverket prövar även om registrering av civilstånd i andra situationer, exempelvis när en person för första gången anmäler flytt till Sverige. Varje år handläggs ungefär 100 000 ärenden som rör flytt till Sverige. I samband med att en person anmäler flytt till Sverige informerar individen Skatteverket bland annat om sitt civilstånd och Skatteverket prövar då vilket civilstånd personen ska registreras med i folkbokföringsdatabasen. Eftersom de personer som anmäler flytt till Sverige i högre grad saknar anknytning till Sverige vid prövningstidpunkten än de som redan är folkbokförda, är det rimligt att anta att det är vanligare med avslag i denna typ av ärenden än i de vigselärenden som vi granskat i denna rapport.

När det kommer till månggifte, har enbart de fall som har resulterat i en registrering i folkbokföringsdatabasen undersökts. Skatteverket har inte haft möjlighet att granska hur vanligt det är att en person begär att få registreras som gift med mer än en person, men där Skatteverket beslutar att inte registrera det. För att kunna göra en mer grundlig granskning av dessa avslag skulle en genomgång av akterna krävas, vilket vi inte har haft möjlighet att genomföra inom ramen för detta arbete.

Vidare är möjligheterna att upptäcka både barnäktenskap och månggifte vid flytt till Sverige begränsade, eftersom ett civilståndsärende inte leder till ett enskilt avslag utan till ett delvis bifall i anmälan om flytt och att samtliga angivna relationer inte alltid registreras enligt anmälan. Dessutom kan det vara

svårt att fastställa om en person redan är gift om relevant underlag saknas. Sammantaget har begränsningarna resulterat i att det inte varit möjligt att göra en totalundersökning av populationen. Detta innebär sannolikt att det finns ett mörkertal av personer under 18 år i Sverige som lever i äktenskapsliknande förhållanden samt individer som lever i månggifte utan att äktenskapen är registrerade i folkbokföringsdatabasen.

Postadress: 205 30 Malmö Telefon: 0771-567 567
skatteverket@skatteverket.se, www.skatteverket.se

Jämställdhetsmyndigheten

Migrationsverkets svar på frågor från Jämställdhetsmyndigheten

Frågor från JÄMY.

Som vi nämnde på mötet är vi intresserade av att samla in så mycket relevant underlag och material som möjligt (inte bara statistik), så vi tar tacksamt emot all information vi kan få ta del av:

- Barn- och tvångsäktenskap
- Månggifte
- Arrangerade äktenskap
- Brudpris
- Giftmän
- Tillfälliga religiösa äktenskap för sexköp
- Svårigheter att få till stånd religiösa skilsmässor

1. Vi önskar ta del av den statistik som finns för ärenden rörande människohandel och människoexploatering avseende kvinnor och flickor, men också pojkar och män och om det är möjligt specifikt **barnäktenskap och äktenskapstvång**, inklusive **arrangerade äktenskap** där det framkommer att det förekommit någon form av påtryckning, eller att det skett inom ramen för en hederskontext. Vi är även intresserade av alla punkter ovan, så finns information om ärenden där exempelvis **tillfälliga religiösa äktenskap** har bedömts utgöra människohandel är vi också intresserade av det.

2. Statistik eller annat underlag som rör erkännande av **utländska månggiften**. Om det skulle finnas några fall som har bedömts ha ”synnerliga skäl”.

3. Den information ni kan dela med er av om ärenden där man uteslutit eller försökt att utesluta pga. **barnäktenskap**. Samt om ni har tillgång till, eller åtminstone exempel på mål-nr och vilken domstol för målet där domstolen gjort bedömningen att det handlar om barnäktenskap/inte handlar om barnäktenskap.

Migrationsverkets svar:

1. Människohandel/människoexploatering

Migrationsverket för statistik gällande misstänkt människohandel sedan 2012 då arbetet mot människohandel formaliserades på myndigheten. Misstankarna registreras i interna rapporter där medarbetarna väljer vilken typ av exploatering de tror att det rör sig om (sexuella ändamål, otillbörligt utnyttjande på arbetsmarknaden, krigstjänst, tiggeri eller annat). Arbetet är indikationsbaserat och bygger till stor del på olika indikatorlistor som sammanställts av Migrationsverkets nätverk mot människohandel. Att ha utsatts för sexuellt våld, tvångsäktenskap eller våld i hemmet är några indikationer som förekommer på listorna. Handlägningsstödet är således utformat enligt brottsbalken där det tydliggörs att äktenskapstvång och barnäktenskapsbrott är subsidiärt till människohandelsbrottet.

Det är inte möjligt att på ett automatiskt sätt ta fram samtliga ärenden om misstänkt människohandel där det finns indikationer på äktenskapstvång, barnäktenskapsbrott eller tillfälliga äktenskap för köp av sexuell tjänst. I samband med kartläggningsuppdraget har ett antal sökord använts för att försöka undersöka hur ofta ärendena om misstänkt människohandel rör de brott som kartläggningen behandlar.

De stickprovskontroller som görs inom Migrationsverket gällande misstänkt människohandel visar att mörkertalet är omfattande. En stor del ärendena identifieras aldrig av verksamheten vilket innebär att det redan på grund av det initiala urvalet (interna rapporter) är mycket svårt att dra några slutsatser av undersökningen. Det är sannolikt att man även bland de identifierade ärendena inte noterar att det rör sig om just äktenskapstvång eller barnäktenskapsbrott. Sammantaget är det mycket svårt att dra några slutsatser gällande förekomsten av brotten baserat på siffrorna som presenteras nedan. Materialet kan som bäst

bidra till en översiktlig bild av *hur brotten kan se ut* inom ramen för identifieringen av misstänkt människohandel.

Ungefär 3 800 ärenden om misstänkt människohandel har registrerats inom Migrationsverket sedan 2012. I 128 av ärendena förekommer termerna ”tvång, tvingad, arrangerat, barn” tillsammans med termerna ”äktenskap, giftermål, gifta” eller ”tvångsäktenskap”, ”barnäktenskap” eller ”äktenskapstvång”. I majoriteten av fallen gäller att det är den sökande som utsatts men det förekommer också ärenden där den sökande berättar om en släkting som utsatts. Nationaliteterna varierar kraftigt, över 35 nationaliteter är representerade i materialet. Det går inte att dra några slutsatser gällande de potentiella förövarnas religiösa tillhörighet eftersom Migrationsverket inte för statistik över det. Sett till nationaliteterna kan man konstatera att det främst förekommer länder där kristendomen och islam är de vanligaste förekommande religionerna, men även länder där buddism och hinduism är vanligast finns representerade.

Det förekommer att kvinnor berättar om tvångsäktenskap som en anledning till varför de flydde sitt hemland och sedermera utsattes för människohandel. Överlag är desperationen och traumat för dessa kvinnor omfattande och många uttrycker att de aldrig kan återvända till sitt hemland oavsett vilket beslut Migrationsverket fattar. Kvinnorna själva gör vanligtvis bedömning att de omöjligt hade kunnat förhindra äktenskapet på egen hand då besluten fattas över deras huvud av familjemedlemmar. I merparten av ärendena är det närmast otänkbart att ens uttrycka sin motvilja till äktenskapet. Äktenskapen arrangeras främst för flickor och kvinnor av män, ofta släktingar. Överlag går det att utläsa att äktenskapen präglas av våld, både fysiskt och sexuellt sådant men även andra typer av kontroll, till exempel att de utsatta inte får röra sig fritt eller att de inte får ha egna pengar. Det förekommer ärenden där HBTQI-kvinnor tvingats gifta sig med en man för att familjen anser att deras sexuella läggning är något som kan, och bör, ”botas” genom att ingå äktenskap. Det finns också flera ärenden där kvinnorna utnyttjas i prostitution av den man som hon tvingat gifta sig med, både i hemlandet och i andra länder.

2. Vi för inte statistik över utländska månggiften.

Anekdotiskt inte vanligt förekommande med ”synnerliga skäl”, men kan tex röra sig om när man inte kan få skilsmässa i hemlandet. Chile (inte längre) nämndes som sådant land.

3. Indikatorer på barnäktenskap, äktenskapstvång och arrangerade äktenskap förekommer inom både asyl och tillståndsprövning. När åtminstone en inblandad part har anknytning till Sverige (tillståndsprövning) kan indikatorer på barnäktenskap, äktenskapstvång och arrangerade äktenskap hanteras i

enlighet med svensk lag. Om båda parterna saknar anknytning till Sverige (asylprövning) leder inte barnäktenskap m.m. nödvändigtvis till åtal eller uteslutande från skydd. Av propositionen ”Stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap samt tillträde till Europarådets konvention om våld mot kvinnor”,¹ framgår bl.a. att betydelsen av ändrade omständigheter eller att lång tid har förflutit eller parternas anknytning till Sverige kan påverka bedömningen. Den avgörande faktorn för om barnäktenskap m.m. ingånget i utlandet ska erkännas eller inte blir då makarnas anknytning till Sverige vid tidpunkten för ingående av äktenskapet.

Av EUAA, landguider går att läsa om förekomsten av äktenskapstvång och barnäktenskap i tex Syrien, Irak, Afghanistan och Somalia.² Av SOU 2017:96 framgår att trots lagändringar som genomfördes år 2014 talar mycket för att den faktiska förekomsten av barnäktenskap och tvångsäktenskap inte har minskat, utan i stället ökat, framför allt som en följd av det stora antalet asylsökande.³

Tillförlitlig statistik avseende förekomsten av barnäktenskap i de ärenden Migrationsverket handlägger saknas i nuläget. I Migrationsverkets rapport, ”Är du gift?” Utredning av handläggning av barn som är gifta när de söker skydd i Sverige, 2016, anges att 132 ensamkommande gifta barn har identifierats och att Migrationsverket bedömer att det troligen finns fler fall bl.a. mot bakgrund av att rapporten enbart identifierade gifta barn utan vårdnadshavare.⁴

Att flickor ingår i barnäktenskap riskerar deras psykiska och fysiska utveckling⁵. Om barnet inte uppnått samtyckesålder riskerar det därtill att utsättas för våldtäkt och/eller sexuellt utnyttjande. Då inomäktenskaplig våldtäkt inte är kriminaliserat i många länder⁶ finns sannolikt ett mörkertal, även då flickan uppnått samtyckesålder. Samtyckesåldern i Europa varierar men 13 år kan ses som en undre gräns när någon kan samtycka till samlag. Samlag med barn i en internationell kontext kan ses som ett grovt brott, vilket kan leda till att man utesluts från skydd. En fullständig bedömning ska dock göras, där inte bara brottsrubriceringen och det aktuella brottets straffvärde ska beaktas, utan även omständigheter hänförliga till den särskilda gärningen. Av Migrationsverkets rutiner framgår att barnäktenskap, våldtäkt mot barn, sexuellt utnyttjande av barn samt könsstympning är grova brott som kan leda till uteslutande från skydd.

¹ [Stärkt skydd mot tvångsäktenskap och barnäktenskap samt tillträde till Europarådets konvention om våld mot kvinnor \(regeringen.se\)](#) s. 27

² Syrien 2.12.3. [Forced and child marriage | European Union Agency for Asylum \(europa.eu\)](#), Irak; 2.16.2. [Forced and child marriage | European Union Agency for Asylum \(europa.eu\)](#), Somalia, 2.11.3. [Child marriage and forced marriage | European Union Agency for Asylum \(europa.eu\)](#), Afghanistan. 2.12.2. [Harmful traditional marriage practices | European Union Agency for Asylum \(europa.eu\)](#)

³ [Utvidgat hinder mot erkännande av utländska barnäktenskap, SOU 2017:96 \(regeringen.se\)](#), s. 52

⁴ [Normal \(uu.se\)](#), s 5.

⁵ [EASO Practical guide on the best interests of the child in asylum procedures \(europa.eu\)](#), s. 33-34, [Barn som kommer till Sverige och uppges vara gifta \(socialstyrelsen.se\)](#) sid 12-13

⁶ [Progress of the world's women - UN Women Sverige](#)

Av Migrationsverket rutiner framgår även att när det finns misstanke eller uppgifter om att ett barn under 15 år är gift eller lever i ett äktenskapsliknande förhållande och barnets make/maka/partner befinner sig i Sverige ska en polisanmälan alltid göras. Det beror på att det enligt 6 kap. 4 § brottsbalken är straffbelagt att ha sexuellt umgänge med barn under femton år. Att barnet är gift eller lever i ett äktenskapsliknande förhållande är en tillräcklig indikation på misstanke om brott.

Polisanmälan kan bli aktuell även i fall där barnet är över femton år om det finns misstanke om att brott begåtts. Det kan röra sig om fall där den sökanden är över femton år men har ett barn tillsammans med sin partner, där åldern på barnet gör att vi kan misstänka att ett sexualbrott mot barn under 15 år har begåtts. Det kan även ha begåtts andra brott mot barnet, till exempel människohandel, tvångsäktenskap, vilseledande till tvångsäktenskapsresa eller andra sexualbrott.

De grundläggande behörighetsreglerna i 2 kap. brottsbalken (1962:700) ger svenska domstolar en formellt mycket vidsträckt behörighet att döma för brott som har begåtts utanför Sverige. Av 2 kap. 2 § första stycket brottsbalken framgår att utvidgad domsrätt, dvs. svensk domsrätt över ett brott som begåtts i utlandet, föreligger avseende utlänning som finns i Sverige om brottet enligt svensk lag kan ge fängelse i mer än sex månader. De begränsningarna finns dock att gärningen måste vara straffbar på gärningsorten och att svensk domstol inte får döma till hårdare straff än vad som är föreskrivet på gärningsorten. Av fjärde stycket följer att dessa begränsningar inte gäller för vissa brott, bl.a. brotten äktenskapstvång (4 kap. 4 c § brottsbalken, 4 kap. 4 § om brottet är grovt) och våldtäkt mot barn (6 kap. 4 § brottsbalken). Sådana brott kan alltså leda till lagföring och dom i Sverige även om den brottsliga handlingen inte är straffbar i det land där den begåtts⁷.

För att väcka åtal för utomlands begångna brott bör det dock finnas ett påtagligt och berättigat intresse av lagföring i Sverige. Brott som har begåtts utanför Sverige får enligt 2 kap. 5 § andra stycket brottsbalken som huvudregel åtalas endast om regeringen eller den regeringen bemyndigat, vilket är riksåklagaren, meddelat ett särskilt förordnande därom⁸.

Migrationsverket är inte en brottsbekämpande myndighet. Migrationsverket ska dock utsluta en asylsökande från skydd om det finns synnerlig anledning att anta att denne begått ett grovt brott.

I förarbetena⁹ där bestämmelsen om äktenskapstvång behandlas finns inget uttalande liknande det som refereras till i MIG 2019:10, dvs. att svensk lag inte borde tillämpas och svensk domstol inte döma för brott som helt saknar anknytning till Sverige och där det inte finns något svenskt berättigat intresse

⁷ [Dokument - Lifos extern \(migrationsverket.se\)](#), sid 7

⁸ [Dokument - Lifos extern \(migrationsverket.se\)](#), sid 7

⁹ prop. 2013/14:208

av en utvidgad domsrätt. Inte heller beträffande brottet våldtäkt mot barn finns något sådant förarbetsuttalande.¹⁰

Migrationsverkets bedömning är att det inte föreligger något hinder mot att brotten äktenskapstvång eller våldtäkt mot barn kan leda till åtal i Sverige även när brottet begåtts i hemlandet och den asylsökande vid tidpunkten för brottet inte hade någon koppling till Sverige. Detta innebär att det under dessa omständigheter inte finns något hinder mot att, efter en individuell bedömning, utesluta en person som har utfört eller på annat sätt varit delaktig i sådant brott.¹¹

Migrationsverket har därför fattat beslut att utesluta sökande på grund av äktenskapstvång, barnäktenskap och våldtäkt och/eller sexuellt utnyttjande av barn. I nuläget kan inte exakt antal ges.

Av MIG 2012:4 kan utläsas att ett barnäktenskap som ingått mellan 15-18 år inte kan bedömas som ett grovt brott i utlänningslagens mening om vi inte kan visa på tvång. Av Migrationsverkets rättsutredning framgår att det torde vara få ärenden där enbart ett barnäktenskap i sig kan ligga till grund för att utesluta en person från att anses som skyddsbehövande, om det inte framkommer att det förekommit tvång eller hot om våld eller om barnet befunnit sig i en särskilt utsatt situation¹².

Frågan om tvång kompliceras möjligen av att tvångsäktenskap och/eller arrangerade äktenskap kan begås i en kulturell och patriarkal kontext som begränsar flickors (och pojkers) möjlighet till självbestämmande.¹³

Utfallet i Migrationsdomstol i dessa ärenden skiljer sig åt, och då särskilt huruvida dessa ärenden skulle kunna leda till åtal i Sverige. I de fall det görs gällande att gärningen inte kan leda till åtal hänvisas bl.a till MIG 2019:10 och Riksåklagaren beslut ÅM 2017/0699 som rörde en ansökan om åtalsförordnande med anledning av misstanke om våldtäkt mot barn där den misstänkte gärningsmannen och målsäganden var gifta med varandra att det inte förelåg dubbel straffbarhet och att inte vare sig mannen eller kvinnan hade någon anknytning till Sverige vid tidpunkten för gärningen. Eftersom gärningen utifrån omständigheterna i ärendet inte heller bedömdes strida mot någon sådan allmänt vedertagen norm som det i alla samhällen betraktas som klandervärd att överträda beslutade Riksåklagaren att inte ansöka om åtalsförordnande. I fall av våldtäkt och eller sexuellt utnyttjande av barn hänvisas även till Jfr NJA 2006 s. 79 I och II och NJA 2014 s. 990 samt prop. 2004/05:45 s. 21 f., 69 ff. och 144,

¹⁰ prop.2012/13:111, prop. 2017/18:177 och prop. 2004:05:45

¹¹ [Dokument - Lifos extern \(migrationsverket.se\)](#), sid 7

¹² [Rättsutredning om förutsättningarna för att en gärning ska anses som ett grovt \(icke-politiskt\) brott enligt bestämmelserna om uteslutande i 4 kap. utlänningslagen \(2005:716\) \(migrationsverket.se\)](#), sid 20

¹³ [Barn som kommer till Sverige och uppges vara gifta \(socialstyrelsen.se\)](#), sid 13

samt NJA 2007 s. 201.¹⁴ Det finns möjligen en problematik när fråga om barnäktenskap reduceras till samtyckesålder, och man inte beaktar övriga men som ett barnäktenskap kan innebära.

I nuläget kan vi inte bidra med målnr avseende barnäktenskap mm. Dock torde beslut finnas tillgängliga i rättsdatabaser. Viss praxis finns dock.

Tvångsäktenskap MIG 2007:19

(UM 1004-06, Lifos dok.nr. 16693), 2007-04-19 ”Anknytning ifrågasätts på grund av otrohet” Enligt MiÖD:s uppfattning var uppgiften om tvångsäktenskap alltför vag och otillräcklig för att tjäna som underlag för att bedöma om tvång har förekommit. MiÖD konstaterade att när en fråga väcks om att äktenskap har ingåtts under tvång är kravet på den bevisning som behöver presenteras inte alltför högt. Det räcker med att det görs sannolikt att tvång förekommit. Endast ett enkelt påstående om tvång ger dock inte underlag för en sådan bedömning. Däremot bör exempelvis konkreta och preciserade uppgifter som lämnats under inledd förundersökning kunna utgöra tillräckligt underlag (se prop. 2003/04:48 s. 55). Av handlingarna i målet framgick att uppgiften om att sökande skulle ha tvingats att ingå äktenskap med referenspersonen lämnats under polisförhör med den kvinna referenspersonen tidigare haft ett förhållande med. Någon dokumentation annan än att uppgiften förekommer i tingsrättens dom från mars 2003 hade inte presenterats.

Barnäktenskap MIG 2012:4

(UM 6327-11, Lifos dok.nr. 27123), 2012-03-05 ”Fru vid 15 får nekas anhöriginvandra till pappa i Sverige” Den nu 17-åriga flickan gifts bort till sin kusin i Irak när hon var 15 år. Maken har, efter en kidnappning, varit spårlöst borta i över ett år och antas vara död. Hon kan av den anledningen inte heller anses vara gift, menar hon. MiÖD anser dock att kvinnan inte har kommit med tillräckligt preciserade och konkreta uppgifter för att kunna göra tvångsgifte sannolikt. Att giftermålet har skett enligt familjens traditioner och att hon inte har haft något reellt inflytande själv, räcker inte. MiÖD anser inte heller att äktenskapet kan fränkännas giltighet i Sverige med åberopande av att det skulle vara uppenbart oförenligt med grunderna för svensk rättsordning att erkänna äktenskapet här. Sådant så kallat ordre-public förbehåll ska tillämpas restriktivt. Enligt MiÖD är avvikelserna i irakisk lag inte så väsentliga att äktenskapet ska anses ogiltigt i Sverige enbart på grund av hennes ungdom. MiÖD finner

¹⁴ [Rättsutredning om förutsättningarna för att en gärning ska anses som ett grovt \(icke-politiskt\) brott enligt bestämmelserna om uteslutande i 4 kap. utlänningslagen \(2005:716\) \(migrationsverket.se\)](http://migrationsverket.se)

dessutom att kvinnan inte har gjort det sannolikt att hennes man verkligen är avliden.

Polygami MIG 2016:26

(UM 10066-15 och UM 10067-15, Lifos dok.nr. 38915), 2016-12-19 ”Starkt intresse av att motverka polygama äktenskap vid invandring” Två kvinnor är gifta med samma man i Sverige och båda kvinnorna har barn med mannen. MiÖD gör en bedömning av den situation som kvinnorna har i hemlandet och konstaterar att de har släkt kvar där, och uttalar dessutom att det heller inte går att bortse från att båda kvinnorna har medgett att barnen beviljas uppehållstillstånd på anknytning till sin far för det fall de själva inte beviljas uppehållstillstånd. Barnen finns nu också i Sverige tillsammans med sin far. Enligt MiÖD skulle förbudet mot uppehållstillstånd vid polygama äktenskap i princip bli verkningslöst om uppehållstillstånd skulle beviljas i den nu aktuella situationen. I den uppkomna situationen anser MiÖD också att barnens bästa väger mindre tungt än samhällets intresse av att motverka månggifte. Inte heller är det i strid med rätten till familjeliv enligt artikel 8 Europakonventionen att neka kvinnorna uppehållstillstånd, varför Migrationsverkets beslut att avslå ansökningarna fastställs.

Könsstympning MIG 2019:10

Frågan i målet var om en asylsökande förälder, som innan hon kom till Sverige, har låtit sina döttrar könsstympas i enlighet med traditionerna i hemlandet, ska uteslutas från att vara flykting på grund av ett grovt icke-politiskt brott enligt 4 kap. 2 b § första stycket 2 utlänningslagen

Avgörande för utgången i målet var att gärningarna inte skulle leda till åtal i Sverige eftersom brotten saknade anknytning till Sverige när de begicks och det inte fanns något svenskt berättigat intresse av en utvidgad domsrätt. Att straffskalan för brott mot lagen med förbud mot könsstympning av kvinnor var lägre när ingreppen utfördes hade en begränsad betydelse för utgången i domen. I det specifika fallet fanns det därför inte grund för uteslutande. Av domen följer att det vid jämförbara omständigheter inte finns grund att utesluta en förälder från att vara flykting på grund av ett grovt icke politiskt brott enligt 4 kap. 2 b § första stycket 2 utlänningslagen, när brottet består i att hon eller han före ankomsten till Sverige låtit könsstympa en dotter.¹⁵

¹⁵ Rättslig kommentar, Migrationsöverdomstolens avgörande MIG 2019:10
[google.se/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKewj6n6_koCFAXVhGBAIHUK4CloQFnoECBIQAw&url=https%3A%2F%2Flifos.migrationsverket.se%2Fdokument%3FdocumentAttachmentId%3D48325&usg=AOvVaw22NTMmEDCINsTXV8F0xjoC&opi=89978449](https://www.google.se/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKewj6n6_koCFAXVhGBAIHUK4CloQFnoECBIQAw&url=https%3A%2F%2Flifos.migrationsverket.se%2Fdokument%3FdocumentAttachmentId%3D48325&usg=AOvVaw22NTMmEDCINsTXV8F0xjoC&opi=89978449)

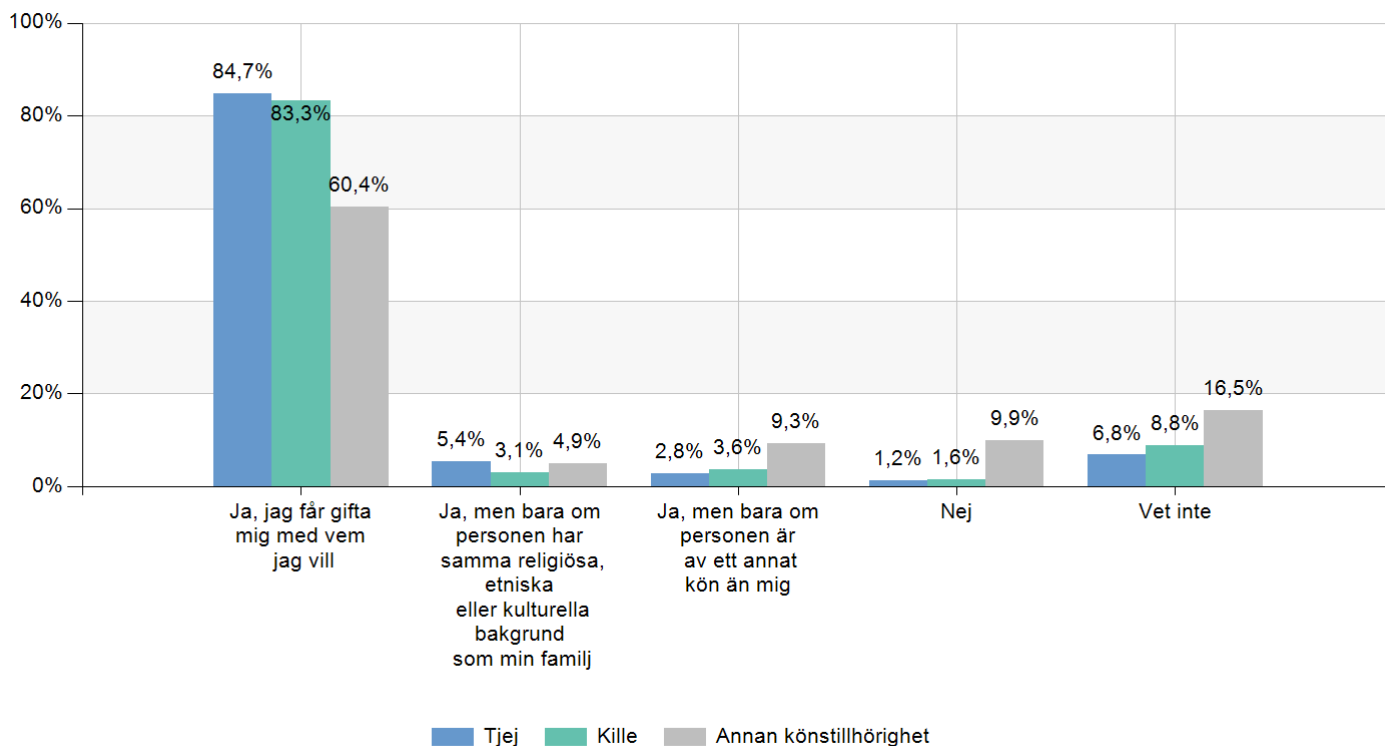
Bilaga 3: Resultat från LUPP 2015, 2019 och 2023

Innehåll

År 2015: Unga 13-16 år, jämförelse på kön	2
År 2015: Unga 16-19 år, jämförelse på kön	3
År 2015: Unga vuxna 19-25 år, jämförelse på kön	4
År 2015: Unga 13-16 år, jämförelse på sexuell identitet	5
År 2015: Unga 16-19 år, jämförelse på sexuell identitet	6
År 2015: Unga vuxna 19-25 år, jämförelse på sexuell identitet.....	7
År 2015: Unga 13-16 år, jämförelse på funktionsnedsättning	8
År 2015: Unga 16-19 år, jämförelse på funktionsnedsättning	9
År 2015: Unga vuxna 19-25 år, jämförelse på funktionsnedsättning	10
År 2015: Unga 13-16 år, jämförelse på födelseland	11
År 2015: Unga 16-19 år, jämförelse på födelseland	12
År 2015: Unga vuxna 19-25 år, jämförelse på födelseland	13
År 2019: Unga 13-16 år, jämförelse på kön	14
År 2019: Unga 16-19 år, jämförelse på kön	15
År 2019: Unga vuxna 19-25 år, jämförelse på kön	16
År 2019: Unga 13-16 år, jämförelse på sexuell identitet	17
År 2019: Unga 16-19 år, jämförelse på sexuell identitet	18
År 2019: Unga vuxna 19-25 år, jämförelse på sexuell identitet.....	19
År 2019: Unga 13-16 år, jämförelse på funktionsnedsättning	20
År 2019: Unga 16-19 år, jämförelse på funktionsnedsättning	21
År 2019: Unga vuxna 19-25 år, jämförelse på funktionsnedsättning	22
År 2019: Unga 13-16 år, jämförelse på födelseland	23
År 2019: Unga 16-19 år, jämförelse på födelseland	24
År 2019: Unga vuxna 19-25 år, jämförelse på födelseland	25
År 2023: Unga 13-16 år, jämförelse på kön	26
År 2023: Unga 16-19 år, jämförelse på kön	27
År 2023: Unga 13-16 år, jämförelse på sexuell identitet	28
År 2023: Unga 16-19 år, jämförelse på sexuell identitet	29
År 2023: Unga 13-16 år, jämförelse på funktionsnedsättning	30
År 2023: Unga 16-19 år, jämförelse på funktionsnedsättning	31
År 2023: Unga 13-16 år, jämförelse på födelseland	32
År 2023: Unga 16-19 år, jämförelse på födelseland	33

År 2015: Unga 13-16 år, jämförelse på kön

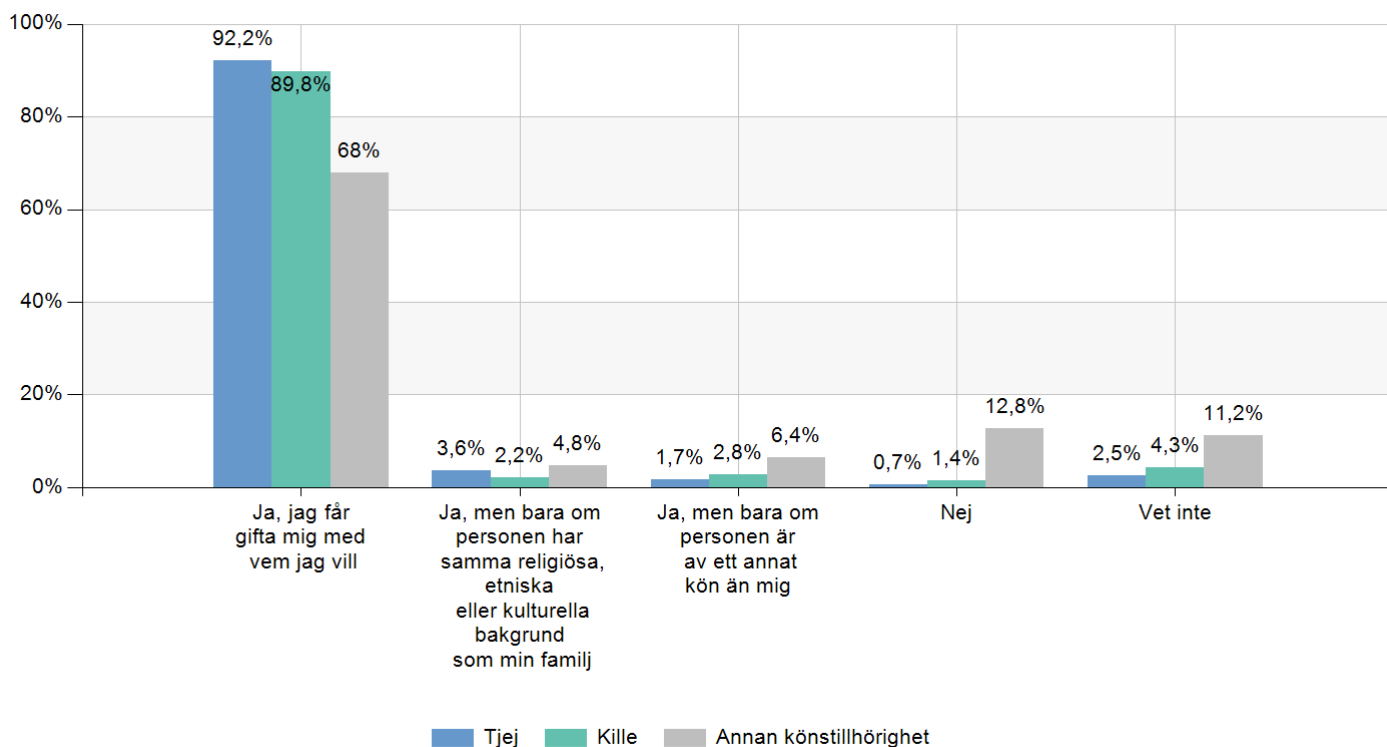
H5. Får du gifta dig med vem du vill?

Namn	Tjej		Kille		Annan könstillhörighet	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Ja, jag får gifta mig med vem jag vill	5765	84,7	5729	83,3	110	60,4
Ja, men bara om personen har samma religiösa, etniska eller kulturella bakgrund som min familj	370	5,4	214	3,1	9	4,9
Ja, men bara om personen är av ett annat kön än mig	192	2,8	250	3,6	17	9,3
Nej	85	1,2	113	1,6	18	9,9
Vet inte	463	6,8	608	8,8	30	16,5
Total	6875	101	6914	100,6	184	101,1

År 2015: Unga 16-19 år, jämförelse på kön

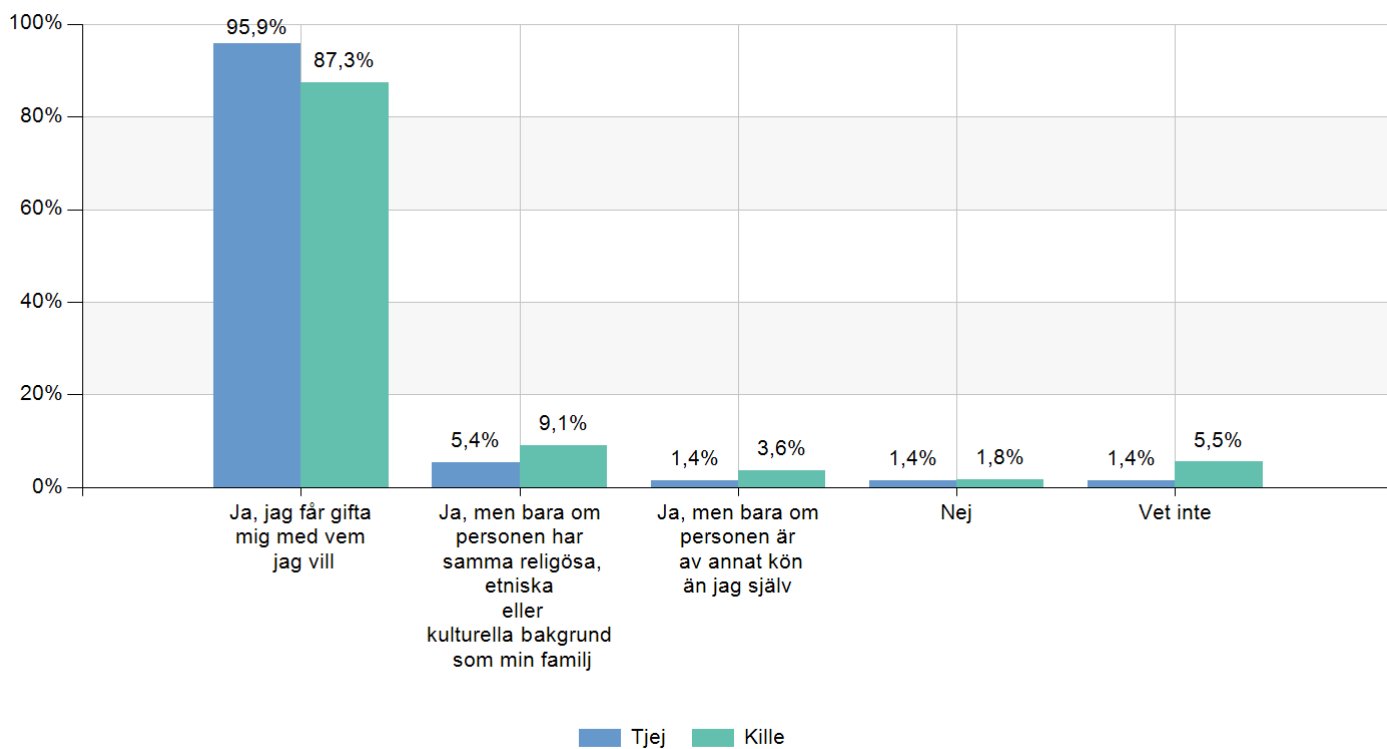
H6. Får du gifta dig med vem du vill?

Namn	Tjej		Kille		Annan könstillhörighet	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Ja, jag får gifta mig med vem jag vill	4374	92,2	4381	89,8	85	68
Ja, men bara om personen har samma religiösa, etniska eller kulturella bakgrund som min familj	169	3,6	108	2,2	6	4,8
Ja, men bara om personen är av ett annat kön än mig	81	1,7	136	2,8	8	6,4
Nej	31	0,7	68	1,4	16	12,8
Vet inte	117	2,5	208	4,3	14	11,2
Total	4772	100,6	4901	100,5	129	103,2

År 2015: Unga vuxna 19-25 år, jämförelse på kön

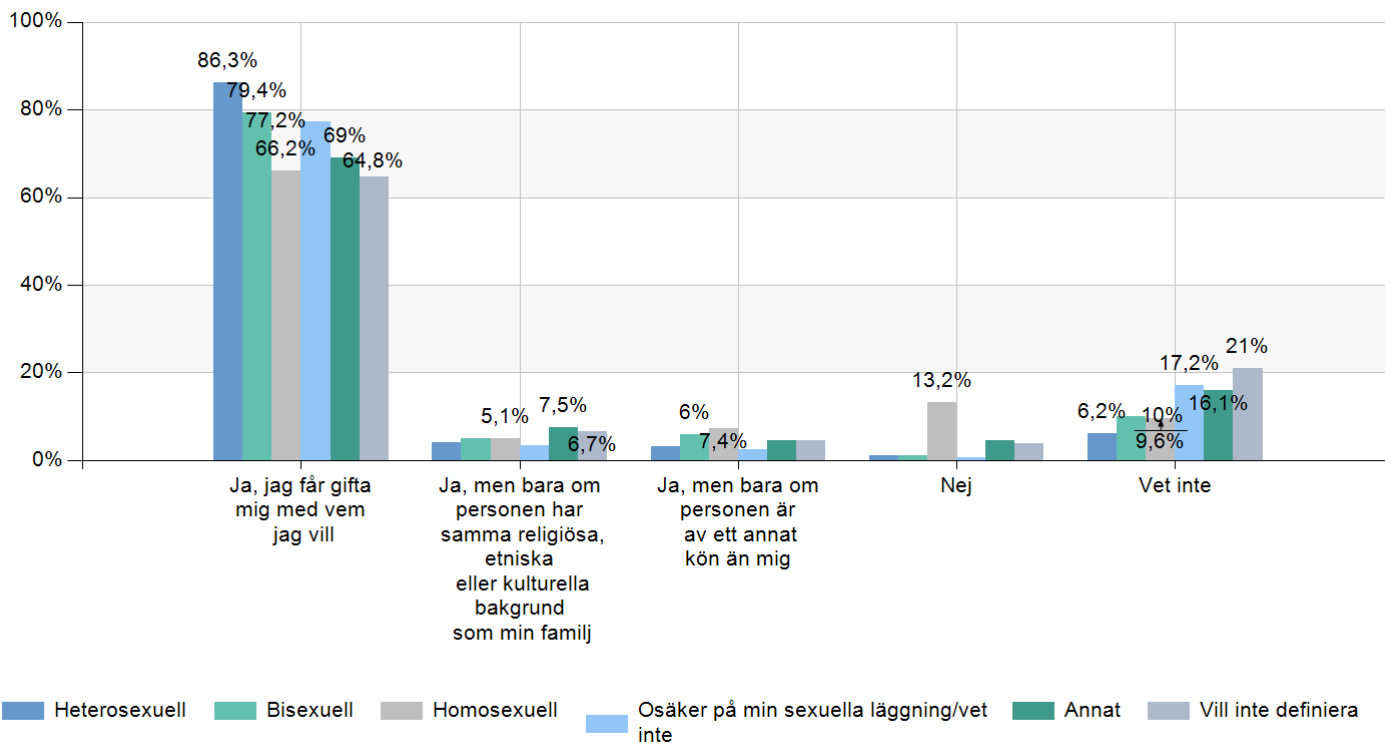
G4. Får du gifta dig med vem du vill?

Namn	Tjej		Kille	
	Antal	%	Antal	%
Ja, jag får gifta mig med vem jag vill	71	95,9	48	87,3
Ja, men bara om personen har samma religiösa, etniska eller kulturella bakgrund som min familj	4	5,4	5	9,1
Ja, men bara om personen är av annat kön än jag själv	1	1,4	2	3,6
Nej	1	1,4	1	1,8
Vet inte	1	1,4	3	5,5
Total	78	105,4	59	107,3

År 2015: Unga 13-16 år, jämförelse på sexuell identitet

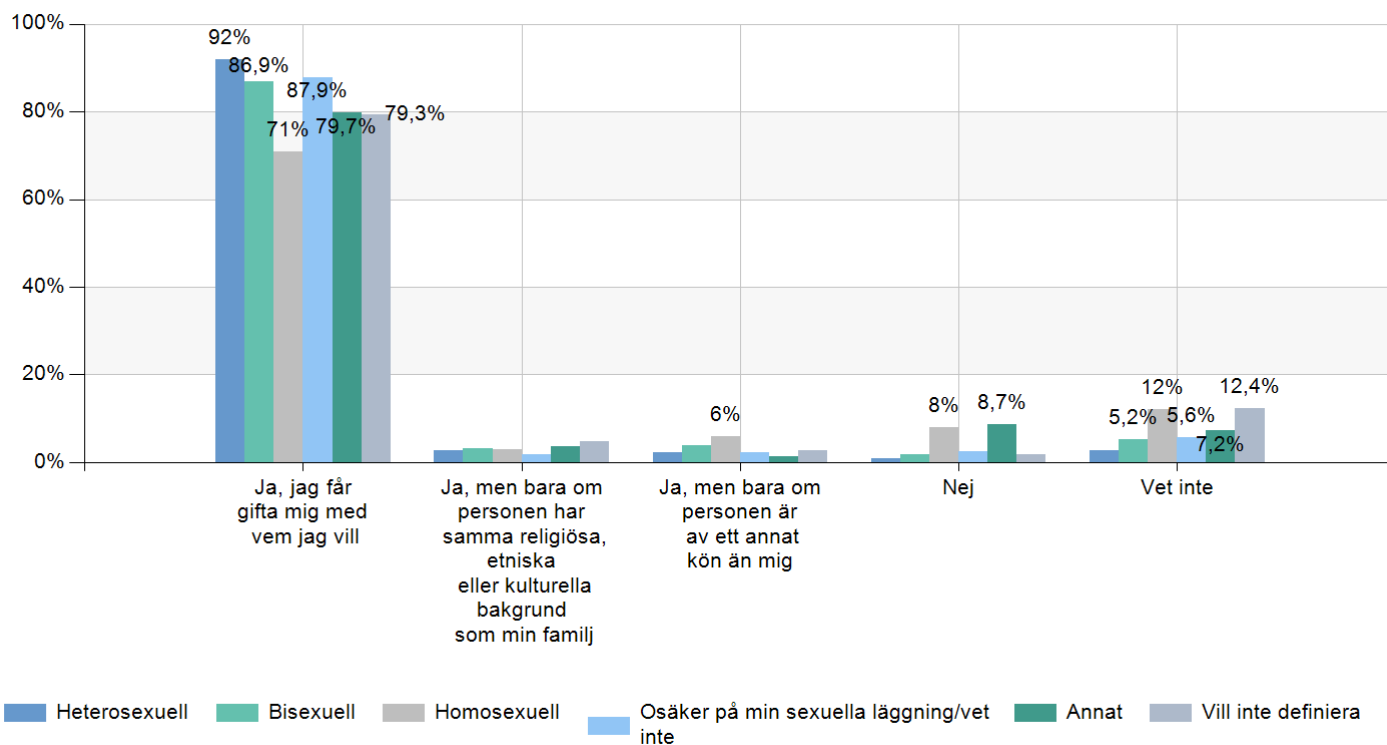
H5. Får du gifta dig med vem du vill?

Namn	Heterosexuell		Bisexuell		Homosexuell		Osäker på min sexuella läggning/vet inte		Annat		Vill inte definiera	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Ja, jag får gifta mig med vem jag vill	10020	86,3	342	79,4	90	66,2	444	77,2	120	69	578	64,8
Ja, men bara om personen har samma religiösa, etniska eller kulturella bakgrund som min familj	469	4	21	4,9	7	5,1	19	3,3	13	7,5	60	6,7
Ja, men bara om personen är av ett annat kön än mig	360	3,1	26	6	10	7,4	14	2,4	8	4,6	40	4,5
Nej	137	1,2	5	1,2	18	13,2	4	0,7	8	4,6	35	3,9
Vet inte	715	6,2	43	10	13	9,6	99	17,2	28	16,1	187	21
Total	11701	100,7	437	101,4	138	101,5	580	100,9	177	101,7	900	100,9

År 2015: Unga 16-19 år, jämförelse på sexuell identitet

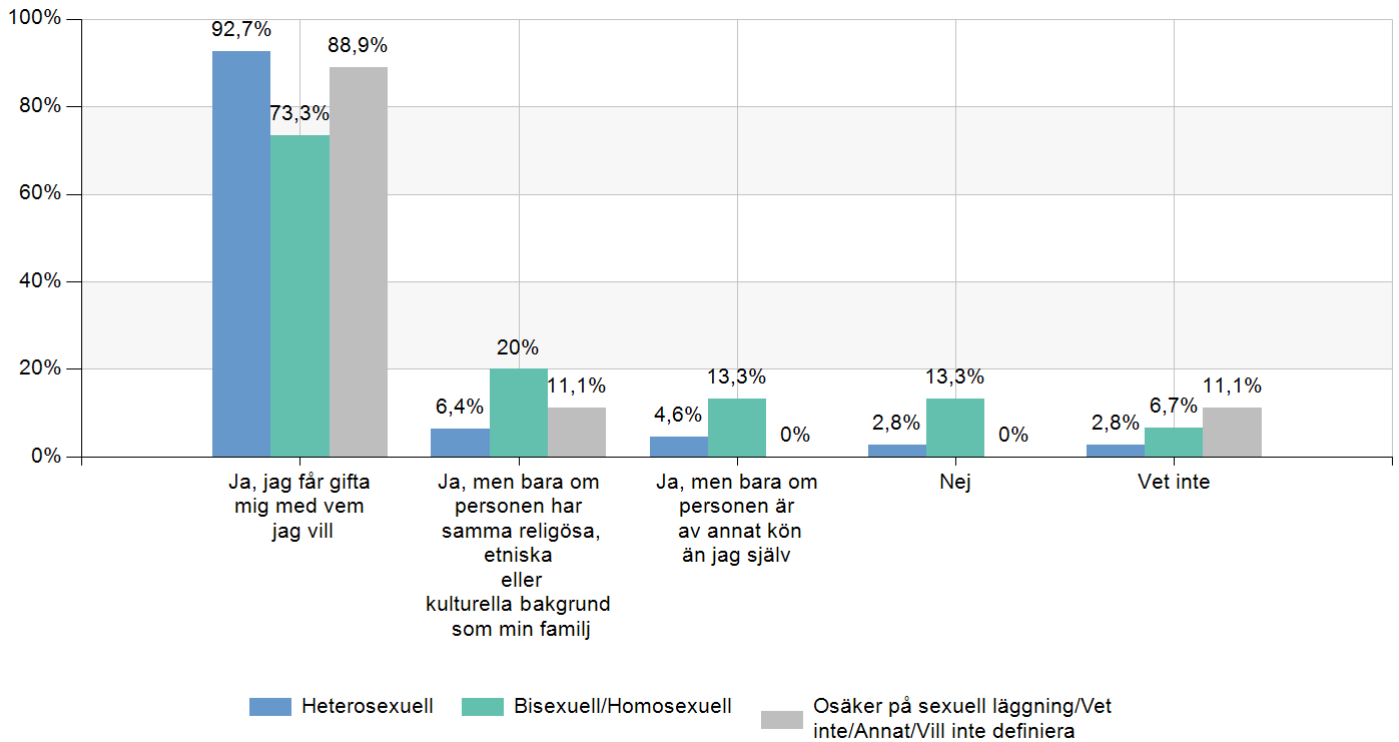
H6. Får du gifta dig med vem du vill?

Namn	Heterosexuell		Bisexuell		Homosexuell		Osäker på min sexuella läggning/vet inte		Annat		Vill inte definiera	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Ja, jag får gifta mig med vem jag vill	7811	92	366	86,9	71	71	203	87,9	110	79,7	288	79,3
Ja, men bara om personen har samma religiösa, etniska eller kulturella bakgrund som min familj	238	2,8	13	3,1	3	3	4	1,7	5	3,6	17	4,7
Ja, men bara om personen är av ett annat kön än mig	183	2,2	16	3,8	6	6	5	2,2	2	1,4	10	2,8
Nej	72	0,8	7	1,7	8	8	6	2,6	12	8,7	7	1,9
Vet inte	237	2,8	22	5,2	12	12	13	5,6	10	7,2	45	12,4
Total	8541	100,6	424	100,7	100	100	231	100	139	100,7	367	101,1

År 2015: Unga vuxna 19-25 år, jämförelse på sexuell identitet

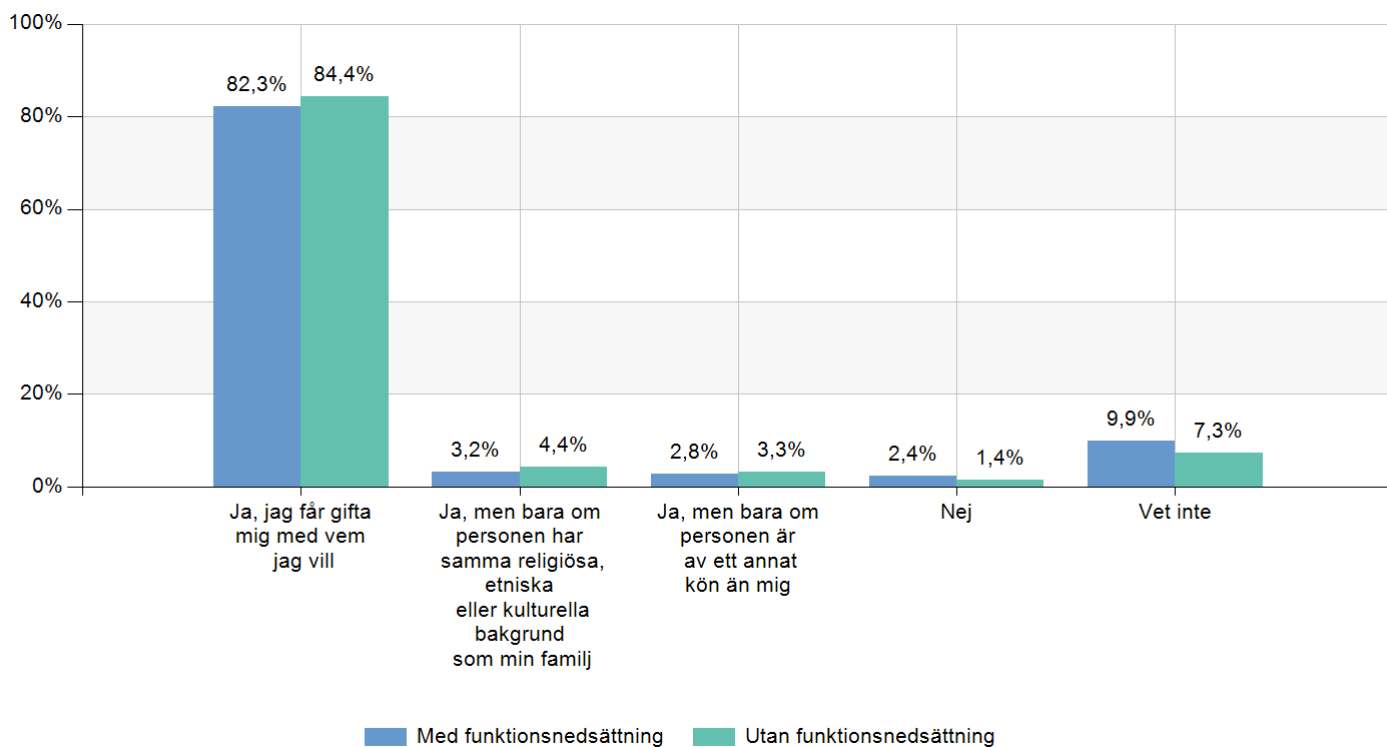
G4. Får du gifta dig med vem du vill?

Namn	Heterosexuell		Bisexuell/Homosexuell		Osäker på sexuell läggning/Vet inte/Annat/Vill inte definiera	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Ja, jag får gifta mig med vem jag vill	101	92,7	11	73,3	8	88,9
Ja, men bara om personen har samma religiösa, etniska eller kulturella bakgrund som min familj	7	6,4	3	20	1	11,1
Ja, men bara om personen är av annat kön än jag själv	5	4,6	2	13,3	0	0
Nej	3	2,8	2	13,3	0	0
Vet inte	3	2,8	1	6,7	1	11,1
Total	119	109,2	19	126,7	10	111,1

År 2015: Unga 13-16 år, jämförelse på funktionsnedsättning

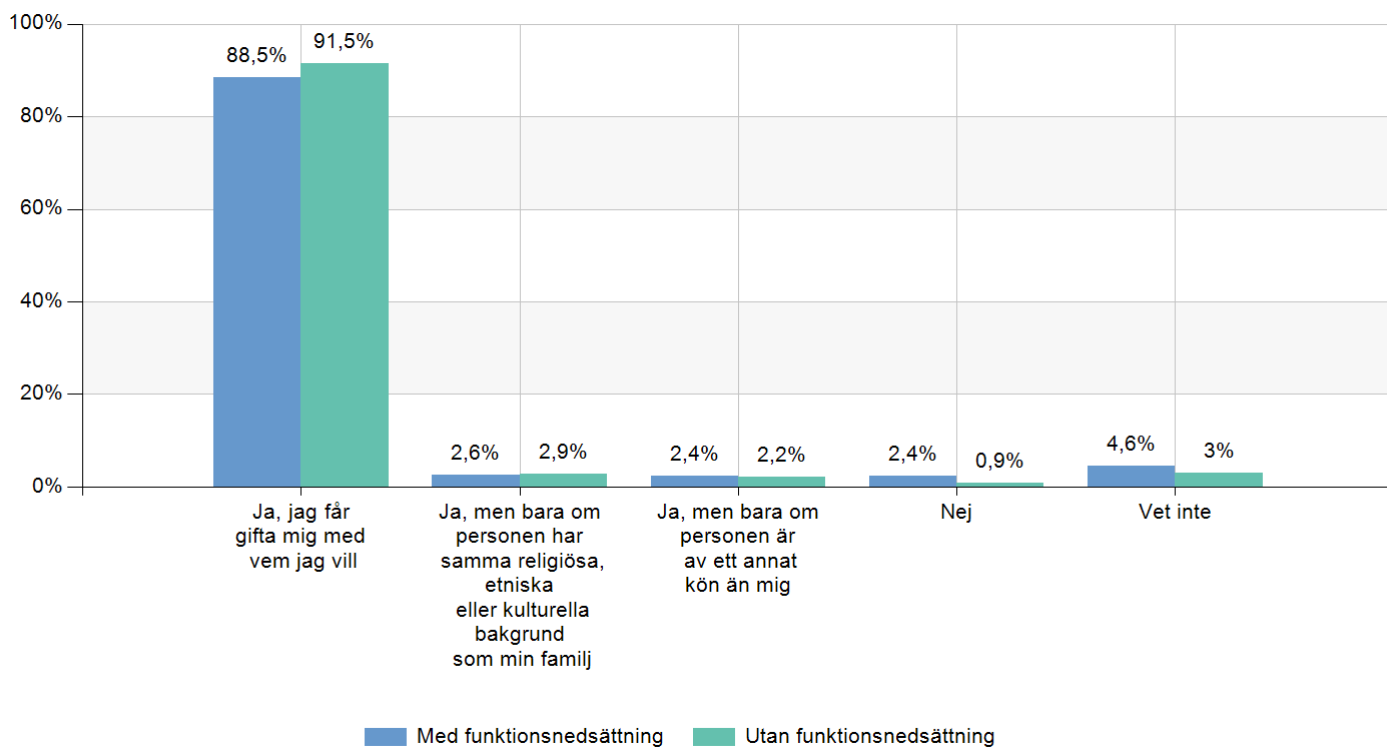
H5. Får du gifta dig med vem du vill?

Namn	Med funktionsnedsättning		Utan funktionsnedsättning	
	Antal	%	Antal	%
Ja, jag får gifta mig med vem jag vill	1115	82,3	10116	84,4
Ja, men bara om personen har samma religiösa, etniska eller kulturella bakgrund som min familj	44	3,2	525	4,4
Ja, men bara om personen är av ett annat kön än mig	38	2,8	394	3,3
Nej	33	2,4	162	1,4
Vet inte	134	9,9	880	7,3
Total	1364	100,7	12077	100,8

År 2015: Unga 16-19 år, jämförelse på funktionsnedsättning

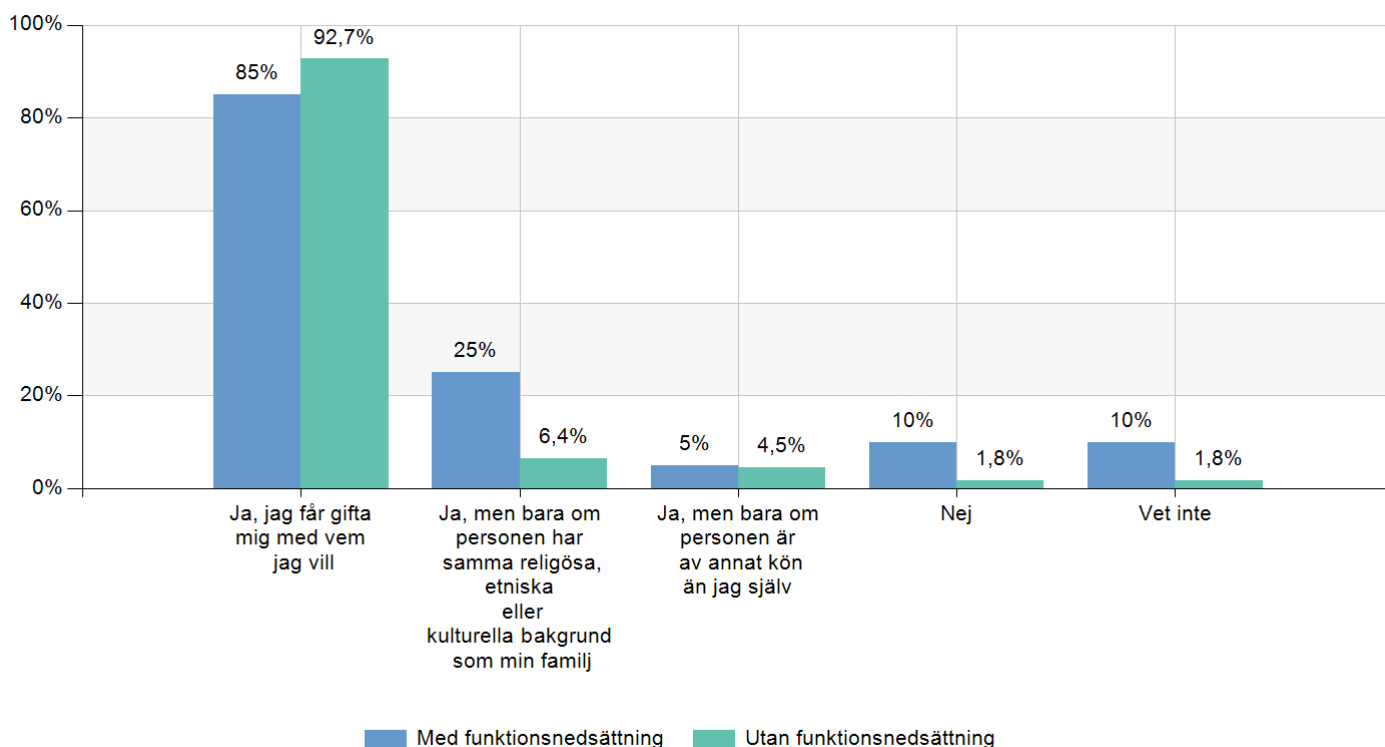
H6. Får du gifta dig med vem du vill?

Namn	Med funktionsnedsättning		Utan funktionsnedsättning	
	Antal	%	Antal	%
Ja, jag får gifta mig med vem jag vill	1011	88,5	7540	91,5
Ja, men bara om personen har samma religiösa, etniska eller kulturella bakgrund som min familj	30	2,6	240	2,9
Ja, men bara om personen är av ett annat kön än mig	28	2,4	178	2,2
Nej	28	2,4	76	0,9
Vet inte	53	4,6	251	3
Total	1150	100,6	8285	100,5

År 2015: Unga vuxna 19-25 år, jämförelse på funktionsnedsättning

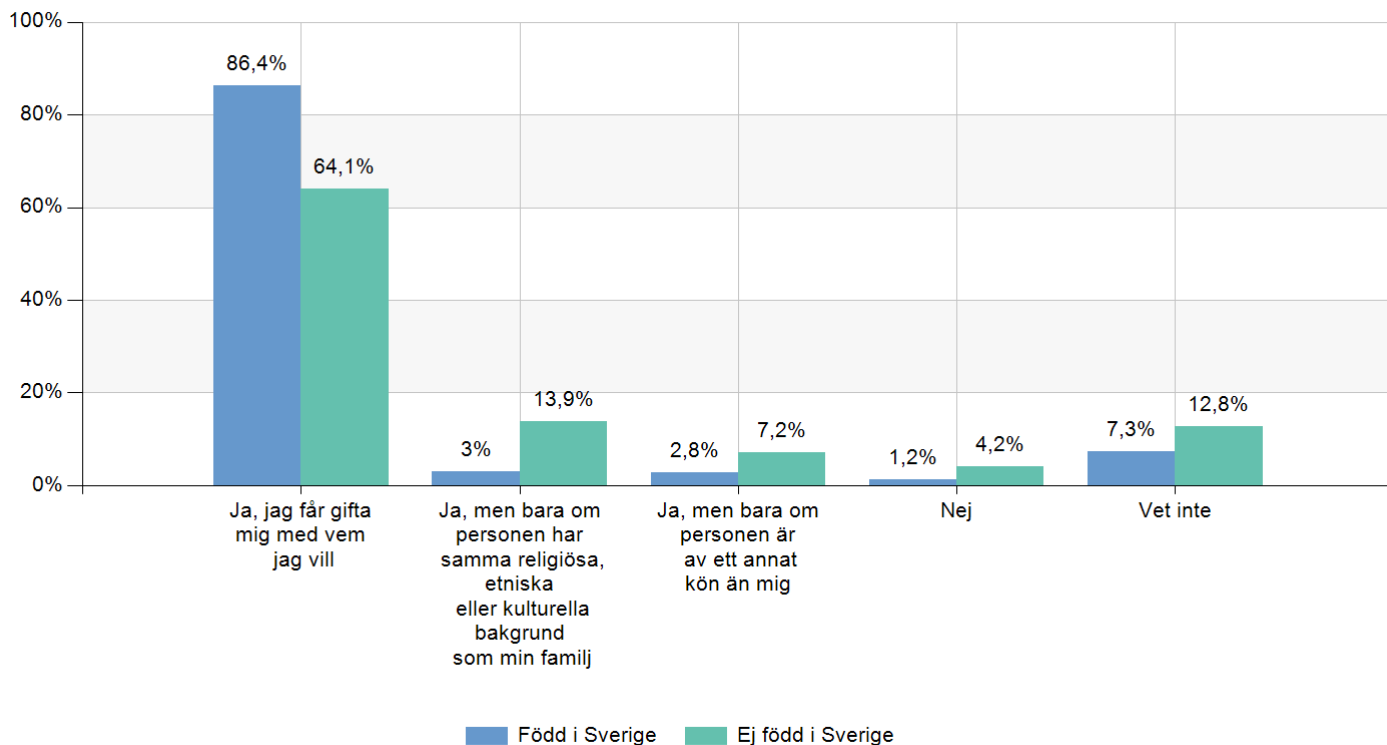
G4. Får du gifta dig med vem du vill?

Namn	Med funktionsnedsättning		Utan funktionsnedsättning	
	Antal	%	Antal	%
Ja, jag får gifta mig med vem jag vill	17	85	102	92,7
Ja, men bara om personen har samma religiösa, etniska eller kulturella bakgrund som min familj	5	25	7	6,4
Ja, men bara om personen är av annat kön än jag själv	1	5	5	4,5
Nej	2	10	2	1,8
Vet inte	2	10	2	1,8
Total	27	135	118	107,3

År 2015: Unga 13-16 år, jämförelse på födelseland

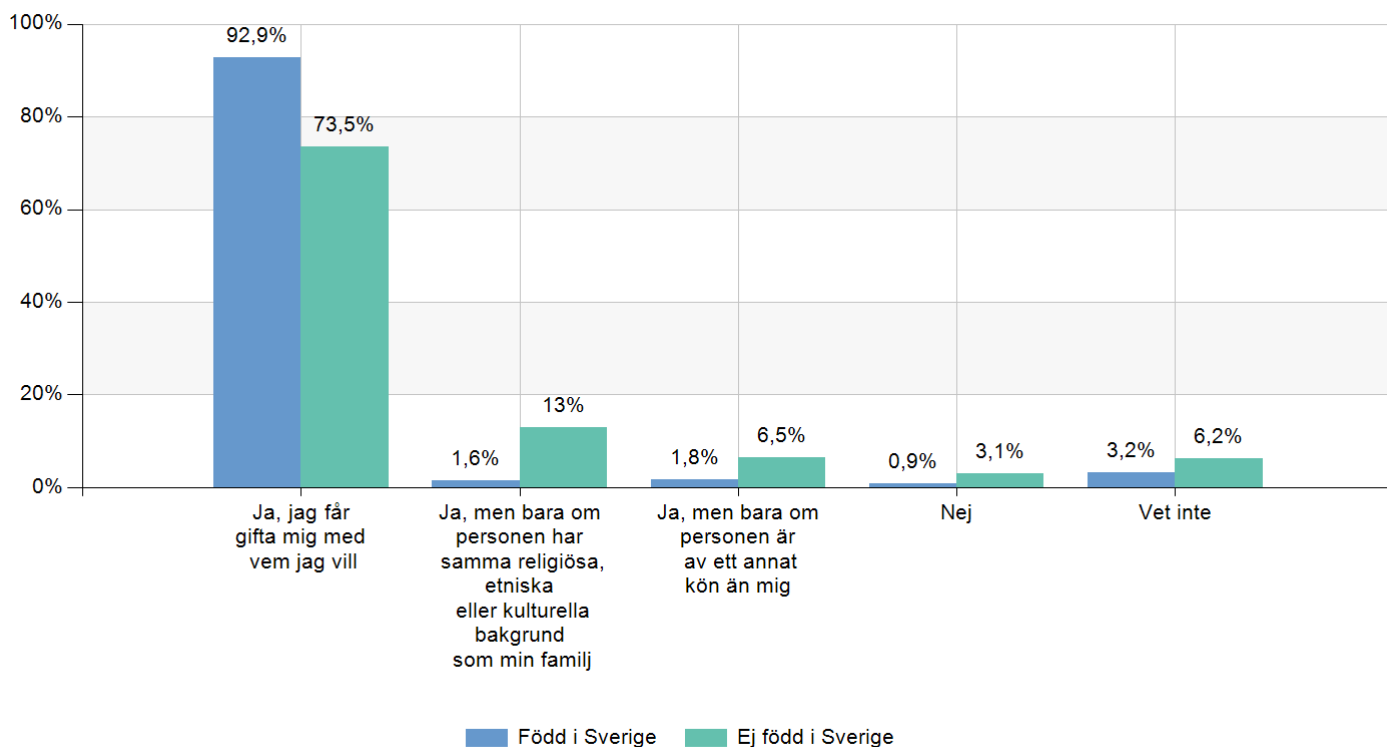
H5. Får du gifta dig med vem du vill?

Namn	Född i Sverige		Ej född i Sverige	
	Antal	%	Antal	%
Ja, jag får gifta mig med vem jag vill	10519	86,4	1072	64,1
Ja, men bara om personen har samma religiösa, etniska eller kulturella bakgrund som min familj	362	3	233	13,9
Ja, men bara om personen är av ett annat kön än mig	338	2,8	120	7,2
Nej	143	1,2	71	4,2
Vet inte	887	7,3	214	12,8
Total	12249	100,6	1710	102,3

År 2015: Unga 16-19 år, jämförelse på födelseland

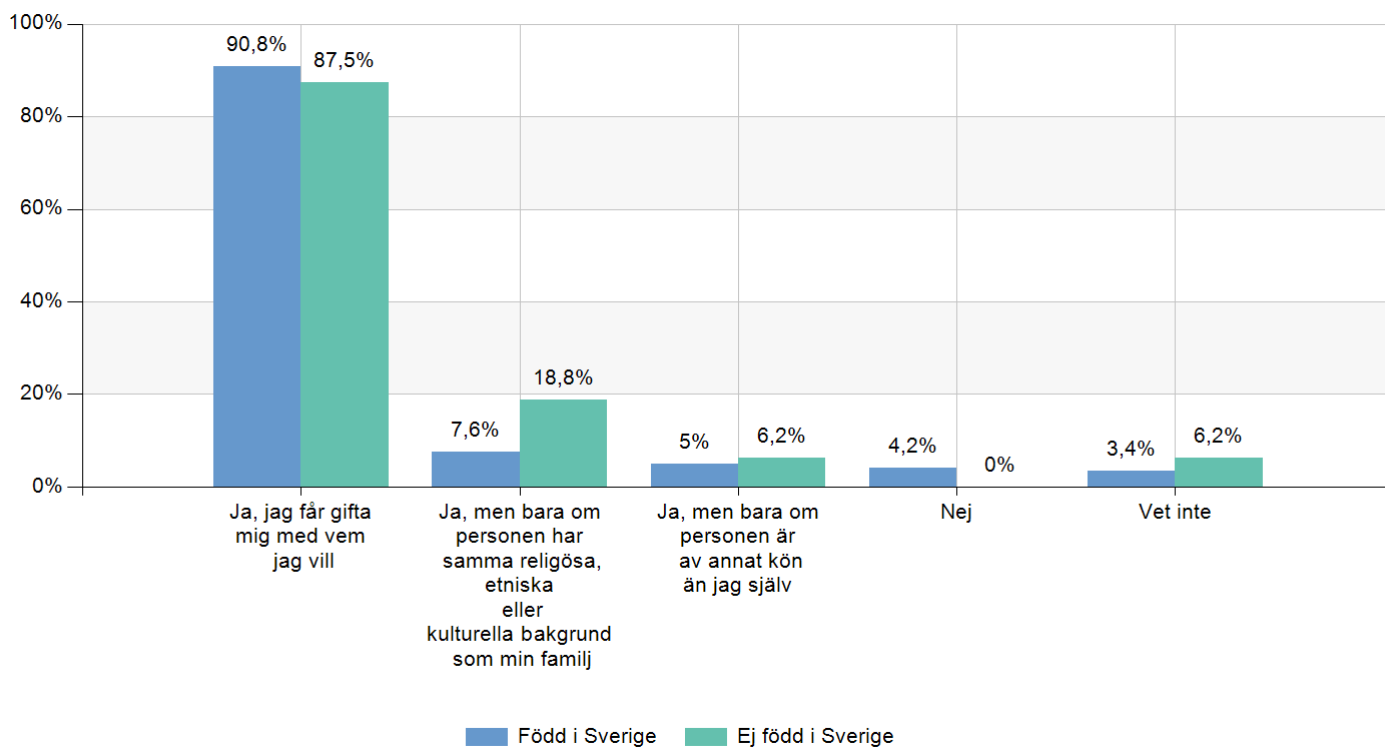
H6. Får du gifta dig med vem du vill?

Namn	Född i Sverige		Ej född i Sverige	
	Antal	%	Antal	%
Ja, jag får gifta mig med vem jag vill	8008	92,9	788	73,5
Ja, men bara om personen har samma religiösa, etniska eller kulturella bakgrund som min familj	140	1,6	139	13
Ja, men bara om personen är av ett annat kön än mig	155	1,8	70	6,5
Nej	79	0,9	33	3,1
Vet inte	274	3,2	67	6,2
Total	8656	100,4	1097	102,3

År 2015: Unga vuxna 19-25 år, jämförelse på födelse land

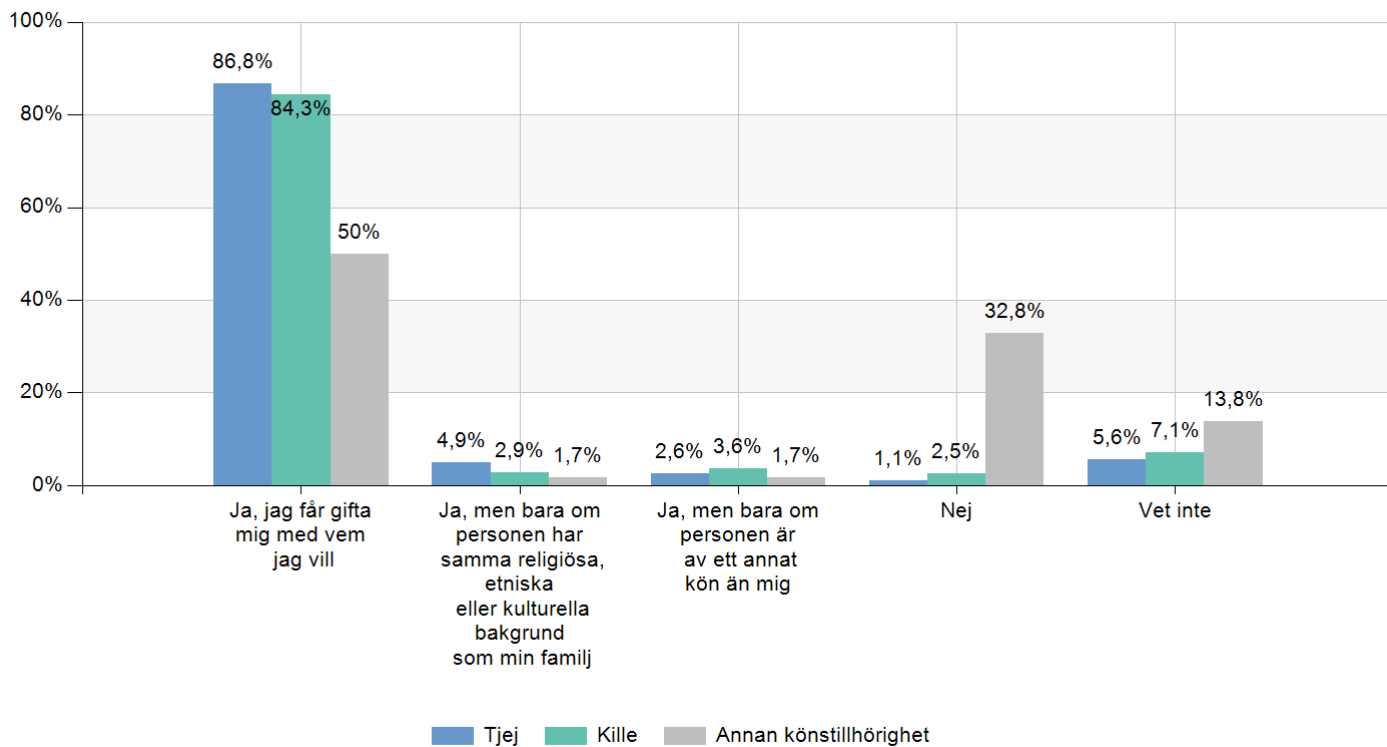
G4. Får du gifta dig med vem du vill?

Namn	Född i Sverige		Ej född i Sverige	
	Antal	%	Antal	%
Ja, jag får gifta mig med vem jag vill	108	90,8	14	87,5
Ja, men bara om personen har samma religiösa, etniska eller kulturella bakgrund som min familj	9	7,6	3	18,8
Ja, men bara om personen är av annat kön än jag själv	6	5	1	6,2
Nej	5	4,2	0	0
Vet inte	4	3,4	1	6,2
Total	132	110,9	19	118,8

År 2019: Unga 13-16 år, jämförelse på kön

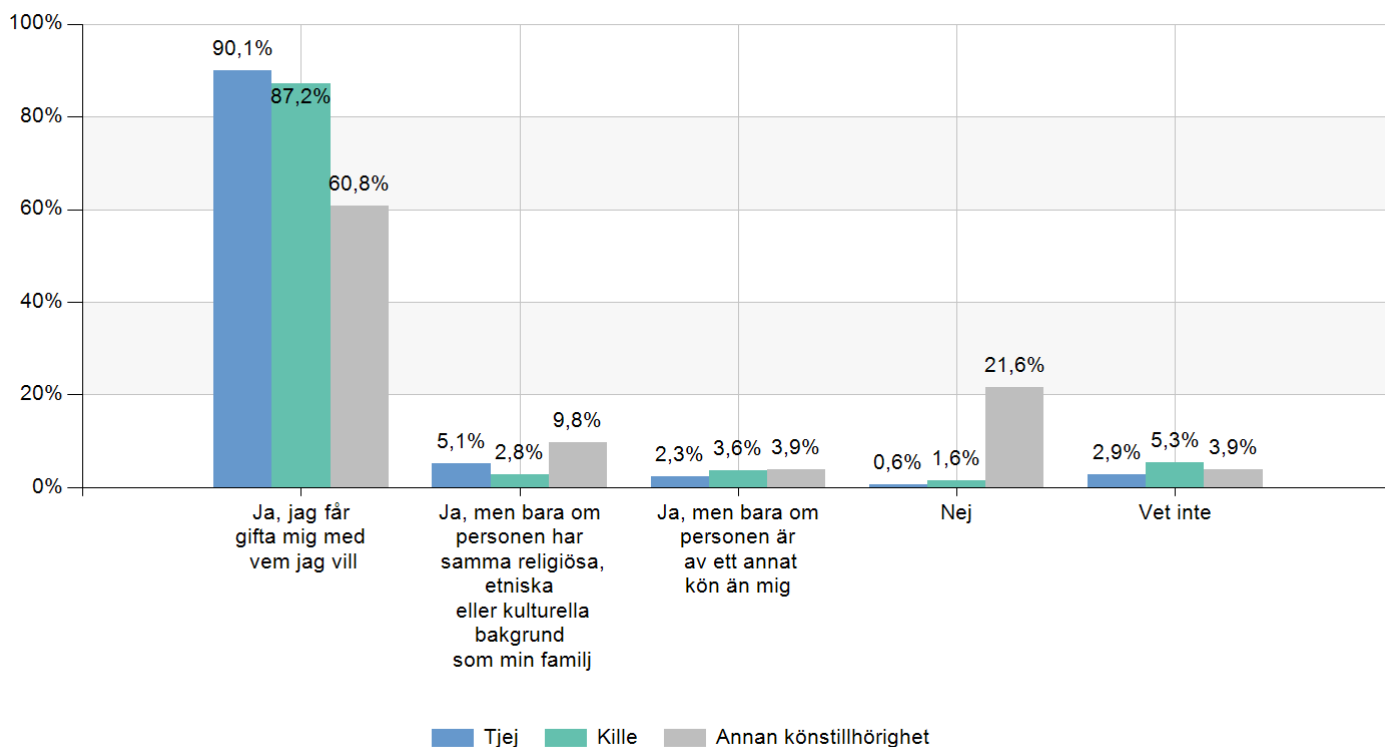
H5. Får du gifta dig med vem du vill?

Namn	Tjej		Kille		Annan könstillhörighet	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Ja, jag får gifta mig med vem jag vill	1770	86,8	1630	84,3	29	50
Ja, men bara om personen har samma religiösa, etniska eller kulturella bakgrund som min familj	99	4,9	57	2,9	1	1,7
Ja, men bara om personen är av ett annat kön än mig	54	2,6	70	3,6	1	1,7
Nej	23	1,1	49	2,5	19	32,8
Vet inte	115	5,6	137	7,1	8	13,8
Total	2061	101,1	1943	100,5	58	100

År 2019: Unga 16-19 år, jämförelse på kön

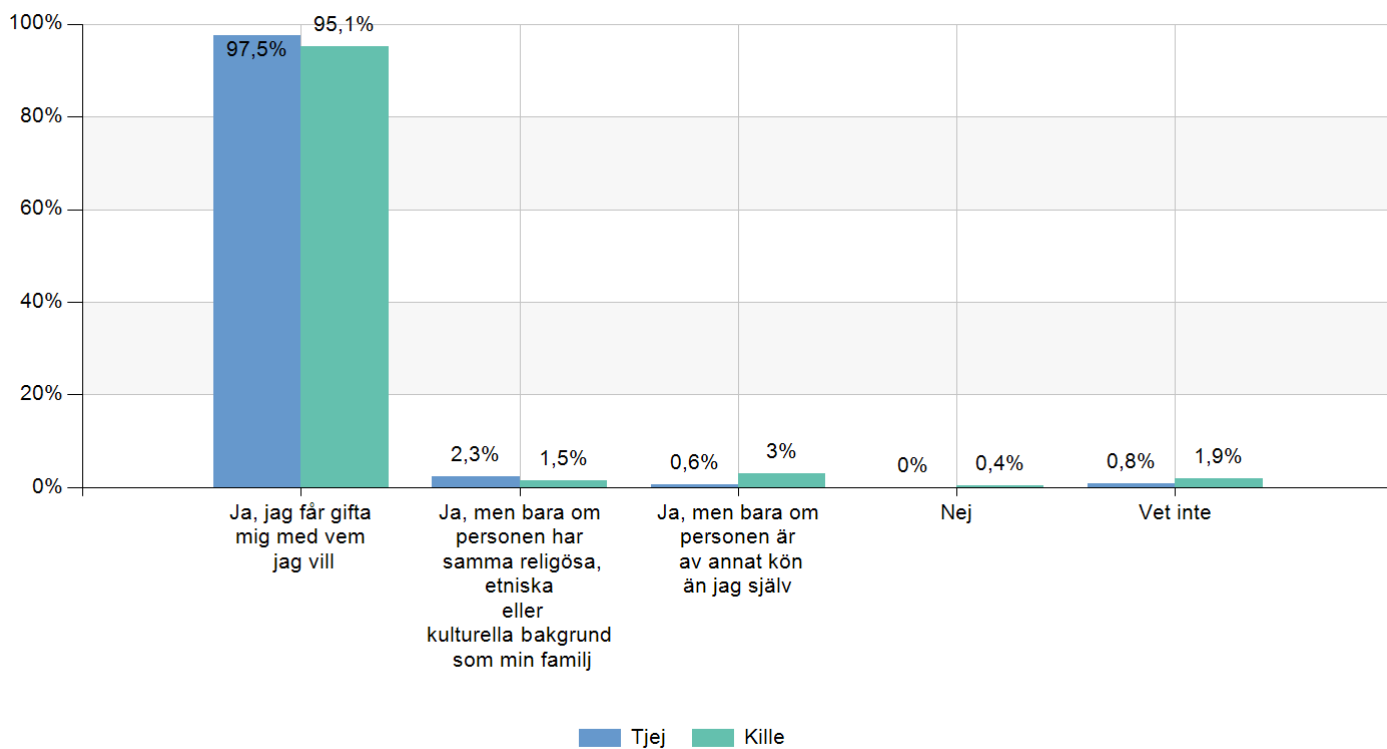
H6. Får du gifta dig med vem du vill?

Namn	Tjej		Kille		Annan könstillhörighet	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Ja, jag får gifta mig med vem jag vill	1459	90,1	1540	87,2	31	60,8
Ja, men bara om personen har samma religiösa, etniska eller kulturella bakgrund som min familj	82	5,1	50	2,8	5	9,8
Ja, men bara om personen är av ett annat kön än mig	37	2,3	64	3,6	2	3,9
Nej	10	0,6	29	1,6	11	21,6
Vet inte	47	2,9	94	5,3	2	3,9
Total	1635	100,9	1777	100,6	51	100

År 2019: Unga vuxna 19-25 år, jämförelse på kön

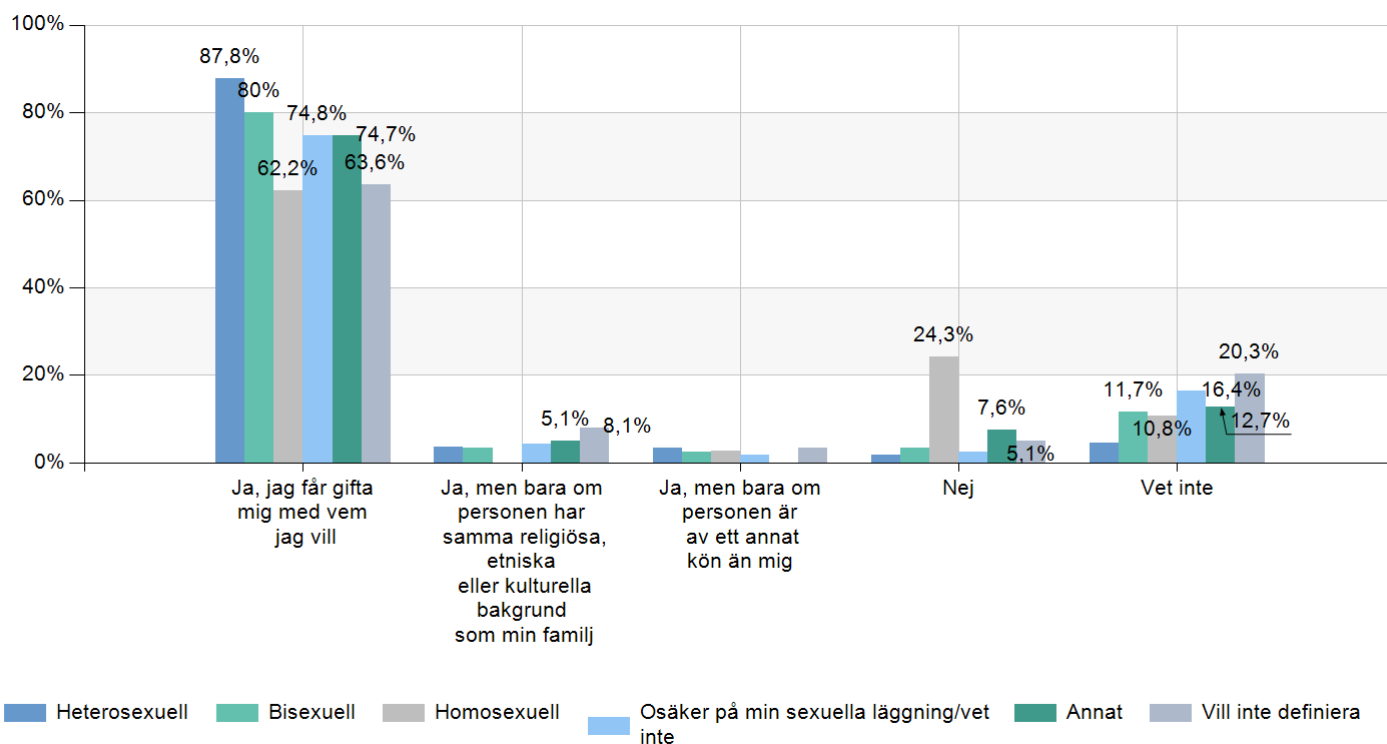
G4. Får du gifta dig med vem du vill?

Namn	Tjej		Kille	
	Antal	%	Antal	%
Ja, jag får gifta mig med vem jag vill	346	97,5	254	95,1
Ja, men bara om personen har samma religiösa, etniska eller kulturella bakgrund som min familj	8	2,3	4	1,5
Ja, men bara om personen är av annat kön än jag själv	2	0,6	8	3
Nej	0	0	1	0,4
Vet inte	3	0,8	5	1,9
Total	359	101,1	272	101,9

År 2019: Unga 13-16 år, jämförelse på sexuell identitet

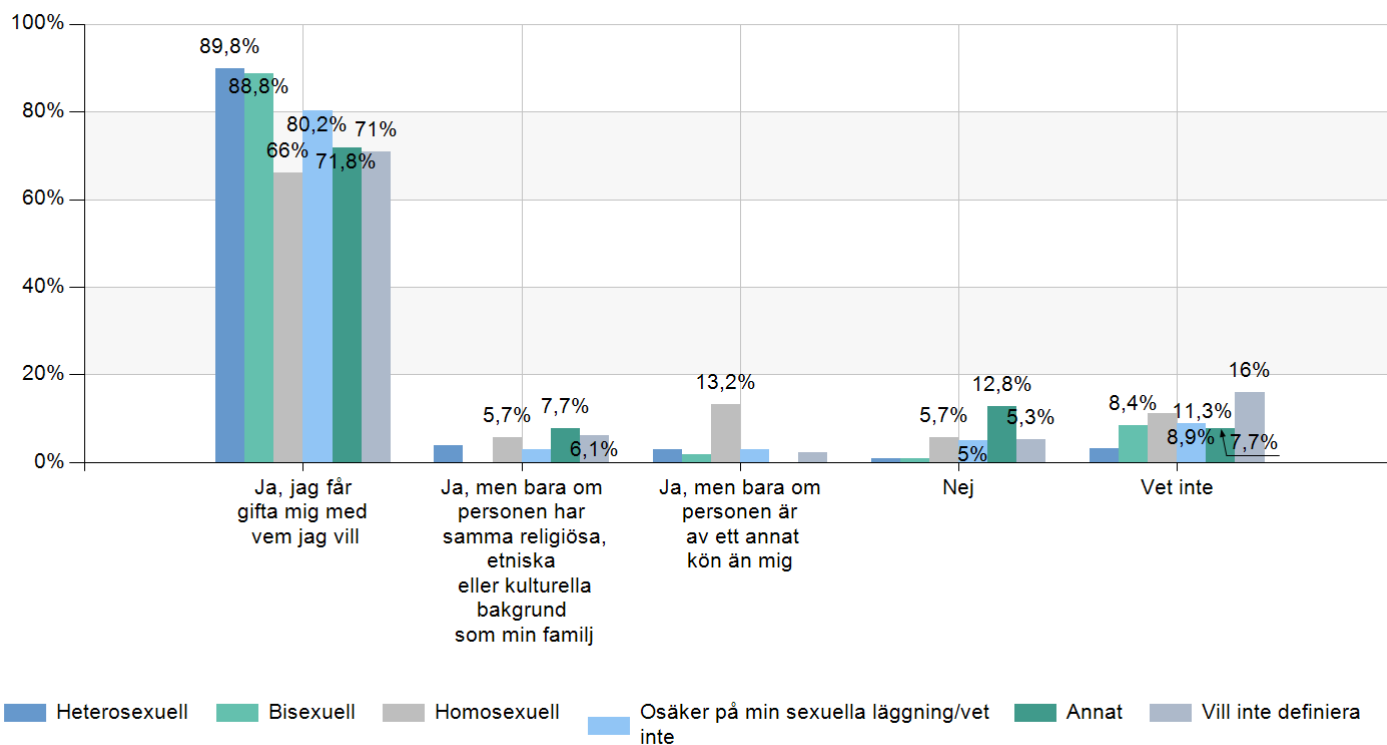
H5. Får du gifta dig med vem du vill?

Namn	Heterosexuell		Bisexuell		Homosexuell		Osäker på min sexuella läggning/vet inte		Annat		Vill inte definiera	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Ja, jag får gifta mig med vem jag vill	2967	87,8	96	80	23	62,2	119	74,8	59	74,7	150	63,6
Ja, men bara om personen har samma religiösa, etniska eller kulturella bakgrund som min familj	122	3,6	4	3,3	0	0	7	4,4	4	5,1	19	8,1
Ja, men bara om personen är av ett annat kön än mig	110	3,3	3	2,5	1	2,7	3	1,9	0	0	8	3,4
Nej	56	1,7	4	3,3	9	24,3	4	2,5	6	7,6	12	5,1
Vet inte	156	4,6	14	11,7	4	10,8	26	16,4	10	12,7	48	20,3
Total	3411	100,9	121	100,8	37	100	159	100	79	100	237	100,4

År 2019: Unga 16-19 år, jämförelse på sexuell identitet

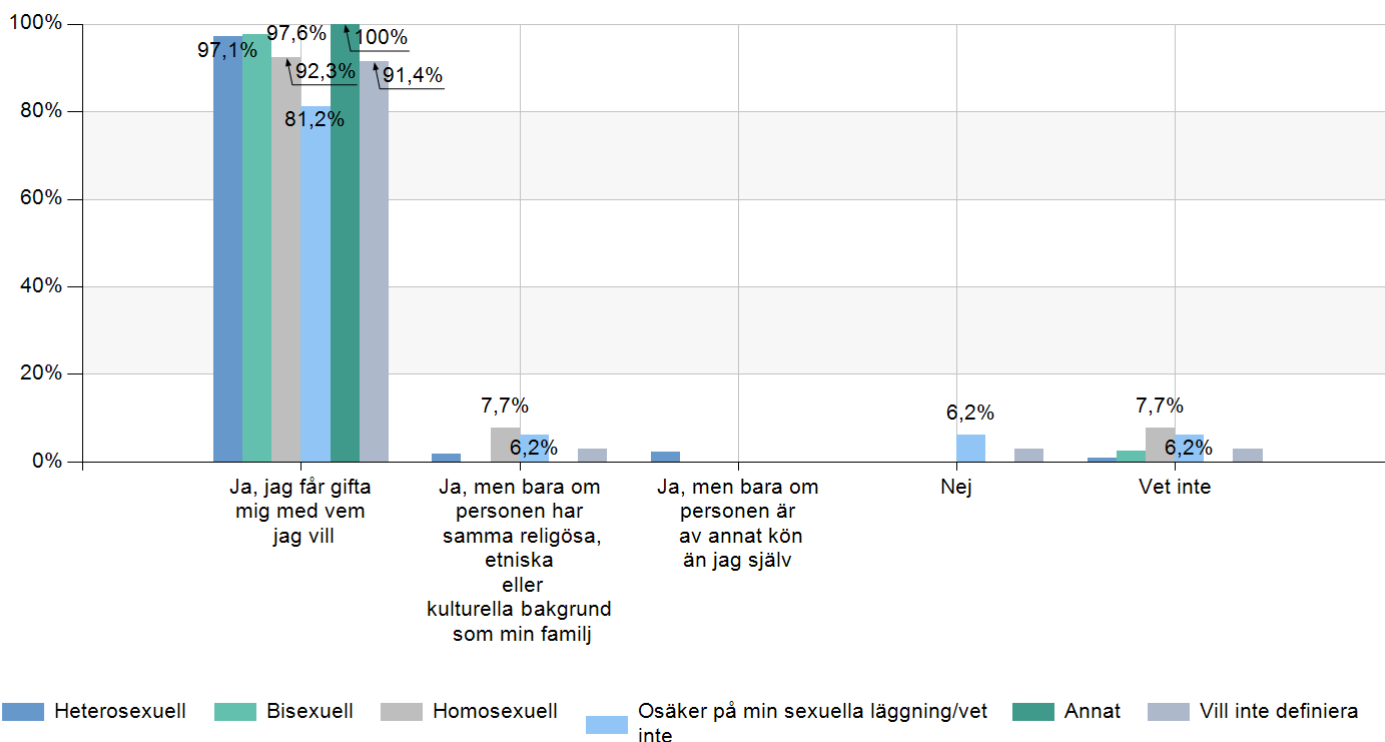
H6. Får du gifta dig med vem du vill?

Namn	Heterosexuell		Bisexuell		Homosexuell		Osäker på min sexuella läggning/vet inte		Annat		Vill inte definiera	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Ja, jag får gifta mig med vem jag vill	2690	89,8	95	88,8	35	66	81	80,2	28	71,8	93	71
Ja, men bara om personen har samma religiösa, etniska eller kulturella bakgrund som min familj	118	3,9	0	0	3	5,7	3	3	3	7,7	8	6,1
Ja, men bara om personen är av ett annat kön än mig	87	2,9	2	1,9	7	13,2	3	3	0	0	3	2,3
Nej	29	1	1	0,9	3	5,7	5	5	5	12,8	7	5,3
Vet inte	95	3,2	9	8,4	6	11,3	9	8,9	3	7,7	21	16
Total	3019	100,8	107	100	54	101,9	101	100	39	100	132	100,8

År 2019: Unga vuxna 19-25 år, jämförelse på sexuell identitet

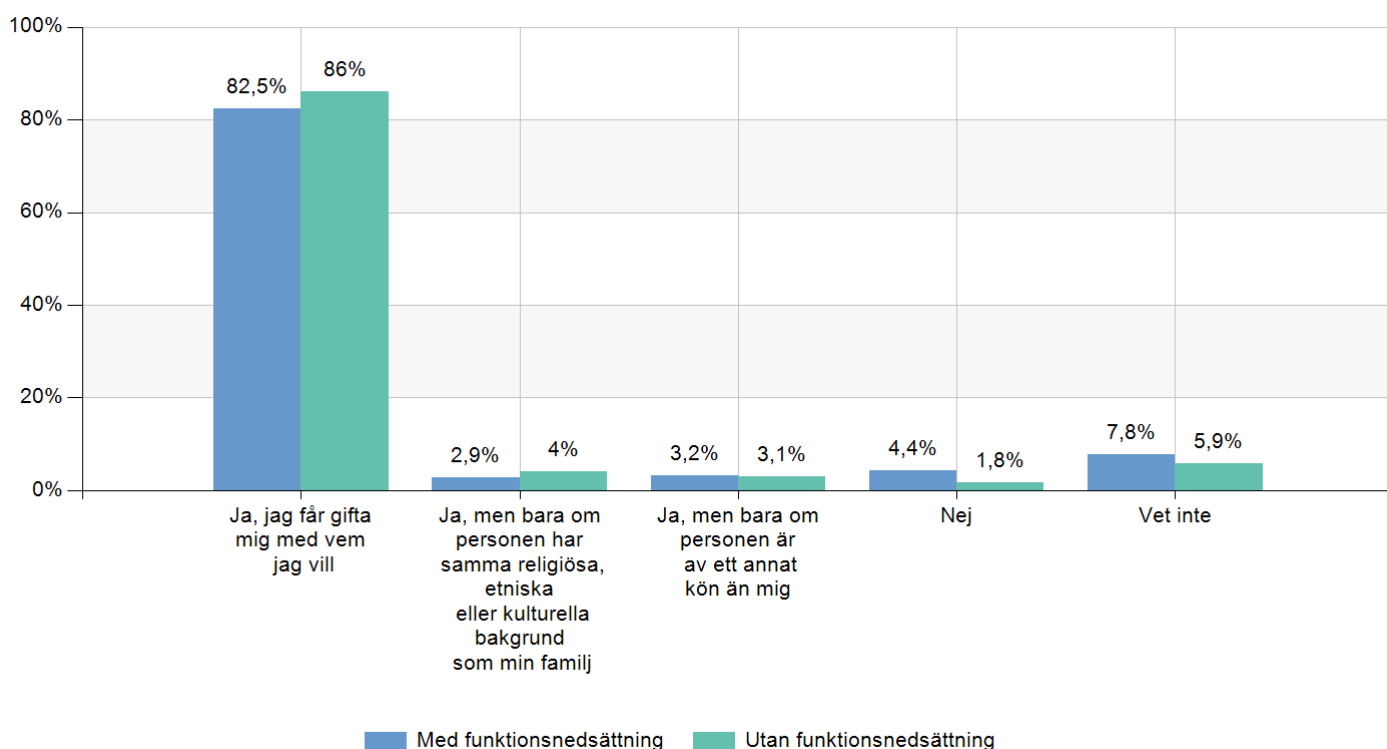
G4. Får du gifta dig med vem du vill?

Namn	Heterosexuell		Bisexuell		Homosexuell		Osäker på min sexuella läggning/vet inte		Annat		Vill inte definiera	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Ja, jag får gifta mig med vem jag vill	494	97,1	40	97,6	12	92,3	13	81,2	17	100	32	91,4
Ja, men bara om personen har samma religiösa, etniska eller kulturella bakgrund som min familj	9	1,8	0	0	1	7,7	1	6,2	0	0	1	2,9
Ja, men bara om personen är av annat kön än jag själv	11	2,2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Nej	0	0	0	0	0	0	1	6,2	0	0	1	2,9
Vet inte	4	0,8	1	2,4	1	7,7	1	6,2	0	0	1	2,9
Total	518	101,8	41	100	14	107,7	16	100	17	100	35	100

År 2019: Unga 13-16 år, jämförelse på funktionsnedsättning

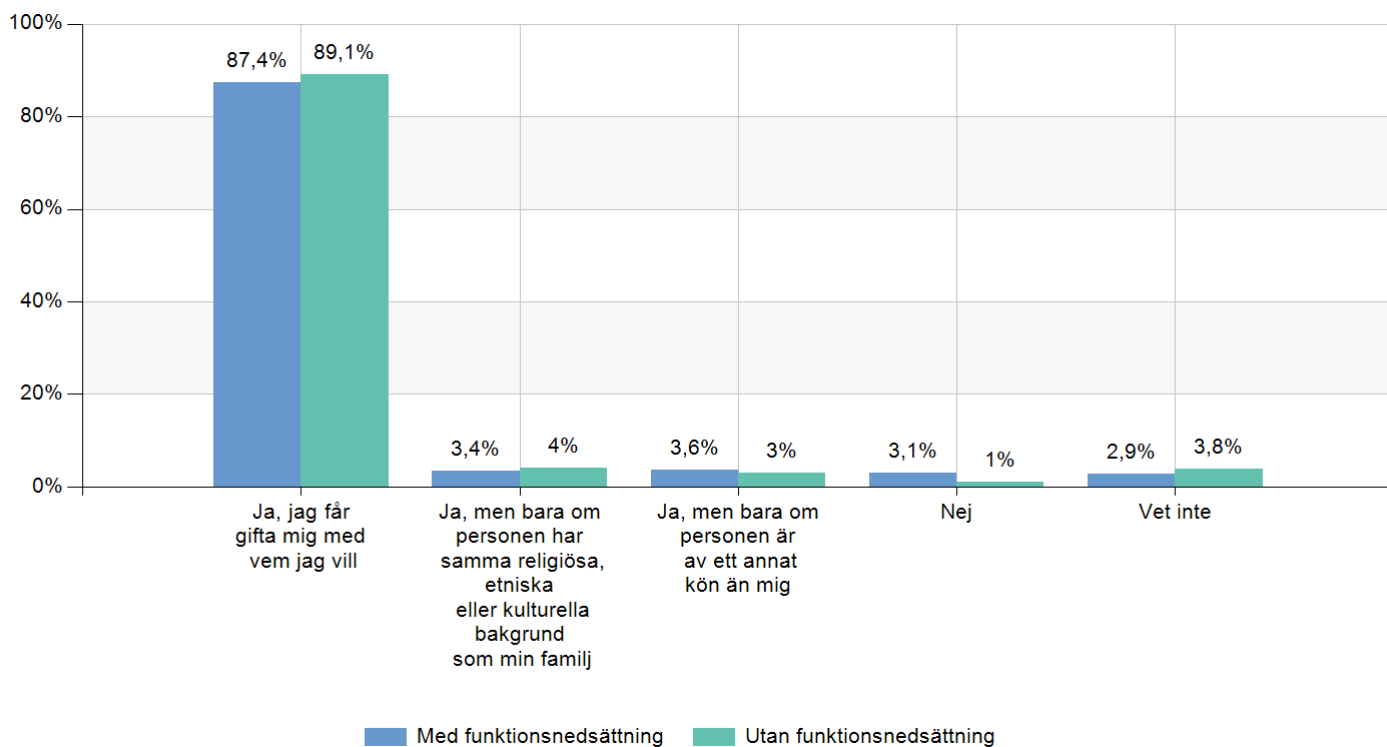
H5. Får du gifta dig med vem du vill?

Namn	Med funktionsnedsättning		Utan funktionsnedsättning	
	Antal	%	Antal	%
Ja, jag får gifta mig med vem jag vill	433	82,5	2839	86
Ja, men bara om personen har samma religiösa, etniska eller kulturella bakgrund som min familj	15	2,9	133	4
Ja, men bara om personen är av ett annat kön än mig	17	3,2	103	3,1
Nej	23	4,4	59	1,8
Vet inte	41	7,8	195	5,9
Total	529	100,8	3329	100,8

År 2019: Unga 16-19 år, jämförelse på funktionsnedsättning

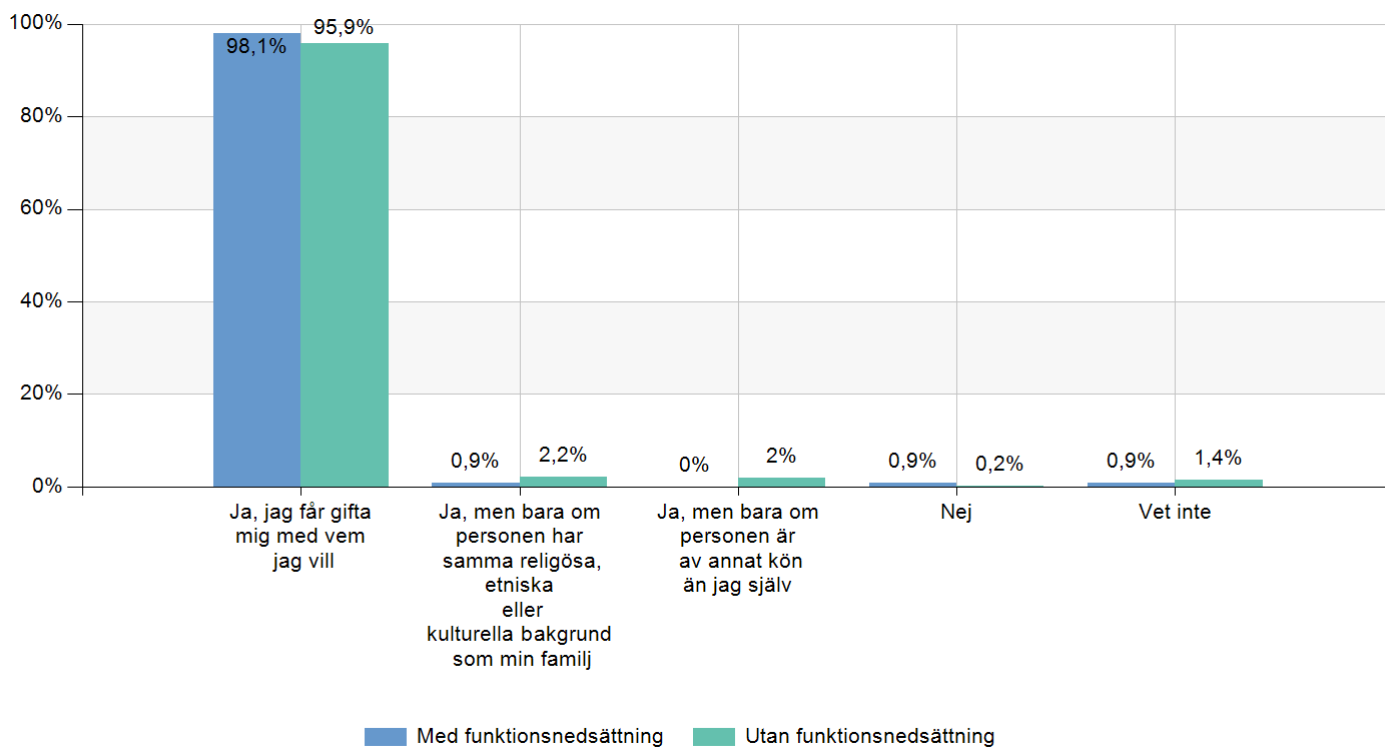
H6. Får du gifta dig med vem du vill?

Namn	Med funktionsnedsättning		Utan funktionsnedsättning	
	Antal	%	Antal	%
Ja, jag får gifta mig med vem jag vill	390	87,4	2521	89,1
Ja, men bara om personen har samma religiösa, etniska eller kulturella bakgrund som min familj	15	3,4	114	4
Ja, men bara om personen är av ett annat kön än mig	16	3,6	85	3
Nej	14	3,1	27	1
Vet inte	13	2,9	107	3,8
Total	448	100,4	2854	100,8

År 2019: Unga vuxna 19-25 år, jämförelse på funktionsnedsättning

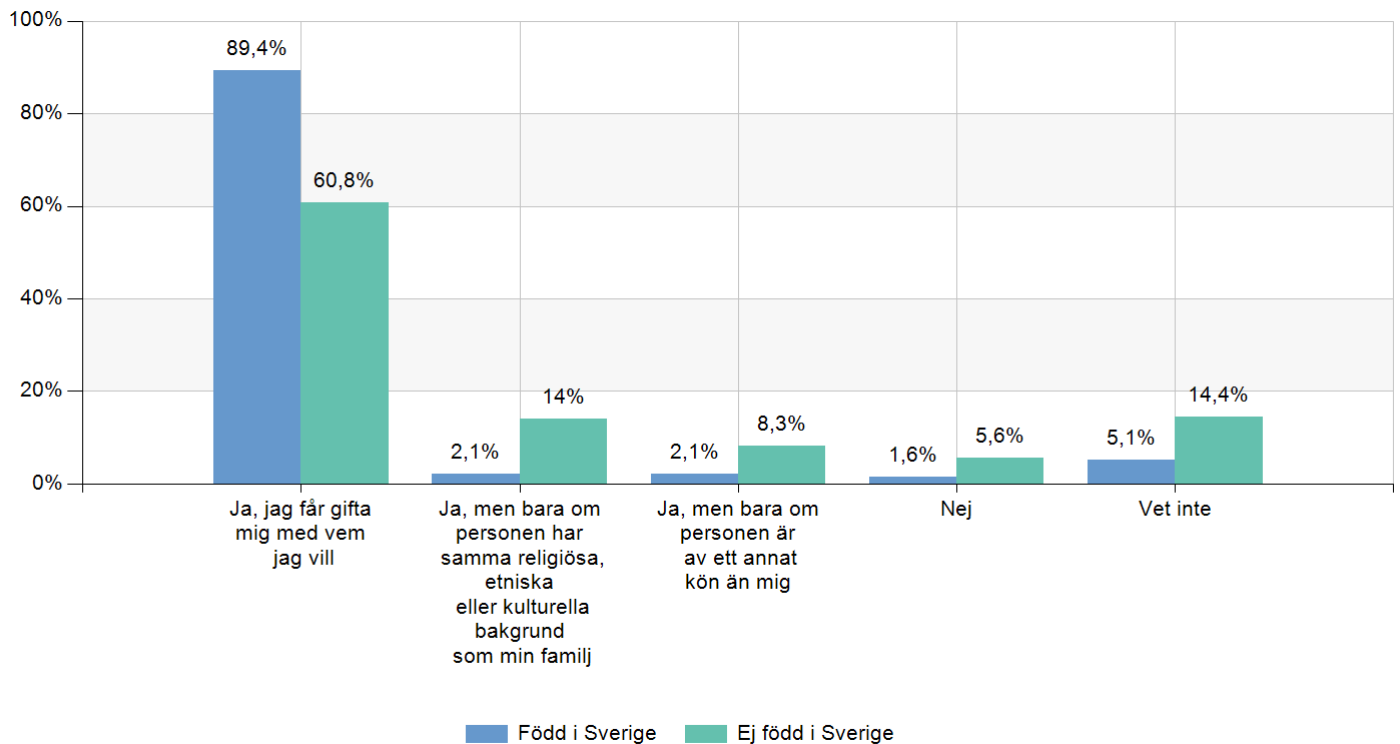
G4. Får du gifta dig med vem du vill?

Namn	Med funktionsnedsättning		Utan funktionsnedsättning	
	Antal	%	Antal	%
Ja, jag får gifta mig med vem jag vill	104	98,1	486	95,9
Ja, men bara om personen har samma religiösa, etniska eller kulturella bakgrund som min familj	1	0,9	11	2,2
Ja, men bara om personen är av annat kön än jag själv	0	0	10	2
Nej	1	0,9	1	0,2
Vet inte	1	0,9	7	1,4
Total	107	100,9	515	101,6

År 2019: Unga 13-16 år, jämförelse på födelse land

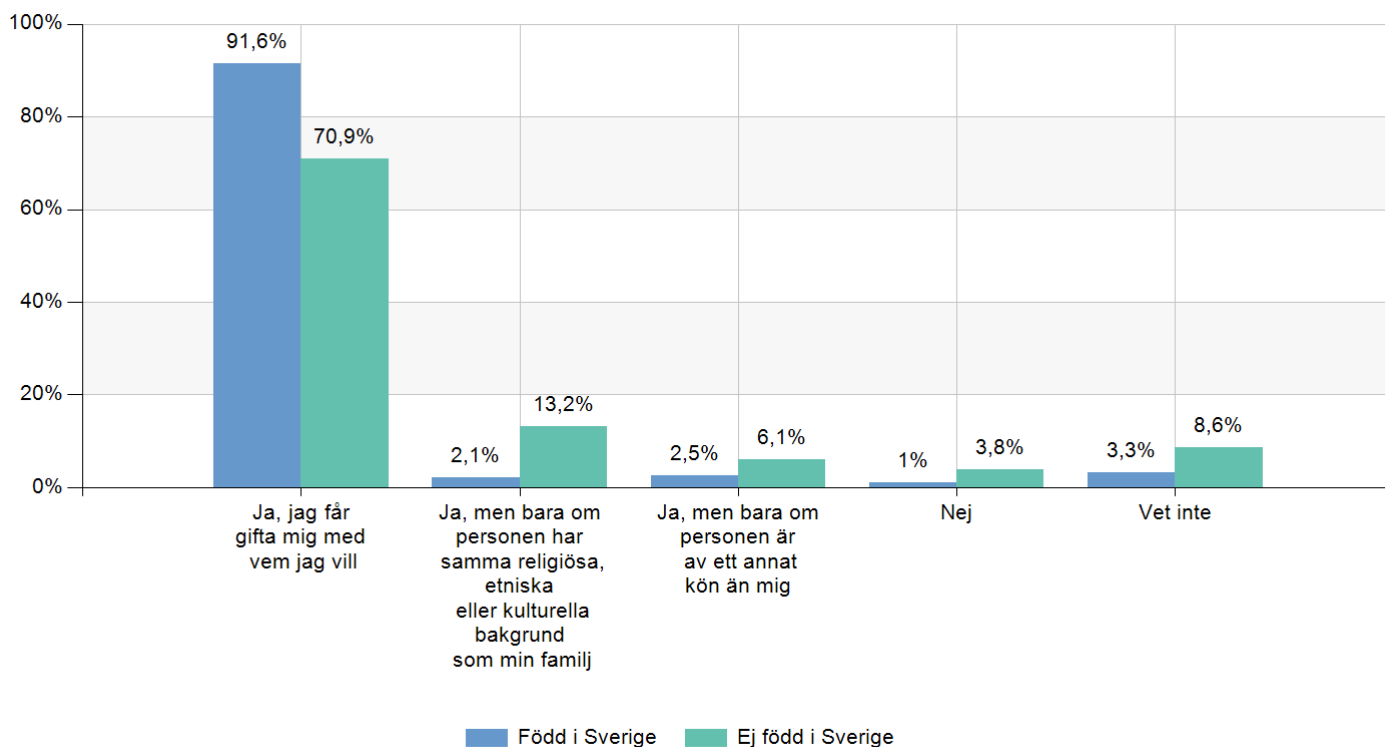
H5. Får du gifta dig med vem du vill?

Namn	Född i Sverige		Ej född i Sverige	
	Antal	%	Antal	%
Ja, jag får gifta mig med vem jag vill	3045	89,4	360	60,8
Ja, men bara om personen har samma religiösa, etniska eller kulturella bakgrund som min familj	70	2,1	83	14
Ja, men bara om personen är av ett annat kön än mig	73	2,1	49	8,3
Nej	56	1,6	33	5,6
Vet inte	175	5,1	85	14,4
Total	3419	100,4	610	103

År 2019: Unga 16-19 år, jämförelse på födelse land

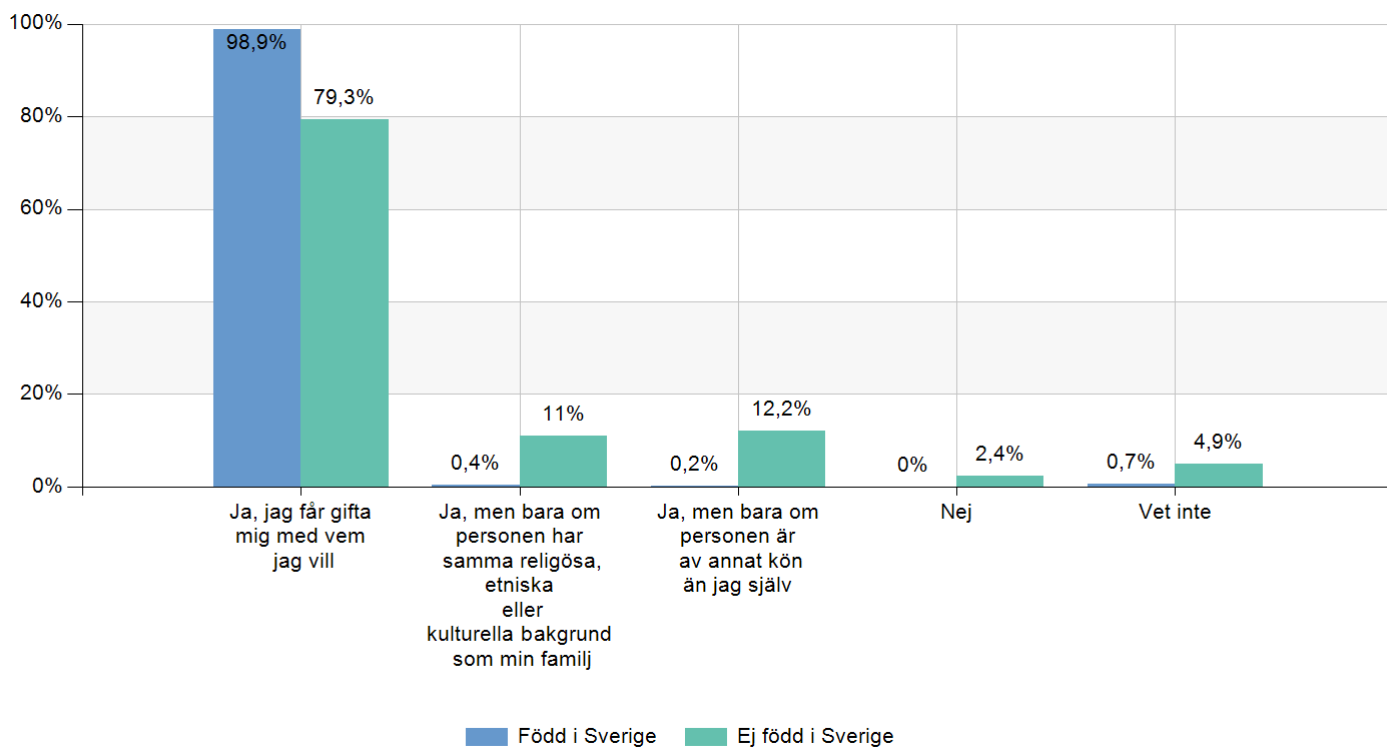
H6. Får du gifta dig med vem du vill?

Namn	Född i Sverige		Ej född i Sverige	
	Antal	%	Antal	%
Ja, jag får gifta mig med vem jag vill	2610	91,6	397	70,9
Ja, men bara om personen har samma religiösa, etniska eller kulturella bakgrund som min familj	59	2,1	74	13,2
Ja, men bara om personen är av ett annat kön än mig	71	2,5	34	6,1
Nej	28	1	21	3,8
Vet inte	94	3,3	48	8,6
Total	2862	100,4	574	102,5

År 2019: Unga vuxna 19-25 år, jämförelse på födelseland

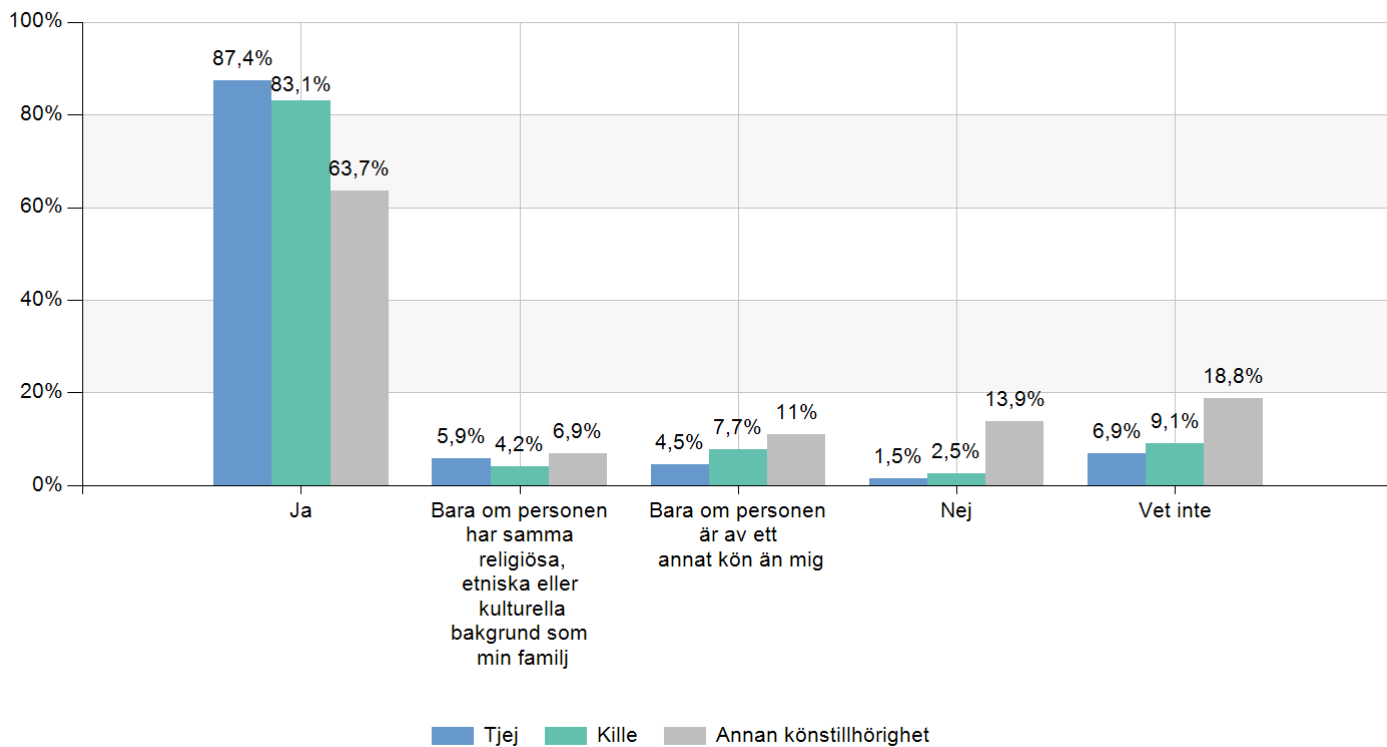
G4. Får du gifta dig med vem du vill?

Namn	Född i Sverige		Ej född i Sverige	
	Antal	%	Antal	%
Ja, jag får gifta mig med vem jag vill	540	98,9	65	79,3
Ja, men bara om personen har samma religiösa, etniska eller kulturella bakgrund som min familj	2	0,4	9	11
Ja, men bara om personen är av annat kön än jag själv	1	0,2	10	12,2
Nej	0	0	2	2,4
Vet inte	4	0,7	4	4,9
Total	547	100,2	90	109,8

År 2023: Unga 13-16 år, jämförelse på kön

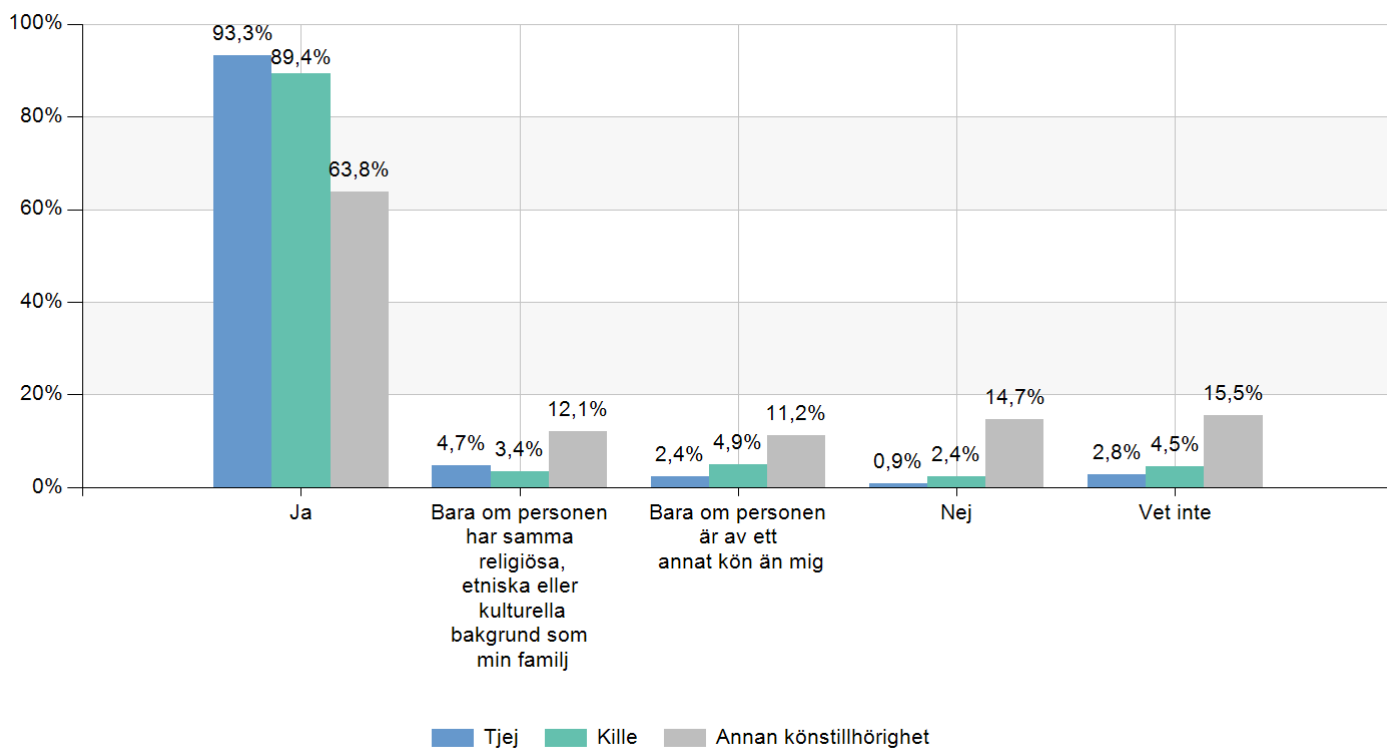
15. Får du gifta dig med vem du vill?

Namn	Tjej		Kille		Annan könstillhörighet	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Ja	4659	87,4	4446	83,1	156	63,7
Bara om personen har samma religiösa, etniska eller kulturella bakgrund som min familj	316	5,9	226	4,2	17	6,9
Bara om personen är av ett annat kön än mig	238	4,5	412	7,7	27	11
Nej	78	1,5	136	2,5	34	13,9
Vet inte	370	6,9	488	9,1	46	18,8
Total	5661	106,2	5708	106,7	280	114,3

År 2023: Unga 16-19 år, jämförelse på kön

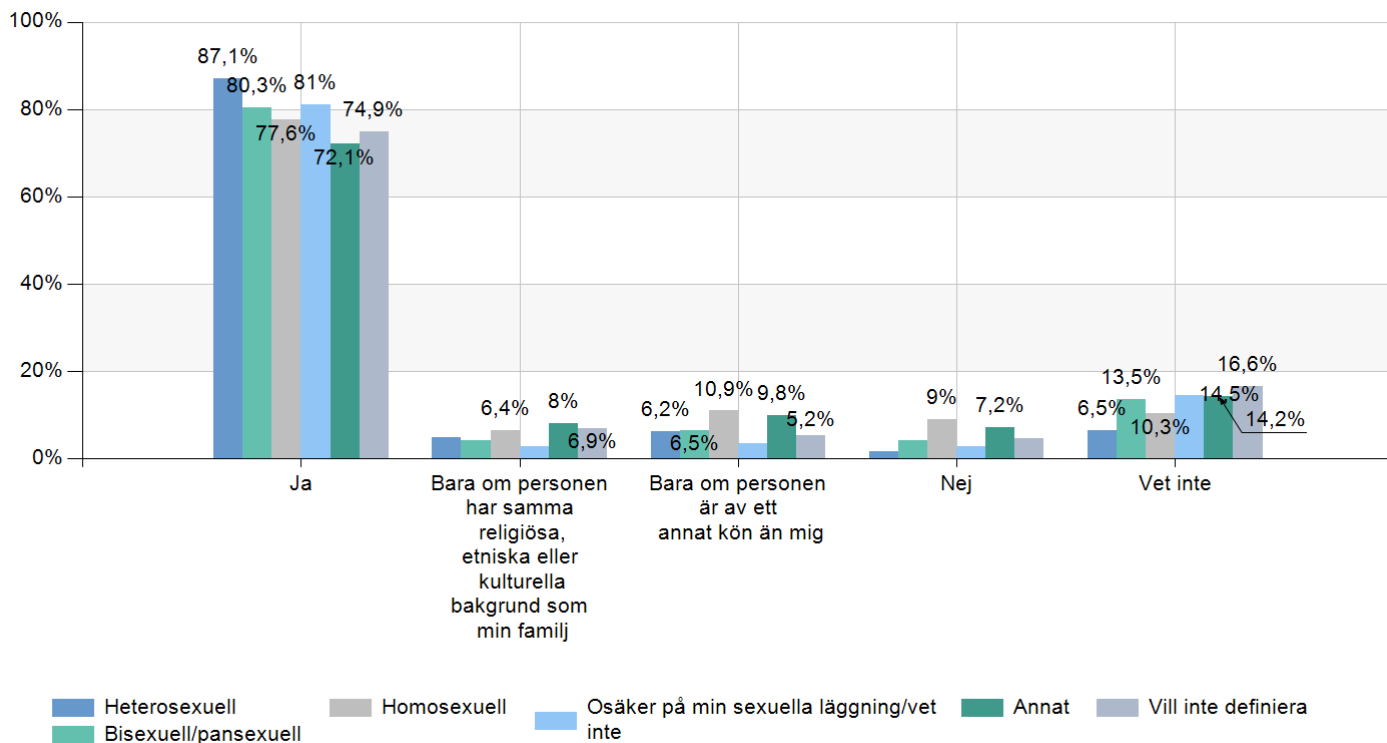
16. Får du gifta dig med vem du vill?

	Tjej		Kille		Annan könstillhörighet	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Namn						
Ja	2608	93,3	2423	89,4	74	63,8
Bara om personen har samma religiösa, etniska eller kulturella bakgrund som min familj	130	4,7	93	3,4	14	12,1
Bara om personen är av ett annat kön än mig	67	2,4	133	4,9	13	11,2
Nej	24	0,9	65	2,4	17	14,7
Vet inte	79	2,8	122	4,5	18	15,5
Total	2908	104	2836	104,7	136	117,2

År 2023: Unga 13-16 år, jämförelse på sexuell identitet

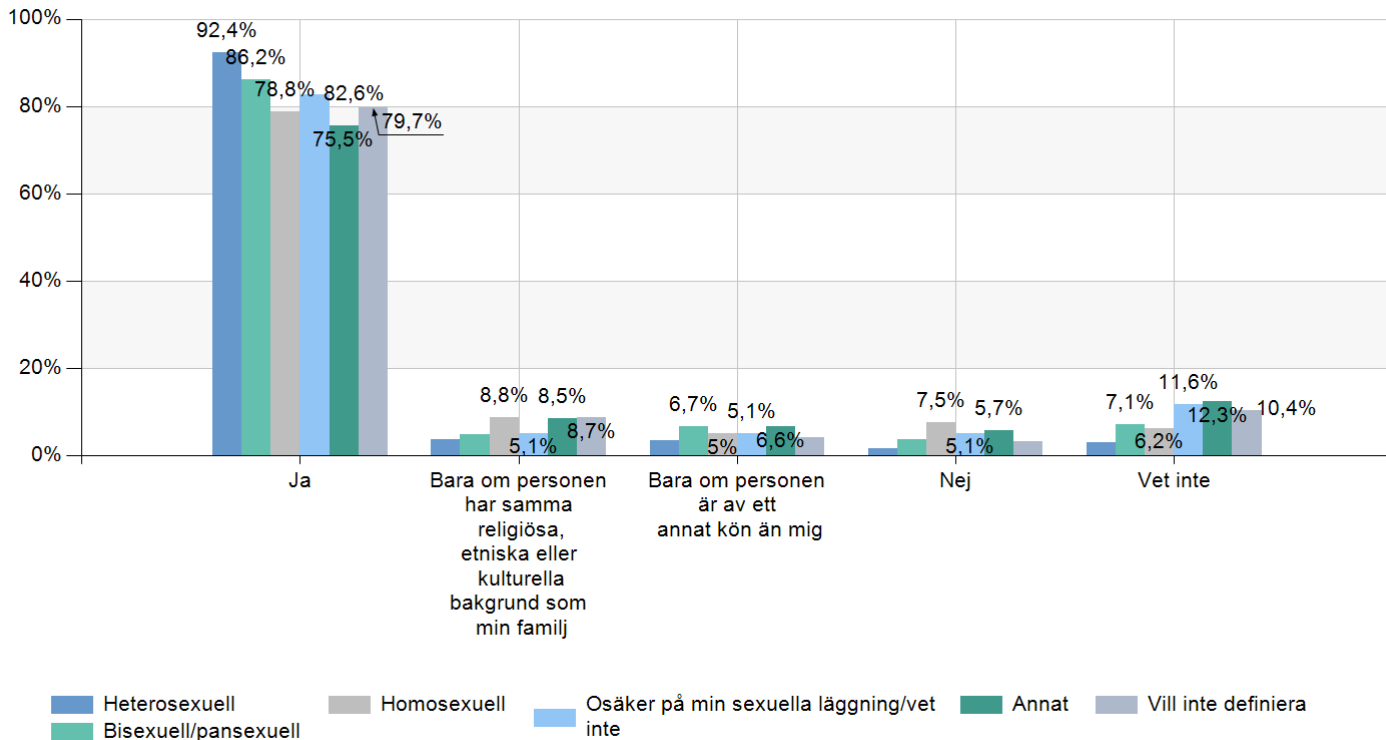
15. Får du gifta dig med vem du vill?

Namn	Heterosexuell		Bisexuell/pansexuell		Homosexuell		Osäker på min sexuella läggning/vet inte		Annat		Vill inte definiera	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Ja	7426	87,1	286	80,3	121	77,6	302	81	279	72,1	596	74,9
Bara om personen har samma religiösa, etniska eller kulturella bakgrund som min familj	417	4,9	15	4,2	10	6,4	10	2,7	31	8	55	6,9
Bara om personen är av ett annat kön än mig	528	6,2	23	6,5	17	10,9	13	3,5	38	9,8	41	5,2
Nej	138	1,6	15	4,2	14	9	10	2,7	28	7,2	36	4,5
Vet inte	555	6,5	48	13,5	16	10,3	54	14,5	55	14,2	132	16,6
Total	9064	106,3	387	108,7	178	114,1	389	104,3	431	111,4	860	108

År 2023: Unga 16-19 år, jämförelse på sexuell identitet

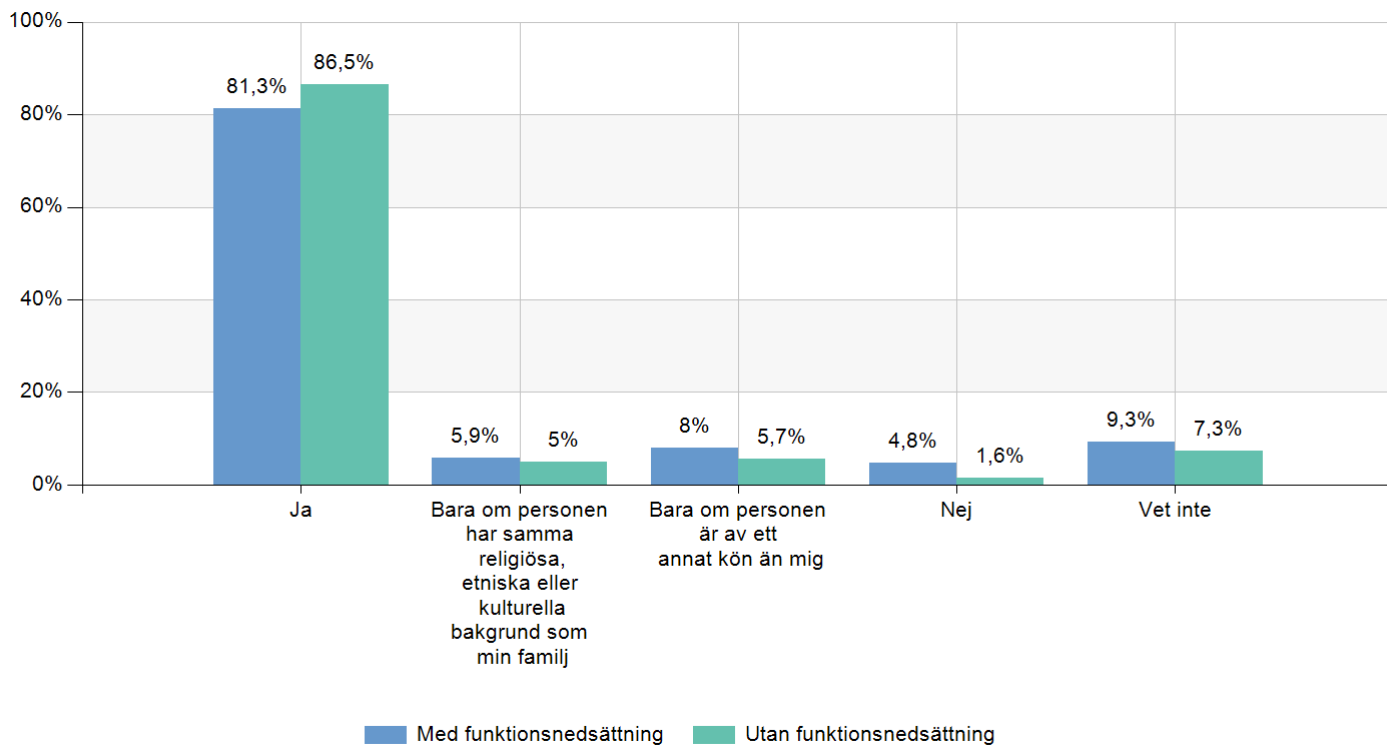
16. Får du gifta dig med vem du vill?

Namn	Heterosexuell		Bisexuell/pansexuell		Homosexuell		Osäker på min sexuella läggning/vet inte		Annat		Vill inte definiera	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Ja	4414	92,4	194	86,2	63	78,8	114	82,6	80	75,5	192	79,7
Bara om personen har samma religiösa, etniska eller kulturella bakgrund som min familj	177	3,7	11	4,9	7	8,8	7	5,1	9	8,5	21	8,7
Bara om personen är av ett annat kön än mig	169	3,5	15	6,7	4	5	7	5,1	7	6,6	10	4,1
Nej	71	1,5	8	3,6	6	7,5	7	5,1	6	5,7	8	3,3
Vet inte	141	3	16	7,1	5	6,2	16	11,6	13	12,3	25	10,4
Total	4972	104,1	244	108,4	85	106,2	151	109,4	115	108,5	256	106,2

År 2023: Unga 13-16 år, jämförelse på funktionsnedsättning

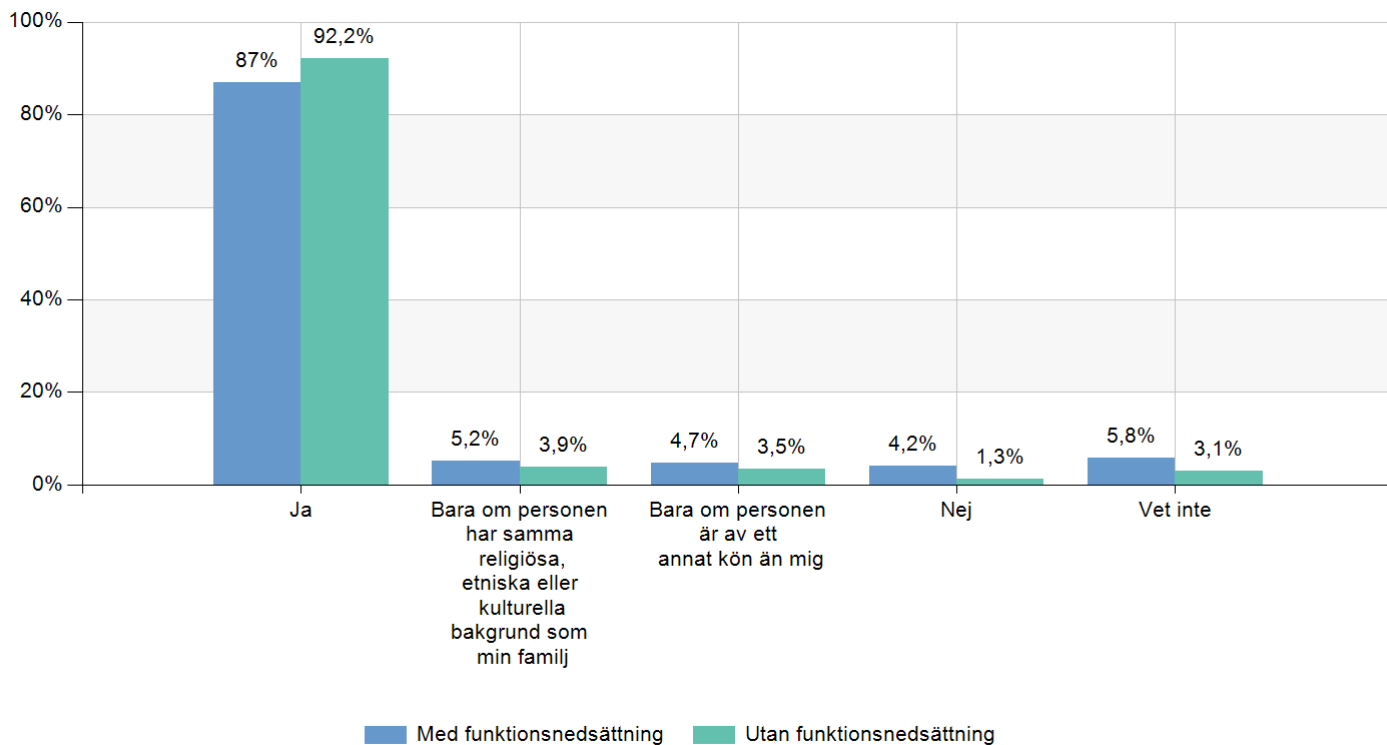
15. Får du gifta dig med vem du vill?

Namn	Med funktionsnedsättning		Utan funktionsnedsättning	
	Antal	%	Antal	%
Ja	1246	81,3	7175	86,5
Bara om personen har samma religiösa, etniska eller kulturella bakgrund som min familj	91	5,9	413	5
Bara om personen är av ett annat kön än mig	123	8	470	5,7
Nej	73	4,8	132	1,6
Vet inte	142	9,3	602	7,3
Total	1675	109,3	8792	106

År 2023: Unga 16-19 år, jämförelse på funktionsnedsättning

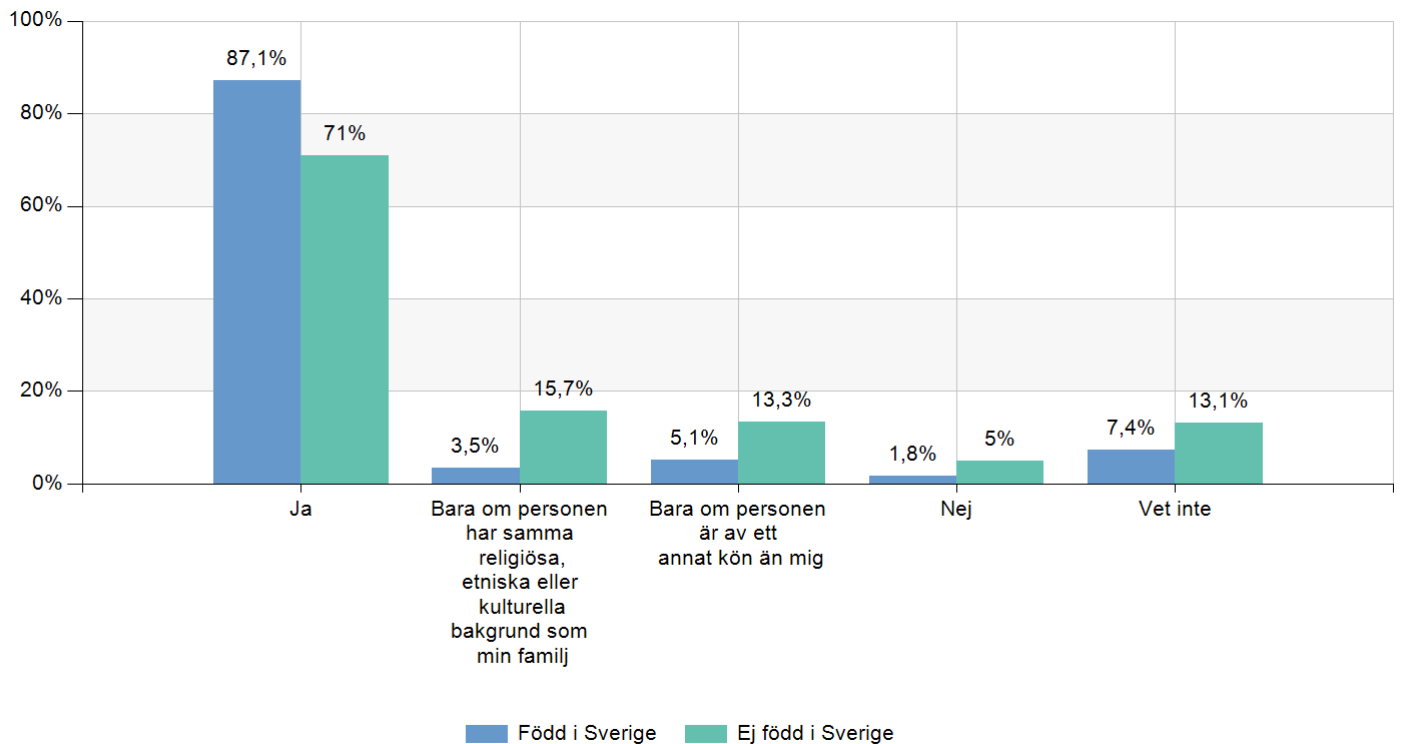
16. Får du gifta dig med vem du vill?

Namn	Med funktionsnedsättning		Utan funktionsnedsättning	
	Antal	%	Antal	%
Ja	670	87	4139	92,2
Bara om personen har samma religiösa, etniska eller kulturella bakgrund som min familj	40	5,2	175	3,9
Bara om personen är av ett annat kön än mig	36	4,7	155	3,5
Nej	32	4,2	57	1,3
Vet inte	45	5,8	141	3,1
Total	823	106,9	4667	104

År 2023: Unga 13-16 år, jämförelse på födelse land

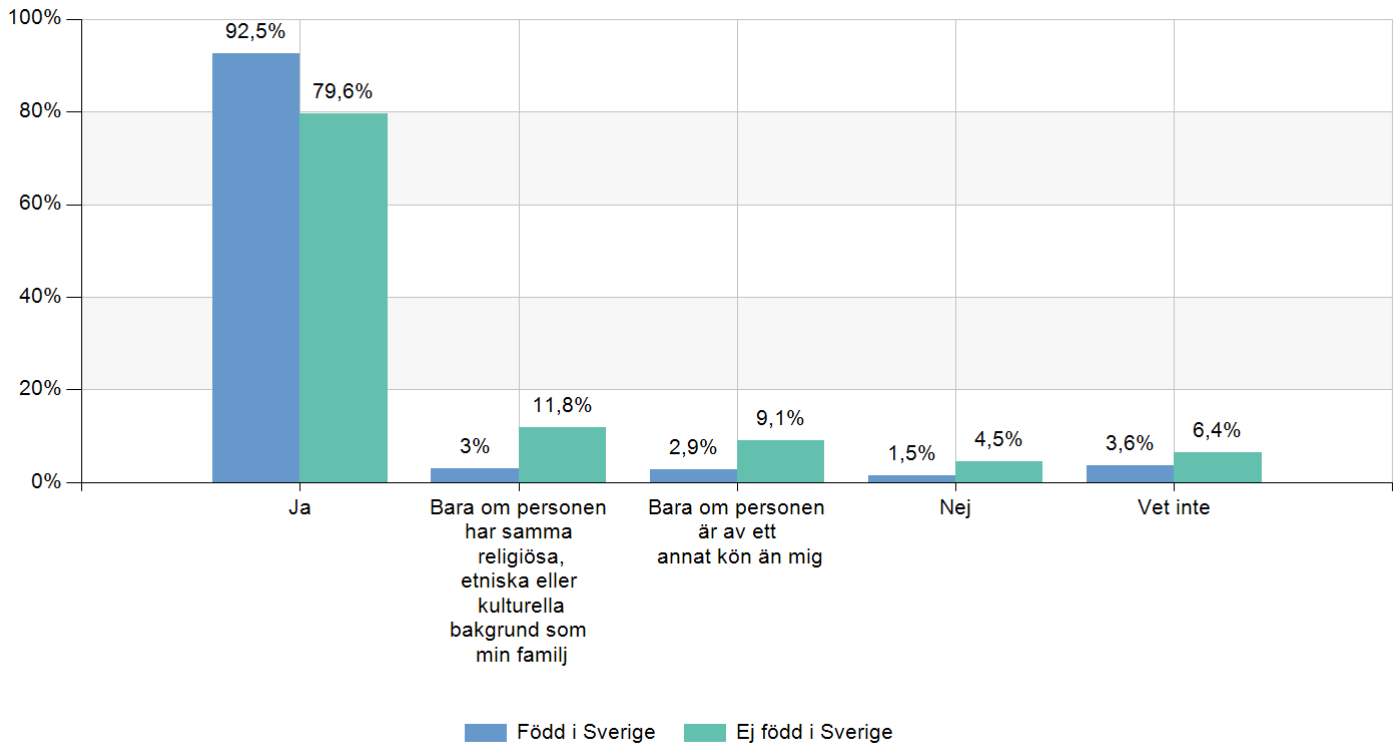
15. Får du gifta dig med vem du vill?

Namn	Född i Sverige		Ej född i Sverige	
	Antal	%	Antal	%
Ja	8128	87,1	1043	71
Bara om personen har samma religiösa, etniska eller kulturella bakgrund som min familj	323	3,5	230	15,7
Bara om personen är av ett annat kön än mig	476	5,1	195	13,3
Nej	170	1,8	73	5
Vet inte	692	7,4	192	13,1
Total	9789	104,9	1733	118

År 2023: Unga 16-19 år, jämförelse på födelse land

16. Får du gifta dig med vem du vill?

Namn	Född i Sverige		Ej född i Sverige	
	Antal	%	Antal	%
Ja	4483	92,5	561	79,6
Bara om personen har samma religiösa, etniska eller kulturella bakgrund som min familj	144	3	83	11,8
Bara om personen är av ett annat kön än mig	142	2,9	64	9,1
Nej	71	1,5	32	4,5
Vet inte	173	3,6	45	6,4
Total	5013	103,4	785	111,3

Jämställdhetsmyndigheten | Vikingsgatan 3, 411 04 G teborg
031-3929000 | info@jamstalldhetsmyndigheten.se | jamstalldhetsmyndigheten.se